KLASSIEK
LETTERKUNDIG PANTHEON

P. C. HOOFT

GRANIDA

NAAR HET AMSTERDAMSCHE HANDSCHRIFT

UITGEGEVEN EN TOEGELICHT
DOOR
DR A. A. VERDENIUS
EN
DR A. ZIJDERVELD

TPHEN – W. J. THIEME & CIE

P. C. HOOFT

GRANIDA

P. C. HOOFT

GRANIDA

NAAR HET AMSTERDAMSCHE HANDSCHRIFT

UITGEGEVEN EN TOEGELICHT

DOOR

DR A. A. VERDENIUS

EN

DR A. ZIJDERVELD

ZUTPHEN — W. J. THIEME & CIE

INLEIDING.

Het herdersspel Granida is de vrucht van Hoofts Italiaanse reis.

Een bezoek aan Italië, de bakermat van Humanisme en Renaissance, was reeds in de 15e eeuw de hartewens van geleerden en kunstenaars. Van de Nederlanders der 16e eeuw noem ik de schilders Jan van Schorel (1495—1562) en Maarten van Heemskerk (1498—1574); van de musici den Leidenaar Cornelis Schuyt (1557—1616); van de humanisten Erasmus (1467—1536) en Justus Lipsius (1547—1607). De Italiaanse drukkers voorzagen de boekenmarkt van uitgaven der Latijnse dichters, die ook in ons land hun bewonderaars en navolgers vonden. Van den beroemdsten onder dezen, den Hagenaar Janus Secundus (1511—1536), is de bundel *Basia* (*Kusjes*) tot in de 19e eeuw uitgegeven en vertaald.

In hun strijd voor de moedertaal tegen 't Latijn voelden de nationale dichters van verschillende landen zich gesterkt door wat in het 16e-eeuwse Italië voorviel, waar de vrouwen een overwegende rol in het culturele leven speelden en ijverige lezeressen waren van de poëzie in het Italiaans: van Petrarca's *Canzoniere*, van Ariosto's phantastisch amoureus heldendicht *L'Orlando furioso*, van Sannazaro's *Arcadia*, en waar, de ganse eeuw door, adellijke dames en heren de hoffeesten in verschillende steden opluisterden met de vertoning van pastorale drama's, waarvan wereldberoemd zijn geworden en tot heden herdrukt Tasso's *Aminta* (1e druk 1580), Ongaro's *Alceo* (1e druk 1582) en Guarini's *Il pastor fido* (1e druk 1590). De eerste en de derde hebben niet slechts in de laatste twee decennia der 16e eeuw het hof van Ferrara — waar zij beiden werkzaam waren — in verrukking gebracht, maar anderhalve eeuw lang de kunstlievende wereld van half Europa geboeid. Zelfs in 't buitenland — in ons land o.a. ± 1660 — verscheen hun werk in de oorspronkelijke taal. Van de Italiaanse poëzie

der 16e eeuw heeft het herdersdrama de sterkste nawerking gehad in Europa, vooral toen in de loop der 17e en 18e eeuw dit genre in verbinding met de muziek uitgroeide tot de opera.

In het liefdesspel der 16e-eeuwse Italiaanse pastorale ontmoet men herhaaldelijk dezelfde motieven: een herder, die dingt naar het bezit van een koele, trotse herderin (die soms de trekken heeft van Diana) en tot wie de waarschuwing wordt gericht, dat de winter spoedig de schone rozen ontbladert en berouw te laat zal komen; een herder, die berispt wordt om zijn loszinnigheid door een ouden herder, die het verwijt te horen krijgt, dat hij jaloers is, omdat hij de liefde niet meer genieten kan; een wanhopig verliefden herder, die zich 't leven wil benemen, maar door een toevallige omstandigheid hierin wordt verhinderd en dan het loon geniet voor zijn standvastigheid. — Koren in die drama's zingen de lof der gouden eeuw, toen nog geen banden van eer of stand de toenadering tussen twee harten belemmerden. Opgemerkt mag worden, dat Tasso in *Aminta* (na 't eerste bedrijf) de vrije zinnelijke liefde verheerlijkt, terwijl Guarini de lof zingt van de wettige trouwe liefde (in 't koor na 't vierde bedrijf van *Il pastor fido*).

Van de pastorales die onze literatuur rijk is, zijn er twee, die nog steeds de belangstelling van het ontwikkelde publiek waard zijn, n.l. *Granida* van Hooft en *De Leeuwendalers* van Vondel. Het laatste, bewerkt vooral naar *Il pastor fido*, is een gelegenheidsstuk, geschreven ter opluistering van de vredesfeesten in 1648. Hoofts drama heeft een sterk persoonlijk karakter, en schijnt in opzet oorspronkelijk, d.w.z. geboren uit de gemoedsgesteldheid van den drie-en-twintigjarigen Hooft, die nog vol was van wat hij op zijn buitenlandse reis (Juni 1598—Mei 1601) had genoten. Voor de beoordeling van *Granida* en de afstand tussen dit drama en de Italiaanse pastorales bevat Hoofts Rijmbrief *Aen de Camer in Liefd' bloeyende, wt Fiorenze* 1600, zeer waardevolle gegevens, waaruit des dichters gezindheid in Italië duidelijk te lezen is.

Hooft had reeds een jaar in Italië vertoefd, hij had Genua, Milaan, Venetië, Ferrara, Urbino bezocht en was reeds vier maanden (sedert Maart 1600) te Florence, toen hij — de 8e Juli — aan de Amsterdamse kunstbroeders een beeld gaf van het land, welks ,,brede lof'' den ,,vreemdelinck'' van huis

had getrokken (vs. 71): Op een morgenwandeling langs de Arno trad Italia den dichter tegemoet, een schoon gevormde vrouw van 22—25 jaren, met zwarte ogen en wenkbrauwen, rode mond en blozende wangen, blonde, sierlijk gevlochten haren, in een bont kleed van uitheemse snit, dat hals en borst ten dele bloot liet. In de hand droeg zij een myrtetak, in de arm een hoorn van overvloed en op het hoofd een lauwerkroon. Haar volgde een stoet dansende en zingende jongens en meisjes, sommigen gemaskerd, enkelen met een blij, anderen met een droef gezicht, maar allen in de ban der Minne. Zo sterk was de dichter onder de indruk van deze ,,mommerij'', dat ,,niet dan hooft en t'ooch leef(de) aen sijn gansche lijf'' (vs. 68). — Dit beeld — dat een heidense levensblijheid oproept, die herinnert aan de stemming, uitgaande van de beroemde lente-allegorie van Botticelli (1440—1510) — moet gegroeid zijn uit lectuur en reisindrukken. Men begrijpt onmiddellijk, dat deze Italianen niet meer Dante lazen — uit wiens poëzie niet te leren was ,,l'arte di essere grazioso'' (d.w.z. de kunst van te behagen, van zich aangenaam te maken bij de dames) — maar vertrouwd waren met Horatius, Ovidius, Propertius, dweepten met Petrarca, wiens *Canzoniere* door de Venetiaanse Jeunesse dorée bij wijze van gebedenboek in de hand werd gedragen, als zij, op het San-Marcoplein flanerend met een bloem achter 't oor en de verliefdheid in de blik, de harten der dames trachtten te veroveren.

Hooft, die vóór zijn komst te Florence reeds enkele maanden te Venetië had doorgebracht, kan getuige zijn geweest van dergelijke taferelen. Ook heeft hij stellig opvoeringen bijgewoond van pastorales, 't zij te Venetië, 't zij te Ferrara, 't zij te Urbino. Vooral te Ferrara waren die zeer geliefd. Daar was reeds in 1487 Correggio's *Favola di Cefalo* gespeeld. Hoe dol men daar en elders in Italië was op die drama's, bewijzen de vijf en twintig drukken van *Il pastor fido*, die tussen 1590—1600 verschenen. De stoet van Italia uit de Rijmbrief kon weggelopen zijn uit een pastorale. Blijkbaar heeft Hooft deze pastorales *gedurende zijn reis* leren kennen. Ariosto's *L'Orlando furioso* en Sannazaro's *Arcadia* had hij wel reeds vroeger gelezen in ons land, want die waren, zegt Hooft, wereldberoemd: Italia, die aan den dichter haar gehele gebied toont, is trots — zegt zij — op hen, die (haar) doen door gans de wereld noemen,

en daartoe rekent zij Ariosto en Sannazaro; maar Tasso noch Guarini noch Ongaro worden vermeld.

Ook zal Hooft waarschijnlijk reeds vóór zijn reis twee van de beroemdste boeken dier eeuw hebben gelezen: *Il Cortegiano* van Castiglione (1528) en *Asolani* van Bembo (1505), boeken, waarin de Platonische liefde wordt verheerlijkt in een gezelschap van adellijke dames en heren. Een der personen uit het laatstgenoemde werk zegt van de liefde, dat het karakter daarvan afhangt van de persoon, waarop zij is gericht: de liefde, waarbij het ideaal is een edele ziel in een schoon lichaam, (vgl. *Granida* vs. 479) acht de spreker verheven; een uitsluitend zinnelijke liefde, voorzover zij de voortplanting niet beoogt, acht hij een beestachtig kwaad.

Of Hooft tijdens zijn verblijf in Italie reeds tot die overtuiging was gekomen, is te betwijfelen. De aanhef van de brief toch is gericht tot Thalia, de schalke Muze,

,,die meer aerdich soeckt te heten
In lichaemstierenskonst, en treden welgemeten,
Int toyen vant blont hayr, en in het drayen eel,
Van (haar) groen [1]) óóch en van (haar) hoge keel;
Dan in 't onsichlijck [2]) slot van vastbeleyde reden;
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —
Die meer de soete myrt mint onder 't spel, en 't dansen,
Dan onder 't heerschen hóóch, de grootsche lauerkransen.''

't Is deze dartele Muze [3]), wier gunst de dichter inroept. Zij en Italia met haar tochtgenoten lijken als twee droppels water op elkaar. Onder die feestgangers zou de dichter zich wel thuisgevoeld hebben En in die ,,pastorale'' stemming was hij nog een jaar na zijn thuiskomst. Dat blijkt uit de brief van Jan. 1602, die Spiegel hem schreef: toen was hij nog verstrikt in ,,lustzoeking en lustvolging''. Ook zijn gedichten van die tijd getuigen van die stemming. Maar kort daarop is hij ernstig verliefd geworden. Die wending in zijn leven heeft hij uitgebeeld in *Granida*, in de bekering van den wuften herder Daifilo tot den hooggestemden aanbidder van de goddelijke Granida Hoe dat gebeurt, leert ons de gang van 't spel.

Bij 't opgaan van 't scherm bevinden wij ons in een idyllische wereld van herders en herderinnen, die naar 't vee niet omzien

1) verliefd, dartel. 2) indrukwekkend. 3) Hooft noemt ze ook wel Minne.

en slechts leven voor de ,,minnelijke'' omgang, gelijk in de Italiaanse pastorale. Dorilea zoekt de schaduw in een bosje, in de hoop, dat haar vrijer haar zal vinden. Zij kent wel de gevaren van het minnespel en weet, hoe wuft de herders zijn, maar 't gevaar heeft zijn bekoring. Ook hoopt zij wel, dat haar Daifilo zich onderscheidt van de andere herders en trouw zal blijken, maar zij is daarvan bij de ontmoeting niet overtuigd. Trouwens, Daifilo's houding wettigt een zeker wantrouwen: hij wenst meer dan een kus. Zij weert hem af en tegenover zijn opmerking, dat ongenoten jeugd en schoonheid van weigerachtige meisjes waardeloos is, heeft zij haar antwoord gereed: de herders bekommeren zich niet om de gevolgen van hun lichtzinnige vrijerij.

Dit gesprek wordt onderbroken door de verschijning van Granida, de erfprinses van Perzië, een schone jonge vrouw met een rijke geest en een edel gemoed. Zij, opgegroeid te midden van pracht en weelde en gewoon, naar de ogen te worden gezien door hovelingen, wier egoïstische bedoelingen zij heeft doorgrond achter hun schone woorden en vormen, meent in die herders de zuivere mensen te hebben gevonden, die leven naar de inspraak van hun hart, gelijk zij zelf zo graag zou doen. Zij is bekoord door de natuurlijke gratie en vrijmoedigheid, waarmede zij haar te woord staan en bedienen. Ook treft haar de dankbaarheid dezer eenvoudige mensen tegenover den koning, wiens krachtige hand alle kwaadwilligen in toom houdt.

Een rei van ,,Joffers'' — ze hebben de scene tussen Dorilea en Daifilo niet bijgewoond — vertolkt de gedachten der prinses en bezingt het geluk der herders, die hun ,,neiging'' volgen en zich niet bekommeren om ,,eer'' of ,,stand'' of ,,conventie''. De toeschouwer, die getuige is geweest van het gesprek tussen de beide herders en heeft vernomen dat Dorilea wel degelijk trouw verwacht van haar vrijer, er dus op rekent dat het gevoel van gehoudenheid in hem zal spreken, begrijpt uit de reizang, dat de ,,Joffers'' getroffen zijn door de tegenstelling tussen het leven in de hofkringen met hun denkbeeldige grenzen en 't ideale ,,natuurlijke'' leven, dat zij *menen* te aanschouwen.

Haar oordeel over Daifilo, die dat ,,ideale'' leven vaarwel zegt om zich naar 't hof te begeven, ondanks de waarschuwing van Dorilea, verneemt de toeschouwer niet. Blijkbaar ergerden die Jofferen zich niet aan Daifilo's ,,onhoffelijkheid'' jegens

Dorilea, tot wie de prinses haar vragen richtte: hij laat Dorilea geen gelegenheid tot antwoorden, maar neemt dadelijk de leiding in het onderhoud en doet dat in zulke keurige taal en op zo'n bevallige wijze, dat de prinses verrukt is over zoveel ,,natuurlijkheid''. ,,Deze herder'', merkt zij op, betoont zijn heusheid niet ,,wt hoop om die te sien beloont''. — En wat een verschil in uiterlijke verschijning! Hij, type van den schonen mens gelijk die door God (natuur) is geschapen, maakt veel dieper indruk op haar dan de rijksgroten, die ,,wtheemsche pracht'' te hulp roepen om afstammelingen van de Goden te schijnen. Wat een edele geest heeft Natuur hem in 't hart en in 't gezicht geblazen! (De toeschouwer herkent wellicht in hem een tweelingbroer van den Adam, door Vondel in *Lucifer* getekend, eveneens een ideaal der Renaissance.)

Met de komst van Daifilo aan 't hof, als dienaar van Tisiphernes, een der mededingers naar de hand van Granida, begint het *tweede deel*. Nu vangt het eigenlijke drama aan, de keten van gebeurtenissen, waarvan de laatste schalm zal zijn het huwelijk van Granida en Daifilo. Hiertoe is nodig, dat de wufte genotzoeker uit het eerste deel zich ontwikkelt tot den idealen man, gelijk Granida zich dien droomde als tegenstelling tot de hovelingen — edellieden, wier denken en doen wordt beheerst door eer- en hebzucht —. En ook moet in Granida de weerzin tegen de zede, dat een koningsdochter niet geraadpleegd wordt in de keuze van een man voor haar, zo sterk worden, dat zij haar lijdelijke houding opgeeft en zelf ingrijpt in de gang der gebeurtenissen. Haar vader, de koning, is wel een verlicht vorst in zoverre, dat hij zijn dochter niet uitlooft als prijs in een wapengevecht, maar de mededingers uitnodigt tot een redetwist — hij, die de degelijkste gronden aanvoert voor zijn aanspraken, zal de troonopvolger worden —; maar zo verlicht is de koning niet, dat hij rekening houdt met de wens zijner dochter.

Als Ostrobas 's konings voorstel verontwaardigd afwijst, vindt de koning goed dat het zwaard zal beslissen. —

De nabijheid van Granida heeft een wonder verricht in Daifilo: de Don Juan van vroeger blijkt herboren tot den bewonderenden aanbidder van haar, die de belichaming is van goedheid en schoonheid. ,,Hoe aangenaam is in een schoon lichaam de deugd,'' horen wij hem mijmeren. Hem is 't verschil bewust

geworden tussen de Min — die streeft naar vereniging van aards met aards — en de Liefde, die volslagen belangloos zielsverlangen is. Zijn gemoedsgesteldheid vormt een contrast met die der beide vorstelijke rivalen. Hoofdzaak, zowel voor Tisiphernes als voor Ostrobas, den Parthischen erfprins, is 't bevredigen der eerzucht en 't verwerven van macht. Tisiphernes onderscheidt zich evenwel hierin van zijn mededinger, dat hij, de beschaafde hoveling, [1]) de prinses zijn genegenheid betuigt, hoewel niet in eigen persoon: hij zendt zijn dienaar om haar te verzekeren van zijn liefde. Ostrobas echter verwaardigt zich nauwlijks haar te noemen. Ook toont Tisiphernes zich den meerdere in zelfbeheersing: als Ostrobas na 't voorstel van den koning zijn diepe minachting voor die humane wijze van berechting te kennen geeft en zijn verontwaardiging lucht in een golf van de grofste beledigingen, weerlegt Tisiphernes op waardige toon in kunstig rijmende verzen de honende beschuldigingen, zodat hij natuurlijk van Koning en raad de uitverkorene is.

Maar hoe een verdienstelijk hoveling Tisiphernes ook is, zijn gezindheid tegenover Granida wordt te zeer beheerst door eerzucht, dan dat hij de uitverkorene van Granida zou kunnen zijn. Zij stelt Daifilo boven hem. De tegenstelling tussen Daifilo's gevoel en dat van zijn heer komt treffend uit in de boodschap aan Granida en in de daarop volgende monologen (vs. 525—563): Tisiphernes is vervuld van eigen hoogheid en verdiensten en bedient zich zo gemakkelijk van de hoofse minnetaal, dat ze doet denken aan 't wetboek van Mevrouw Etikette (531 vlg.). Daifilo's ontboezeming echter (554—563) is louter hartetaal, al klinkt ze te gestileerd voor een herder. Hij is ten zeerste verheugd dat hij haar weer zal zien en roept de „hemelse Venus'' aan om bijstand bij het vertolken van zijn ootmoedige „overgevenheid'' (559 vlg.).

Het weerzien van Daifilo heeft in Granida de herinnering opgeroepen van de eerste ontmoeting, toen zij „eerst wierd gewaer het schoone, dat (haar) meest behaechde van al 't geen dat (haar) oyt (was) verschenen'' (708—'09). Maar zij weet dat zij van haar hartewens moet afzien en gehoorzamen aan

---

1) Zijn fijnere beschaving toont hij ook — evenals de koning — in de kunstig gerijmde verzen. (Zie N. Taalg., Jg. XII pag. 19.)

haar vaders wil. De rey van Jofferen zet de bespiegeling van Granida voort en beklaagt mensen als Tisiphernes en Ostrobas, die in bevrediging van eer- en „staatzucht'' hun geluk menen te vinden en onverschillig zijn voor het ware huwelijksgeluk, bestaande in op Liefde en Min gebouwde vriendschap.

Granida voelt nog sterker de druk van haar toestand, als Daifilo tegen de avond onder haar venster in een soort serenade getuigt van zijn belangloze liefde jegens haar. Zij denkt weer aan de fraaie, van zelfbehagen doortrokken liefdeboodschap van Tisiphernes en nu rijst er verzet in haar tegen het onrecht, haar hart aangedaan. Zij verlangt de gulden tijd terug, toen er nog geen standsverschil was en men „lief naar lust'' koos (vs. 859—70).

Het *darde deel* brengt een onverwachte wending: in het tweegevecht, dat beslissen zou over Granida's lot, is Ostrobas verslagen, maar de overwinnaar blijkt Daifilo te zijn en niet Tisiphernes. Deze had n.l. goedgevonden, dat zijn dienaar voor hem, in zijn wapenrusting, in 't strijdperk zou treden. Daifilo heeft dus zijn prinses gevrijwaard voor een huwelijk met een barbaar. Tevens echter heeft hij, door die overwinning, ook in eigen oog enige aanspraak verworven op haar hand. — Natuurlijk vormt zijn optreden in de strijd een scherpe tegenstelling met dat van Ostrobas: de van hemelse Liefde vervulde harder is „vroom'' in alle betekenissen: niet alleen heeft hij dapper gestreden, maar ook heeft hij vóór de strijd de bijstand van de Goden en Granida ingeroepen en hun na de strijd dank gebracht, terwijl Ostrobas vóór het gevecht niet anders heeft gedaan dan smalen op zijn tegenstander en pochen op eigen „vroomheid'' en (krijgs)deugd. De uitslag van 't gevecht ontlokt de rey van Jofferen een ontboezeming over 't geluk der mensen in de gouden eeuw, toen nog geen verschil tussen mijn en dijn tot oorlog had gevoerd; en toen er nog geen koningen nodig waren om de onderlinge twisten te beslechten en er dus nog geen vorstelijke onderdrukkers der volken waren. (Deze rey vertolkt de gevoelens die een mogelijke overwinning van den geweldenaar Ostrobas doen rijzen.)

Daifilo brengt zijn heer de tijding van de gelukkige uitslag van de strijd en is verbaasd over de houding van Tisiphernes, die de *volgende dag* Granida een bezoek denkt te brengen, als de blijdschap hem ten minste die nacht laat leven! Deze woorden

van T. klinken meer hoofs dan hartelijk. Daifilo zou dan ook heel anders handelen:

Morgen dat waer te lang, indien sijn [1]) ingeboren
Geneichtheit t'haerwaerts hem met aenhoudend spooren
Prickeld' als doet de mijn. (1041—43)

Hem voert zijn liefde die avond nog naar de woning der Prinses, en nu voor 't eerst is hij jaloers op zijn meester:

Ay my! ick vocht, ick wan, een ander zal braveeren! (969)

Granida, die achter haar raam Daifilo heeft horen spreken en de uitslag van de strijd kent, acht nu 't ogenblik gekomen tot handelen. Op haar bevel roept de voedster Daifilo boven. Wel strijdt in haar nog de „ingesoghen waen'' tegen „de claere naeckte waerheit,

Die de Nature plant in 't redelijck verstant,'' (1068—71)

maar als Daifilo voor haar staat, is zij weldra geheel zich zelf en staat haar besluit vast: zij belijdt hem haar liefde. De bezwaren die hij haar voorhoudt, zet zij op zijde met de verklaring, dat zij geen zier geeft om standverschil: „de deugd maakt edel'' (1132—'33). Zij wenst dat Daifilo haar in herdersgewaad zal ontvoeren naar een afgelegen plaats buiten op 't veld. Erkennende dat zij veel meer doorzicht heeft dan hij, aanvaardt hij haar plan. Hij is getuige van het gesprek tussen Granida en haar voedster: die laatste zal den koning en het hof in de waan brengen, dat Granida door een God naar de hemel gevoerd is.

Het *vierde deel* opent met een monoloog van Daifilo, waaruit blijkt, dat hij althans in 't veinzen een waardig hoveling is geworden: als 't verdwijnen der Prinses ruchtbaar wordt, zal niemand — zo overlegt hij bij zichzelf — vermoeden op hem hebben. Tegenover zijn meester, die nu — in tegenstelling tot zijn vroegere lauwheid — van verlangen brandt om met Granida verenigd te zijn, speelt Daifilo een dubbelzinnige rol, evenals de voedster in haar verhaal aan den koning, Tisiphernes en 't hof over de wonderbare ontvoering en vergoddelijking van Granida. Allen zijn diep onder de indruk van Granida's hemelvaart. De Koning dankt de Godin der eeuwige Liefde, „die van aertsche bruiloft, tot een hemelsch huwelijck Granida comt verheffen'' (1387). De rey looft de Hemelse Venus, dat

1) n.l. van Tisiphernes.

zij haar „goedheids stralen'' naar de aarde zendt, zodat zij, die in haar vlammen blaken, hier op aarde reeds de zaligheid der Hemelse Liefde kunnen genieten.

De eerste uiting van Tisiphernes is die van beledigde eerzucht: „daer leyt mijn throon in d'asch'' (1411). Daifilo troost hem door een beroep te doen op zijn „vroom gemoed''. Hij spoort hem aan zich een man te tonen, die de slagen van 't Lot moedig doorstaat. Maar die troost werkt niets uit, evenmin die van den Koning, die betwijfelt of Tisiphernes werkelijk Granida lief had. De koning had verwacht, dat Tisiphernes zich zou verheugen over Granida's geluk. De ontroostbare Tisiphernes besluit, het hof te verlaten en dolend ridder te worden. Aan Daifilo draagt hij zijn bezittingen en titel over: niemand acht hij waardiger daarvoor dan hem, dien hij heeft leren kennen als trouw en dapper. De toeschouwer is wel enigszins verbaasd over die loutering van den vroeger zo eerzuchtigen hoveling; evenals over Daifilo, die zonder enige schaamte die opdracht aanvaardt, onder de herinnering, dat hij aan 't hof gekomen is om geheel belangloos de Prinses te dienen.

In het *vijfde deel* heeft de dichter voor een „bevredigende'' ontknoping gezorgd: de Koning en Tisiphernes juichen ten slotte de echtvereniging van Granida en Daifilo toe en geven er hun zegen op. Hoe zal de dichter tot zo'n bevredigend einde komen? vraagt de toeschouwer aan 't slot van 't 4e bedrijf. We zullen zien.

De twee gelieven, op weg naar hun Arcadië, worden overvallen door Artabanus, den vriend van Ostrobas, wiens schim Artabanus is verschenen om hem aan te zetten tot wraak. Hoewel Daifilo zich dapper te weer stelt, wordt hij overmeesterd en het zou met hem en Granida slecht afgelopen zijn, als niet de dolende ridder Tisiphernes juist op tijd ter plaatse was verschenen en hen had ontzet. Het schuldbewuste geweten van de twee vluchtelingen is hevig verontrust, maar tegen de verwachting in blijkt Tisiphernes niet in 't minst teleurgesteld in zijn dienaar. Integendeel, hij is zeer bewogen door beider sterke liefde en stelt levendig belang in de wonderlijke gang van zaken, waarvan Daifilo hem verslag doet. Op Tisiphernes' voorstel begeven zij zich met elkaar naar den Koning om diens toestemming te vragen tot het huwelijk.

Daarna treden twee reien op: een rei van „Harderinnen''

vertolkt haar eerbiedige blijdschap in een lied aan de Goden, die den herder Daifilo, iemand uit het eenvoudige volk, tot hun lieveling hebben uitverkoren en hem hebben bestemd tot echtgenoot van de Prinses. — De rei van Jofferen zingt de lof van het ideale huwelijk, dat slechts tot stand kan komen als Liefde en Min in innige vereniging de band der heilige vriendschap vlechten. Ook zij zijn overtuigd dat de Goden deze verbintenis hebben gewild, zodat de Koning nu zijn toestemming niet zal weigeren. Hij geeft dan ook zijn zegen; en hij doet nog meer: hij beweegt Tisiphernes terug te keren naar 't hof. Deze op zijn beurt verwerft vergiffenis voor Artabanus bij Daifilo, zodat er algemene vreugde heerst.

Uit het bovenstaande moge gebleken zijn, dat *Granida* nauwlijks een herdersdrama te noemen is. Slechts het eerste bedrijf geeft een herderswereld te zien als de Italiaanse: Dorilea, die trouw verlangt van haar herder, lijkt op een type van Guarini. Daifilo echter zou zich beter thuis gevoeld hebben in de wereld van Tasso's *Aminta*. — De andere bedrijven spelen aan 't Perzische hof en hebben tot hoofdfiguur een prinses, wier ideaal het is ver van 't hof in landelijke eenvoud te leven met den man van haar hart. In haar Arcadië jaagt men niet naar bevrediging van minnelust: neen, 't is een oord van zich zelf verliezende, dienende liefde, waarin de natuurlijke, de geslachtelijke verhouding is geadeld in de geestelijke gemeenschap. 't Is de Hemelse Venus, die daar heerst. Die ideale verbintenis beeldde Hooft ook uit in een gedicht van 1608, *Sang* getiteld (Ged. I 78—79), opgedragen aan W. Dia. 't Is een beurtzang tussen Granida en Daifilo. Hij spreekt haar aan als ,,Perzische Infante, bloem wt Cirus edel aeren gesproten''. Zij is door de Goddelijke Liefde van ,,'t alstierende vernuft'' begiftigd met de hoogste schoonheid, d.w.z. lichaams- en zieleschoonheid. Daifilo vraagt ,,vanden milden hemel'' voor haar Goddelijke onvergankelijkheid; zelf zou hij dan willen zijn

't Altaer, dat (haar) heylighe voeten droeghe:
,,Soo soud' ick groeyen van 't geknielde volx ootmoedt'' —
Granida blijft niet achter in verheven wensen:

,,Soo de killende doodt, gewent het al te schaecken,
Een eeuwich leven uw vriendinne schuldich waer,

Soo storve' ick om u heer van sulcke schuldt te maecken,
'T altaer van uw godin: mijn Hailich van 't altaer.''

In deze *Sang* is dus de ideale verbintenis tussen Daifilo en Granida tot stand gekomen.

Terwijl in de Italiaanse pastorales de door de herders en herderinnen betoonde aardse liefde de begeerde verhouding, en tevens het einde van hun streven is, blijkt die minverhouding in *Granida* het uitgangspunt voor een ontwikkeling tot een geestelijke staat, die Tasso noch Guarini hebben beoogd. Wat Hooft voor de geest stond, heeft hij in de reien het duidelijkst uitgesproken. Zijn ze wellicht om die reden door den dichter midden in elk bedrijf geplaatst, opdat de tegenstelling tot de zogenaamde werkelijkheid en zijn Utopie het duidelijkst zou uitkomen? In de zinnelijke verhouding tussen Dorilea en Daifilo en in de staatkundige toestand, door Daifilo getekend — een koning, die de hebzucht der machtigen en de listen der zwakken krachteloos moet maken, opdat de onschuldigen geen overlast lijden — heeft Hooft, dunkt ons, een gemeenschap gegeven, die niet meer de oorspronkelijke en nog niet de ideale is, maar wier leden de mogelijkheid in zich hebben tot hogere ontwikkeling. In dat rijk zal eenmaal de zuivere mens, de schone en wijze Daifilo heersen met de Goddelijke Granida. In het bestaande rijk is de koning wel een verlicht vorst, maar een in allen dele wijze is hij nog niet: hij is nog blind voor de veredelende macht der Liefde, is nog in de traditie bevangen en houdt geen rekening met zijn dochters wens. — Ook Tisiphernes is wel een beschaafd man, maar hij stelt toch wereldse grootheid en macht, bevrediging van zijn eerzucht boven het liefdegeluk. De openbaring van zijn beter-ik blijkt echter in 't laatste bedrijf, al is de uitbeelding er van nog niet meesterlijk.

Hooft heeft dus in *Granida* gestalte gegeven aan zijn idealen betreffende huwelijk en staat. In zoverre is zijn drama oorspronkelijk te noemen.

Maar de aankleding heeft hij, althans voor een goed deel, geborgd van Italiaanse dichters. Tal van verzen, in het eerste bedrijf vooral, heeft hij ontleend aan *Aminta*, *Il pastor fido* en *Alceo*. Ook in de tekening van de hofwereld van de volgende bedrijven zullen wel Italiaanse indrukken verwerkt zijn. Het 16e-eeuwse Italië had tal van kunst- en prachtlievende vorstelijke hoven. Ook kwamen daar meermalen gezantschappen uit

Perzië om steun te zoeken tegen de Turken, de gemeenschappelijke vijanden. In 't bijzonder Venetië met zijn Levantijnse handel had belang bij een bondgenootschap tegen die gevaarlijke buren. In die stad heeft Hooft mogelijk zo'n gezantschap gezien. Geweten heeft hij stellig, dat de Perzen bekend stonden als beschaafd, fier en dapper. Anders had hij zijn heldin Granida niet bij herhaling tot een Perzische prinses verheven: behalve hier in 't drama verwijlt hij ook in een paar liederen aan 't Perzische hof. In *Claech-leidt* (Ged. I, 63 vs. 61 vlgg.) vertegenwoordigen de Perzische vorsten het hoogste, dat de dichter zich aan pracht en rijkdom kan denken; in *Sang* evenzo. Dit laatste gedicht — zie boven — is m.i. te beschouwen als een vervolg op *Granida*: het Perzische volk zal, na de dood des konings, den idealen Daifilo op de troon zien, met naast zich de goddelijke Granida.

Voor de typering van zijn hoofdpersonen: Daifilo, Granida, Ostrobas en Tisiphernes, kan hij den „goddelijken" Ariosto dankbaar geweest zijn. Deze dichter vertelt n.l. in *L'Orlando furioso*, dat Bradamante door haar vader Amone (Haimon uit de Frankische sagen) bestemd is tot vrouw voor Leon, den edelen zoon van den Grieksen keizer, hoewel zij zelf Ruggiero bemint, die, oorspronkelijk heiden, onder haar invloed Christen geworden is. Van Karel de Grote verwerft zij de toestemming, dat hij haar echtgenoot zal worden, die haar in een tweestrijd overwinnen zal. (Granida heeft het mannelijke in haar optreden gemeen met Bradamante.) — Prins Leon durft die strijd niet aan en op zijn verzoek zal, in zijn wapenrusting, Ruggiero voor hem in 't krijt treden. Als deze in de tweekamp met Bradamante tot overwinnaar is verklaard, trekt hij in wanhoop weg van 't hof: een ander immers zal de vrucht plukken van zijn dapperheid. Men gaat hem zoeken en vindt hem, op het punt van zelfmoord te plegen. Door die grote liefde is Leon zo getroffen, dat hij afstand doet van zijn recht op Bradamante terwille van Ruggiero. — De overeenkomst tussen deze twee helden uit het epos en Daifilo en Tisiphernes zal voor ieder duidelijk zijn.

Deze Ruggiero is — in een vervolg op L'Orlando furioso, geschreven door een 16e-eeuws Frans dichter en opgedragen aan Catharina de Medici — ook de overwinnaar van den heidensen (Saraceensen) held Rodomonte, een geweldig snoever,

en na die overwinning knielt hij neer om God te danken voor Zijn bijstand. (Vgl. de strijd tussen Daifilo en Ostrobas.)

De hoge geestelijke sfeer van Granida, die Daifilo binnentreedt bij zijn komst aan 't hof, herinnert sterk aan het rijk van Logistilla, waarvan Ariosto vertelt in de 10e zang van zijn epos, en waarheen Ruggiero ontkomt na zijn vlucht uit een gebied van wellust. In dat rijk vindt de held goede en heilige zeden, een eeuwige schoonheid. De ziel ontvangt een volkomen vernoeging zodra men Logistilla slechts aanziet, zegt Ruggiero's gids. Zij zal u — zegt deze — aangenamer wetenschappen leren dan dansen, spelen .... Bij haar zult gij leren, hoe een sterveling op aarde de glorie der Zaligen kan smaken. —

Op grond van het boven aangevoerde verwerpen wij de mening, dat Hooft een bepaald — tot nog toe onbekend — drama tot voorbeeld zou hebben gehad, gelijk enkele geleerden menen. Het zijn Hoofts *eigen* denkbeelden over huwelijk en staat, ons ook bekend uit andere werken van hem, die hij heeft uitgebeeld in gestalten, wier prototypen de dichter heeft ontmoet in de Italiaanse epische en pastorale poëzie der 16e eeuw. Maar de vrolijke ,,lustzoeker'' en volgeling van Thalia had zich in enkele jaren ontwikkeld tot den idealist, die ontgroeid was aan de pastorale sfeer van ,,Italia''.

Mogen Daifilo en Tisiphernes niet beantwoorden aan onze maatstaf van zedelijkheid — de een bedriegt zijn heer en de ander is zo onridderlijk, dat hij zich in een erezaak laat vervangen door zijn dienaar — men bedenke, dat de dichter, die hier zijn wijsgerige denkbeelden gestalten gaf, nog jong was, en ook, dat hij met zijn hoog vereerden Ariosto leefde onder helden, wier geweten, gelijk dat van vele Renaissancemensen, nog onontwikkeld was. Ook vergete men niet, dat de dichter, door de leiding toe te delen aan Granida, zich ten opzichte van Daifilo niet meer vrij kon gevoelen en hem in de schaduw moest plaatsen van de Prinses.

Wij hebben, in afwijking van Dr. Stoett, gemeend deze uitgave ten gerieve der gebruikers van een korte inleiding en een analyse van het drama te moeten voorzien. Den student, die de verschillende problemen nader wil bestuderen, verwijzen

we naar de betreffende literatuur, waarvan hieronder de belangrijkste gegeven wordt.

Voor de kennis van het Italië der 16e eeuw en van de kringen, waarin de nieuwe denkbeelden op ethisch, aesthetisch en politiek gebied bijval en ingang vonden, is nog steeds uitstekend J. Burckhardt: *Die Kultur der Renaissance in Italien*; voorts K. Chledowski: *Het hof van Ferrara*; Baldassare Castiglione: *Het boek van den Hoveling* (vert. door Dr. J. Hoeksma en Dr. A. Zijderveld, met een Inleiding tot de Renaissance door Dr. A. Zijderveld).

Welke verzen Hooft ontleende aan Italiaanse dichters, vindt men vermeld in de *Gedichten van P. C. Hooft*, bewerkt door Leendertz en Stoett. Voor de aankleding van het drama zie men Ariosto: *L'Orlando furioso* (vooral de tiende en de laatste zes zangen). Er bestaat een Nederl. vertaling van het *volledige* werk, met er bij gebonden *De bezadigde Roelant*, beide uit het Frans vertaald en uitgegeven door J. J. Schipper in 1649. — Voor de 16e-eeuwse betrekkingen tussen Perzië en Europa zie men o.a. Ch. Grey: *A narrative of Italian travels in Persia in the 15th and 16th centuries*, en *Persia seu Regni Persici Status*, bij Elsevier, Leiden 1633.

Van de tijdschriftartikelen vermelden we: G. Heringa: *Invloed der Renaissance op de godsdienstige en zedelijke denkbeelden van Hooft* (Oud-Holland XVII), A. S. Kok: *Hooft in Venetië en Florence* (Elsevier's Geill. Maandschrift VI), J. Bolte: *Hoofts Granida* (Ts. v. Ned. T. en Lett. X), Dr. A. Kluyver: *Over het spel Granida* (Neophilologus I), G. Busken Huet: *La Granida de Hooft* (Neophil. II), Dr. A. Zijderveld: *Granida-problemen* (Ts. v. Ned. T. en Lett. XLVII).

Nog steeds is de studie aan te bevelen van J. H. van den Bosch' *Inleiding tot Granida* (toegevoegd aan zijn uitgave van het drama).

A. Z.

Van Hooft's Granida bestaan twee handschriften; het ene, A genoemd, bevindt zich in de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, het andere, B, te Berlijn. A is een netschrift, niet met Hooft's eigen hand geschreven, maar blijkbaar voor hem uit zijn klad gecopiëerd. Het is gedateerd 3—1—1605. Hooft zelf heeft daarin, waarschijnlijk in 1614—15, een groot

aantal wijzigingen aangebracht met het oog op de druk van 1615, de eerste druk van de Granida. Dit gecorrigeerde hs., A corr(ectie) genoemd, is door Stoett ten grondslag gelegd aan zijn Pantheon-uitgave van de Granida. Wij hebben bij onze herdruk die tekst behouden met verbetering van een aantal drukfouten en onnauwkeurige lezingen. Het handschrift is op verschillende plaatsen onduidelijk, zodat niet steeds met zekerheid is uit te maken, wat oorspronkelijke lezing of wel latere correctie is. Vandaar dat er tussen de uitgevers van A corr. een aantal, over 't geheel weinig belangrijke, verschilpunten bestaan. [1]) Van den Bosch geeft in zijn bekende editie van de Granida (Zwolsche Herdrukken) een „bewerking van de slordige uitgave van 1615'' met een niet overal betrouwbaar en gemakkelijk hanteerbaar variantenapparaat. Wij hebben, in aansluiting bij Stoett, gemeend ons van het opgeven van varianten te moeten onthouden. Ons doel was in hoofdzaak de lectuur van deze moeilijke tekst zo veel mogelijk te vergemakkelijken. Daarom hebben wij de aantekeningen in deze nieuwe herdruk uitgebreid, soms gewijzigd of verduidelijkt. Onze ervaring is dat noch in de uitgave van Stoett, noch in die van Van den Bosch aan de tekstverklaring steeds voldoende recht is wedervaren. Wij zijn ons bewust dat een commentaar die in de eerste plaats gericht is op het verstandelijk begrijpen [2]), een literaire tekst niet ten volle recht kan doen wedervaren.

---

1) Uitvoeriger inlichtingen en literatuurverwijzingen over de hss. en de uitgaven van Hooft's Granida kan men vinden in een studie van Dr. F. Kossmann, *De varianten van Hoofts Granida* (Tijdschrift voor Ndl. Taal en Letterkunde, uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederl. Letterkunde te Leiden, XXXVI, blz. 97—151). Hooft heeft zijn *Granida* tweemaal aan een algehele herziening onderworpen, eerst voor de druk van 1615, vervolgens voor die van 1636. Vooral de laatste toont zeer ingrijpende wijzigingen. Wij halen Kossmann's conclusies aan: „*Gedicht* heeft Hooft zijn Granida slechts voor 1605, daarna heeft hij haar alleen naar den eisch van vergankelijke regelen verschoolscht. Zoo leidt de uitkomst van dit onderzoek logisch tot den wensch eener nieuwe uitgave der oorspronkelijke Granida volgens het ongecorrigeerd Amsterdamsch en het Berlijnsch handschrift.''

2) Daarmee is natuurlijk niet gezegd dat wij geen rekening hebben gehouden met het bijzondere taalgenre, met de sfeer, met de gevoelswaarde der woorden en wendingen enz. Een goede tekstinterpretatie stelt als noodzakelijke eis dat met *al* deze factoren rekening wordt gehouden, dat men verklaart *in het verband*.

Maar ons heeft steeds voor ogen gestaan dat *een volledig begrip van wat er staat* voorwaarde, eerste en onmisbare voorwaarde is voor aanvullende stilistische en in ruimere zin aesthetische onderzoekingen. Voorts menen wij dat dergelijke studiën, waarbij dan ook versbouw en rhythmiek betrokken kunnen worden, beter tot haar recht komen in een ruimer en vrijer verband dan binnen de kerkerramen van noten onder de tekst. Den lezer die hier dus een serie van losse stilistische en taal-aesthetische (of ook grammatische) opmerkingen verwacht, moeten wij teleurstellen. Wij willen hem echter gaarne verwijzen naar verschillende, door ons gewaardeerde, studiën over 17e-eeuwse syntaxis, over Hoofts taal en stijl; in de eerste plaats wel naar die van Professor Overdiep. [1])

Nog een opmerking moge hier plaats vinden: meermalen zal den een overbodig schijnen, wat den ander welkom is. Een dergelijk bezwaar is bij annoteren nooit te vermijden, maar voor een te veel zijn wij minder bang geweest dan voor de mogelijkheid dat wij den lezer, waar hij gevaar loopt de zin niet of slechts ten dele te verstaan, in de steek zouden laten.

Uit deze opmerkingen moge blijken dat onze uitgave van de Granida niet bedoeld is als een die aan de strengste en ruimste eisen van de wetenschap voldoet; wel hopen wij met deze herdruk een van de belangrijkste werken der 17e eeuw voor een ruime kring van lezers verstaanbaar, en genietbaar te hebben gemaakt.

A. A. V.

---

1) Wij noemen hier enkel Overdiep's *Zeventiende-eeuwsche Syntaxis* I—III.

INHOUDT.

Men lette in deze *Inhoudt* op de talrijke deelwoordconstructies, die wij in de regel vervangen door een bijw. bijzin. Hooft's zinnen worden daardoor zwaar van inhoud, maar gecompliceerd van bouw.

Granida eenige dochter, en erf-Princesse van Persia, op de jacht afgedwaelt van haren sleep, comt ter plaetsen daer sij Daifilo harder met Dorilea die hij op minne vervolcht, vindt coutende; dewelcke haer niet en cunnende onderrechten van het spoor der voorgereden jaegers, van haer gevraecht worden nae eenige fonteijne om den dorst te lesschen. Daifilo biedt de Princesse te drincken wt een schulp met soo heussche genegenheit, dat deselve gehulpen van soo weltepasse dienst, oock nae haer verscheiden van daer, der Prinssesse welgevallende naulijx wt den sinne gaet. Daifilo ter ander sijden besluit sich ten hove te

---

2. ***sleep*, gevolg.**
3. (*Daifilo*) *harder*, bijstelling zonder lidwoord; *op minne*, in de hoop haar liefde te verwerven; zie voor het begrip *minne* (tegenover *liefde*) bij Hooft de Inleiding, o.a. blz. VII en vlg.; *vervolgen*, hardnekkig volgen.
4. *dewelcke* leidt een relatieve bijzin in; wij zouden hier schrijven: *en deze, die* haar niet kunnen inlichten enz. Andere vbb. van relatieve aansluiting (een Latinisme) vindt men r. 28, 42, 66 enz.
5. *voorgereden*, vooruitgereden; *van*, door; vgl. r. 22, 62 enz.
6. *nae eenige fonteijne*, naar een (de een of andere) bron.
8. *heussche genegenheit*, beleefde minzaamheid (gedienstigheid).
9—11. *deselve* ....; indien *deselve* enkel terugslaat op *genegenheit*, dan zou de vertaling aldus kunnen luiden: dat die vriendelijke bereidwilligheid de prinses niet uit de zin gaat, te meer niet daar ze door deze beleefdheid zo te juister tijd van haar brandend dorstgevoel werd verlost; *gehulpen* is dan ongeveer: versterkt. Maar — het is zeer wel mogelijk dat de zinsconstructie niet in orde is, dat Hooft *deselve* eerst betrokken heeft op *Princesse* (waarbij dan de bepaling *gehulpen van* ....), terwijl hij in het vervolg van zijn zin *deselve* neemt als *genegenheit*, waarbij dan *wt den sinne gaet* gezegde is.
10. *der Prinssesse* is zowel datief-object bij *welgevallende* als bij *wt den sinne gaet*.
11. ***ter ander sijden*, van zijn kant.**

begeven om de tegenwoordicheit, en diensten wille van soo waerdige Prinssesse.

Daifilo sich gegeven hebbende in dienst van Tisaphernes, op hoope dat die als een Prinsse van groote verdienste bij de croon van Persia, becomende het huwelijck van Granida, hij door dat middel aen haeren dienst mocht geraken, quijt hem soo dat sijn heer, hem grootlijx vertrouwende, hem seijndt aen de Princesse, om haer jonste te hebben, int eindelijck versoeck, dat hij nae soo lang vervolch om haer ging doen aen haeren vader: alwaer hij ontseit wort van sijn tegenvrijer Ostrobas soone van den coning der Parthen, tegens de welcke hij aenneemt des anderen daechs te vechten. De Prinssesse soo becommert over 't aenstaende huwelijck, als beweecht door het nieu sien van Daifilo, comt dien avondt aen de venster, op geluck oft eenige passerende musijcke haer quellagie wat versachten mochte, onder de welcke sij door 't glas siende, sonder gesien te wesen, hem passeren en hoorende versuchten, neemt het

---

12—13. *om* ...., om als dienaar in de omgeving van de prinses te kunnen leven. Voor de constructie *om* .... *wille* vergelijke men: om de wille van de smeer enz.; *de tegenwoordicheit, en diensten* heeft dus genitief-functie bij *wille*; *waerdich*, dit dienstbetoon (dit offer) waard zijnde.

15—17. *die* .... *Granida* is weer te geven door een bijwoordelijke bijzin van veronderstelling; daarin heeft *als* .... *Persia* de waarde van een redengevende bijzin; dus: dat hij (r. 17), wanneer T., daar hij .... was, met Gr. in het huwelijk zou treden, in haar dienst mocht komen.

18. *hem*, reflexief; vgl. r. 30 *haer*.

19. *seynden*, Holl. bijvorm van zenden (vgl. *einde—ende*); *aen*, tot; *jonste*, goedgunstige instemming.

20. *int eindelijck versoeck*, in het definitieve aanzoek; *vervolch*, zie r. 4.

21. *ontseggen*, uitdagen.

22. *tegenvrijer*, medeminnaar (*vrijer*, hier natuurlijk nog niet in onze alledaagse betekenis).

24—25. *soo* .... *als*, evenzeer .... als; *aenstaende* (met de klem op *aen*), op handen zijnde; *beweecht*, ontroerd; *nieu*, opnieuw

26. *de venster*; vgl. vs. 962 *de feest*. *op geluck oft*, of misschien; voor dit *eenige* zie r. 6.

27. *musijcke* met ij: vgl. in oudere taal *tirannij* naast ons *tirannie* (melodij — melodie, kronijk—kroniek enz.).

28. *de welcke* (relatieve aansluiting) slaat op *de venster*: en terwijl zij, zonder gezien te worden, hem onder het venster ziet passeren, en hem hoort zuchten, vat zij ....

29. *wesen*, hulpwerkw. van de lijdende vorm (worden); vgl. r. 64

selve op voor teken van waerachtige liefde, haer daeromme beclagende over d'ongelijckheit der staten des werelts.

Daifilo verclaert aen sijn heer sijn liefde, en d'oorsake waerom hij in sijnen dienst gecomen is, hem biddende te lijden dat hij in sijn stede, en met sijn wapenen bedeckt tegens den Parth moge strijden, tot het welcke hij hem met redenen beweecht. Daifilo verwint en verslaet Ostrobas. Tisaphernes besluit des anderen daechs de Prinssesse te besoecken: maer Daifilo noch dien avondt onder haer venster passerende wort door haer bevel geroepen van haer voester. Sij ontdecken elckander haer onderlinge liefde. Granida seyt gereedt om met hem te vertrecken, en een harderinnen staet getroost te sijn: welcke aenbiedinge hij nae dat hij haer de swaericheden van sulx voorgehouden heeft, en verstaen de selve van haer al te vooren overwogen te sijn, met groote danckbaerheit aenneemt.

De voester van Granida, op haer sijde gewonnen sijnde, comt verclaren voor den Coning, ende Tisaphernes, dat de Princesse, met groot spoock, voor eenen Godt geschaeckt is. Tisaphernes siende op 't schoonste sijn hoop te leur ge-

---

31. *staten*, maatschappelijke standen; *des werelts*; in de druk van 1636 verandert Hooft dit in *der werelt*.

32. *liefde*, niet geheel in onze zin. Voor de verklaring van het woord in dit verband zie men de monoloog van Daifilo, waarmee het tweede bedrijf opent.

33. *bidden*, verzoeken.

34. *te lijden*, wel te willen toestaan; *met .... bedeckt*, onder de vermomming van zijn wapenrusting.

36. *met redenen*, met (klem van) argumenten; *verslaet*, doodt.

39. *voester*, min.

41. *gereedt*, bereid; *een harderinnen staet*; voor Hooft leeft de genitiefverhouding tussen *harderinne(n)* en *staet*, vandaar de schrijfwijze in twee woorden.

42. *getroost*, gaarne bereid tot; *welcke* enz., relatieve aansluiting.

43. *swaericheden*, moeiten, lasten; achter *verstaen* (begrepen) volgt een accusativus cum infinitivo. Wij vertalen met een lijdende voorwerpszin: .... dat deze door haar ....; vgl. een overeenkomstige constructie bij *verclaerende*, r. 54.

46. *op .... sijnde*, die zij overgehaald hebben hun partij te kiezen, hen te steunen.

48. *spoock* (collectief), geheimzinnige, bovennatuurlijke verschijningen; zie het verhaal vs. 1274 vlg.

49. *op 't schoonste*, (zijn hoop) waarvan hij de vervulling nabij achtte.

stelt, is om rasende te worden: maer Daifilo, die haestich ten hoof wedergekeert was om quaet vermoeden voor te comen, hem onderrechtende doet sijn gemoet wat bedaeren. Hij nochtans, walgende van de werelt, besluit met luttel geselschaps voortaen door 't landt te reisen, en verclaerende Daifilo waerachtige verwinner van Ostrobas te wesen, levert hem sijnen staet over, dewelcke hij eerbiedelijck weigerende belooft gaede te slaen, totter tijt toe, dat 's Prinssen gemoet wat besaedige.

De geest van Ostrobas verschijnt aen sijnen vriendt Artabanus, die met hem in Persia was gecoomen, hem opstutsende om wrake te nemen op Daifilo, dewelcke den eersten morgenstondt op 't landt met de Prinssesse sprekende, van hem en sijn volck, beijde gevangen worden om opgeoffert te sijn aen het graf van Ostrobas; maer Daifilo siende d'overlast van banden diemen de Prinssesse aendede, breeckt de sijne, te weere rakende tegens sijn vianden; op welck gerucht Tisaphernes, die bij geval niet verre van daer sijnen wech volchde, de gelieven comt ontsetten, dewelcke bekent sijnde, beclagen haer deerlijck dat d'eene ramp d'ander jagende, het Geluck wel hardneckelijck scheen besloten te sijn

---

50. *is o. r. te worden*; wij kennen een dgl. constructie niet met een persoonlijk subject (vgl. *dat* is o. r. t. w.); *rasende*, krankzinnig (T. wordt dolend ridder; vgl. vs. 1463 en de voorafgaande verzen).
52. *onderrechten*, hier: tot rede, bezinning brengen (vgl. vs. 1432 vlg.).
54. vgl. vs. 43. — 55. *waerachtig*, waar.
56. *staet*, ambt en waardigheid; *dewelcke* ...., en hij dat eerbiedig afslaande, belooft T.'s ambt waar te willen nemen, totdat ....; *dewelcke* is zowel object bij weigeren als bij gade slaan.
58. *besaedige*, tot rust mag komen.
59. *geest*, schim.
60. *opstutsen*, aandrijven, opstoken.
61. *dewelcke*, weer relatieve aansluiting (zie r. 4).
63. *beijde gevangen worden*, onlogische voortzetting van de voorzin (*dewelcke* enz.); in de druk van 1636 staat: *met haer gevangen wordt*; *opgeofferd aen*, geofferd op.
64. *sijn*, worden; vgl. r. 29 en 69.
65. hoezeer de Prinses gekweld werd door de haar aangedane boeien.
67. *gerucht*; vgl. wapen-, strijdgerucht.
68—69. en deze klagen (beklagen zich), als zij herkend worden, jammerlijk, dat — daar de ene ramp onmiddellijk door een andere gevolgd wordt .... (daar ramp op ramp hen treffen —).
70. *het Geluck* (de godin Fortuna), het lot.

tot haer bederf. Maer den eedelhartighen Prinsse in plaets van hem tegens haar te verbitteren, verwondert sich over haer selsaeme liefde, en gebiedende haer goeden moedt te hebben, belooft en vercrijcht haer haeren soen van den Coning, diese beijde met blijen wellecoom onthaelende te saemen huwt.

---

71. *bederf*, verderf, ondergang.
72. *hem verbitteren*, zich vertoornen; *haer*, hen.
73. *gebieden*, op het hart drukken.
74. *haer*, datief-object bij *belooft* (= hun) en bij *vercrijcht* (= voor hen); *haeren soen van*, hun verzoening met.
75. *onthaelen*, ontvangen (inhalen).

PERSONAGIEN.

GRANIDA.
DAIFILO.
TISIPHERNES.
DORILEA.
CONING.
OSTROBAS.
ARTABANUS.
VOESTER.
REY VAN JOFFROUWEN.
REY VAN HARDERINNEN.

EERSTE DEEL.

DORILEA.

Het vinnich stralen van de Son
Ontschuil jck in 't bosschage;
Indien dit bosje clappen con,
Wat melden 't al vryage!

Vryage? neen. vryage? jae,
Vryage sonder menen;
Van hondert harders (ist niet schae?)
Vindtm'er getrouw niet eenen

Een wullepsch knaepjen altijt stuirt
Nae nieuwe lust sijn sinnen,
Niet langer als het weygeren duirt,
Niet langer duirt het minnen.

Mijn hartje treckt mij wel soo seer,
Soo seer, dorst jck het wagen,
Maer neen, jck waeg' het nemmermeer,
Haer minnen sijn maer vlaegen.

Maer vlaegen, die t'hans overgaen,
En op een ander vallen;

Deel, bedrijf.

4. *melden* (meldde; vgl. vs. 284. 't *verwoesten*; vs. 359 *sy .... vormden*; vs. 385 enz.; zie Kossmann § 6), zou verklappen.

7. *schae*, jammer, treurig.

9. *wullepsch* (wulps), dartel, hier dus nog niet in de ongunstige betekenis van thans.

15. *nemmermeer*, stellig niet.

16. *haer minnen*, hun liefdesbetuigingen; vat men *minnen* op als gesubstantiveerde infinitief (vgl. vs. 12), dan congrueert hier *zijn* met het nw. gezegde *vlaegen*.

17. Let op de gedeeltelijke herhaling van vs. 16 (en vgl. o.a. vs. 27—28 en vs. 3—4); *t'hans*, weldra.

Nochtans jck sie mijn vryer aen
Voor trouste van haer allen.

Maer oft 't u miste domme maeght,
Ghij siet hem niet van binnen.
Dan 't schijnt wel die geen rust en waeght.
Can qualijck lust gewinnen.

Oft jck hem oock lichtvaerdich von.
En 't bleef in dit bosschage,
Indien dit bosje clappen con,
Wat meldet al boelage!

DORILEA. DAIFILO.

DORILEA.

Daer is hij, och hoe ben ick inde saeck beladen!
Best dat jck mij versteeck onder de bruine bladen,
In 't diepste van het bosch, al eer dat hij mij siet.
Best is het, best ist. Jae, maer vondt hij mij dan niet?
Weet jck wel wat ick wil? jck ben vervaert voor 't minnen,
Ontschuil mijn lief, en vrees dat hij mij niet sal vinnen.
Neen, beter blijfdij hier dan of ghij verder gingt,
Hier comt hij doch voorbij; maer luister wat hij singt.

DAIFILO.

Die geboden dienst versmaet,
Wenscht'er wel om als 't is te laet.

---

20. *haer*, hen, dus meerv. manl., zoals nog dikwijls in 17de-eeuwse taal (vgl. het possessief in vs. 16).

21. *oft* (ofte), in oorsprong het nevenschikkend voegwoord (ja ofte nee), hier, zoals ook reeds in Middelnederlandse taal, onderschikkend voegwoord (vgl. vs. 25); vert.: als 't eens niet zo was.

23. *dan*, evenwel.

25—28. Als ik hem dan al onbetrouwbaar vond, en het bleef tenminste maar in dit bosje, 't lekte niet uit (dan zou het niet zo erg zijn immers), als dit bosje kon klappen, dan zou de vrijerij van tal van herderinnetjes uitkomen.

28. *boelage*, syn. van vrijage („zonder menen", zie vs. 6)

29. *beladen in*, verlegen met.

30. *onder .... bladen*, in het donkere lommer.

35. *blijfdij* (waarschijnlijk wel te lezen als blijfdi', blijfje; zie voor dergelijke vormen, die Hooft later vervangt door *blijft ghy* enz. vs. 51, 89 enz.; *dan .... gingt*, dan dieper het bos in te gaan.

Windeken daer het bosch af drilt,
Weest mijn brack, doet op het wilt
Dat jck jage,
Spreyt de hagen,
En de telgen van elckaêr,
Mogelijck schuilt mijn Nymphe daer.

Nymphe soo ras als ghij vermoedt,
Dat mijn gang tot uwaerts spoedt,
Loopt ghij schuilen,
Inde cuilen,
En het diepste van het woudt,
Daer ghij met reên vervaert sijn soudt.

Vreesdij niet dat de Satyrs, daer
U eens mochten nemen waer,
En beknellen,
'T sijn gesellen,
Die wel nemen t'uwer spijt
'T geen daer een harder lang om vrijt.

Sonder te dencken, dat in 't cruidt
Dickwils slangen gladt van huidt
Sijn verholen,
Loopt ghij dolen,

---

39. *drilt*, trilt.
40. *brack*, speurhond, jachthond; *opdoen*, opdrijven (uit hun schuilhoeken). Men lette op de gebiedende wijs in de meervouds*vorm* met enkelvoudige *functie;* in 17de-eeuwse taal is dit gewoon.
41—42. Te lezen: *jage*: *hage* (vgl. de tegenwoordige Hollandse uitspraak); *hagen*, struikgewas.
44—68. Duidelijk blijkt hier dat de landschapschildering en -stoffering volgens de traditie der oude herderspoezie zijn; vandaar de woorden *Nymphe* (hier Dorilea) en *Satyr*.
48. *kuil*, hol, spelonk.
50. *met reên*, terecht. D. wil zeggen: mij ontvlucht ge in het woud, maar dáár loopt ge juist het gevaar dat ge meent te ontvluchten.
51. *Satyrs*, bosgoden, half mens, half dier, van nature belust op zingenot.
52. *waer nemen*, te pakken nemen, aanranden.
55. *t'uwer spijt*, ondanks uw verzet, met geweld.
57. *dencken*, bedenken.

Maer nochtans hoe seer ghij vliedt,
Dat ghij mijn haet, en dunckt mij niet.

Want doen wij laest van 's avonts laet
Songen tot den dageraedt,
· Met elckander,
En wt d'ander,
Tot den dans jck ú verkoos,
Bloosden u wangen als een roos.

Mompelen hoord' jck op dat pas
Dat dat geen quaet teken was,
En wanneer jck
Heel begeerlijck
Kussen quam u mondtjen teer,
Repten u lipjes, docht me, weêr.

'T weigeren en d'afkeericheit
Voecht soo wel niet, alsmen seyt
Voor de vrouwen,
'T can haer rouwen,
Die geboden dienst versmaedt,
Wenschter wel om als 't is te laet.

Sus, sus, wat of jck daer mach hooren
Ritselen inde hagedooren?
Is sij 't, sij sal mij niet ontvlien.
Neen Dorilea al gesien,
Nu suldij hier met geen een kusjen of raken.

DORILEA.

Daifilo seg ick, ghij sult het te grof maken.
Daifilo, laet mij staen.
Daifilo, laet mij gaen.

---

62. *mijn*, mij.

66. *wt* te lezen uit zie aant. bij 527; *d'ander*, uit (boven) de andere herderinnen.

69. *op dat pas*, toen.

70. *geen quaet teken*, een teken, dat ik U niet onverschillig was.

76. *soo wel niet*, niet in die mate (als men beweert).

85. *een* met klem; *of*, af.

86. Let op het stotende, nadrukkelijke rhythme, dat weerstreven uitdrukt.

DAIFILO.

Maer Dorilea, moochdij soo afkerich sijn
Van 't geen daer alle menschen nae begerich sijn
En vlieden stuirs van sin?

DORILEA.

Wat doch?

DAIFILO.

De soete Min.

DORILEA.

Ghij noemt het soete min, en segt dat gene lieden
Behalven jck alleen, de soete minne vlieden,
Voort hoor jck van de min soo veel quaets, dat jck gruw,
Van yder een, en die geloof jck bet als u.
Dus Daifilo, van nu,
Laet mij voortaen te vreden.

DAIFILO.

Ach suldij dan dus schuw
U groene jeucht besteden?
Dees teder schoone leden
En sijn u niet gegunt,
Dat ghijse, sonder vrundt
Afgunstich soudt verslijten,

---

89. *moochdij*, kun je.
92. *wat doch*, wat toch (vlieden).
93. Vgl. Inleiding, blz. VII vlgg.
95. *voort*, aanstonds (en daar tegenover).
96. *Verbind*: hoor ick .... *van yder* (spreek uit ijder) *een; bet*, beter. Let op het rijm gru (de uitspraak van *gruw*): u: nu: schu (*schuw*).
100. *u groene jeucht*, uw frisse jeugd; *u* gespeld naar de uitspraak (vgl. de uitspraak van *uw broer*: *u* broer, en ook *uw* broer, naar de geschreven taal en de verbogen vorm *uwe*).
101. *teder*, zonder buigings-*e;* zo blijft ook het adj. *ander* dikwijls onverbogen in overeenkomstige positie (vgl. vs. 234); zie ook vs. 122.
102. *en .... niet*, nog de ontkenning in twee woorden, zoals in Mnl. taal (vgl. Frans ne .... pas).
104. *afgunstich*, preuts (afwerend).

En eens te laet becrijten,
Dat ghij, om niemandt jonst, of wellust te doen aen,
Versuimelijcken hebt u selfs te cort gedaen.
Wilt rekeninge maken
Dat dese rose-kaken,
En dese lippen varsch,
Die gloeyen als een kars,
Die nu een yder wenscht te kussen en te stroocken,
Sullen van ouderdoom verwelcken, en verschroocken.
Dit effen voorhooft net
De diepe rimpels met
ter tijt sullen ontslechten;
En dees welige vlechten,
Die met veel strickjens gail, soo dertel sijn vertuit,
Sullen haer gouden rock allensjens trecken wt;
En 't geen ghij voor fijn goudt mogelijck hielt voor desen,
Suldij bevinden maer silver vergult te wesen.
Dees wacker oogen blij,
Verleeren sullen sij
Haer lodderlijcke treken,
Die soo veel brandts ontsteken.
Dees vlugge gauwicheit,
Daer grijse' aelwaricheit
Gaet sonder reên op gnorten,
Dien zal den ouderdoom

106—07. dat ge, niemand uw genegenheid willende tonen, (door dat verzuim, die afkerigheid) juist u zelf te kort hebt gedaan.
108. Houd er rekening mee, bedenk wel.
110. *varsch* (Holl. vorm voor *vers*; zie *kars*), fris.
112. *stroocken*, strelen (men lette op het chiasme, zie vs. 109—110).
113. *verschroocken*, verleppen, verschrompelen.
116. *ontslechten*, oneffen, rimpelig maken
117. *welig*, weelderig.
118. *gail*, zwierig; *vertuit*, vastgemaakt, samengebonden.
120. *fijn*, zuiver.
124. hun bekoorlijk, verleidelijk lonken (hun toverkracht).
125. *brandt*, liefde(-gloed).
126. deze schalke levendigheid.
127. *grijse' aelwaricheit*, de gemelijkheid van de ouderdom.
128. *gnorten*, knorren.
129. *dien* (datief-object) slaat op *vlugge gauwicheit*; *den ouderdoom* is onderwerp.

Die 't al maeckt suf, en loom,
Sijn vleugels dapper corten.
Dan compt onnut berouw, als betrens tijt ontbreeckt.

DORILEA.

Daifilo' jck weet niet van wiens schoonheit dat ghij spreeckt.
Nae dat jck can bevijnen
En ist niet vanden mijnen,
Want onlangs heb jck dien
In de fonteyn gesien;
En 't beelt int water stil mij op dat pas verschenen
Quam met u seggen niet al te wel overeenen.
Maer siedij 't groene woudt, hoe lustich dat het staet,
Hoordij de vogeltjens die voor den dageraet
Danckbaerder sijnd' als d'onvernoechelijcke menschen,
De wellecome Son met sang goemorgen wenschen.
Siedij dees heuvels blondt, en het begraesde dal
Met bloempjes veelerley gemarmort overal,
'T wellustige banket van de ruischende bijen?
Hoe vrolijck lacht het al in dese somer-tijen?
Maer als den guiren herfst comt met sijn buyen aen,
Sal desen dingen al haer vrolijckheit vergaen,
En dees bloeyende jeucht des werelts sal verkeeren
In dorren ouderdoom, en haar cieraet ontbeeren.
Nochtans indien dat al

---

131. *dapper*, flink, danig.
132. *betrens tijt*, de tijd om zijn verzuim goed te maken.
133. Dit vers is jambisch (een alexandrijn, zoals de meeste verzen in de Granida buiten de reien); lees dus *Daifil*. De apostrophe achter de o duidt aan dat men moet lieren (door klinkeruitstoting) aan *ick;* vgl. vs. 127 en vooral 265, 281, 1158, 1175 enz.
134. *bevijnen* (bevinden; Holl. dialect), begrijpen.
135. *van den mijnen* slaat terug op *schoonheit;* vgl. de *n*-vorm van *dien* in vs. 136 (en vs. 129).
137. *fonteyn*, bron.
138. *stil*, achtergeplaatst adjectief; vgl. vs. 114, 121, 144, 160 enz. enz.
142. *onvernoechelijck*, niet te vergenoegen, niet tevreden te stellen.
145. *veelerley*, van allerlei kleur; *gemarmort*, gespikkeld, geschakeerd.
146. *wellustig*, heerlijk; *ruischend*, zoemend.
147. *al*, alles. Achter uitroepen (met de vorm van een vraagzin) plaatste men in de 17de eeuw dikwijls een vraagteken.
148. *den guiren herfst;* vgl. vs. 129

De bouwliên spanden t'samen,
En met een groot geschal,
De goden bidden quamen
Dat donder, blixem, windt, en hagels groot geweldt
Mocht comen metter ijl vrijbuiten over 't veldt,
Beroven d'Aerde van haer gespickelde rocken,
De bergen van haer cruin, de boomen van haer locken,
Om dieswil, dat doch eens d'aenstaende winter wreedt
Het Aertrijck plagen zou met diergelijcken leedt;
Soudij niet seggen, 't was haer nutter dat sij baden
Om redelijck verstandt?

DAIFILO.

Jae, trouwen.

DORILEA.

Soudij raden
Dat jck door Min, een buy met sonneschijn vermomt,
Die lichtelijck vernielt wie dat sij overcomt,
Dan crencken sou mijn jeucht, om dieswil dat de jaeren
Dese schoonheden mijn (genomen datse waren
Gelijck als ghijse maeckt) mij souden maken quijt?
Soud' jck de schae des tijts gaen soecken voor den tijdt?

DAIFILO.

Dit doedij vast, want jck, o Dorilea, reken

---

153. *t'samen spannen*, zich verenigen.
154. *met .... geschal*, met luider stemme.
156. *hagels*, vooropgeplaatste genitief; vgl. vs. 269, 275 enz.
158. Zie vs. 145.
160. *om dieswil, dat doch eens*, hierom, omdat toch eenmaal; *aenstaende*, op handen zijnde.
161. *diergelijcken*, uit diergelijck een (een dergelijk); *leedt*, letsel.
163. *trouwen*, zeker; *raden*, aanraden.
164. *een buy* enz. is bijstelling bij *Min*; de wufte liefde wordt voorgesteld als een bedrieglijke zonneschittering, die aanstonds zal moeten wegschuilen achter de dreigende bui, waardoor ze heen speelt.
165. *wie .... overcomt*, al degenen die zij overvalt.
166. *crencken*, benadelen, bederven.
167. *genomen*, aangenomen; zie voor 't vervolg vs. 109 vlg.
168. *quijt maken*, doen verliezen; zie Daifilo's verzekering vs. 113 vlg.
170. *vast*, reeds.

De lelijckheit soo goedt als schoonheit onbekeken;
En al bekeken, onbelonckt; en al belonckt
Noch ongenoten van den minnaer dien sij' ontfonckt.
Wat's jeuchde sonder min vol onbeweechde coutheit
Doch beter als versufte' en stijf bevrosen outheit?
En dat de soete min van u beschuldicht wort
Als die de schoonheit crenckt, daer doedij hem te cort:
Want noyt en sachmen hem het suivere besmetten,
Maer wel recht anders, 't geen dat saluw was, blanketten,
En leggen blosend root op tedre wangen bleeck,
En 't hayr vergulden, dat te vooren vael geleeck:
En geene sachmen oyt, het geen dat sij beminden,
Lelijker dan het was, maer wel veel schoonder vinden.
Maer segdij yder een
Beclaecht hem met geween,
Over de min vol swaerheit?
Sij spreken buiten waerheit;
Al wort de min bescheldt,
'T is onmin die haer quelt,
Onmin van lief vercoren;
Want quam haer min te vooren

---

171. schoonheid, die men niet wil laten zien, acht ik niet hoger dan (staat voor mij gelijk met) lelijkheid; zie volgende aant.

172—173. (lelijkheid acht ik niet minder dan „onbekeken'' schoonheid) en ook niet minder dan schoonheid, die, al mag men ze dan zien, nog nooit in liefde is toegelonkt, en zelfs dan schoonheid, die, al lonkt het oog van een liefhebbend minnaar haar toe, nog niet genoten wordt door den minnaar enz.

174. *vol .... coutheit*, vol koele onbewogenheid.

177. *als die* ...., nl. dat zij ....; *hem*, de Min (gepersonifieerd; vgl. vs. 226).

179. *recht anders*, net omgekeerd; *saluw*, flets (goor); *blanketten*, blank, glanzend maken.

180. *teeder*, niet fleurig en fris.

182—83. Een Middelnederlands spreekwoord (ook o.a. bij H. L. Spieghel te vinden) zegt: men sach noyt leelijc lief (vgl. in hedendaagse taal: de liefde maakt blind).

186. *swaerheit*, kommer; het vraagteken is een aanwijzing om hier de toon te laten stijgen.

187. *sij* slaat op *yder een* terug.

188. *bescheldt* (zwak volt. deelw. van beschelden), beschuldigd.

189. *haer*, hen.

190. gebrek aan wederliefde van den uitverkoren beminde.

191. want viel hun wederliefde ten deel.

Van haer bemindes sij,
Sij wierden 't eens met mij,
En souden ras bekennen
Dat Minne niet can schennen,
Maer dat gebreck van Min alleen den minnaer crenckt,
Die Minnes honich soet met bittre galle mengt.
Dus Dorilea, denckt
Dat min van beyde sijen,
Niet anders voort en brengt
Als wellust en verblijen.
Daerom in dese tijen,
Schijnt dat de werelt dus blijgeestich opgepronckt
In 't harte Min gevoelt, en t'eenemael verjongt.
Den Hemel schijnt verlieft; de visschen in de stroomen,
De dieren in het cruidt, 't gevogelt inde bomen,
De Nymphen in het bosch natuiren van de Min.
Dat vogeltjen, dat nu vliecht wt den dennen, in
Den boeckeboom, en schijnt onmogelijck om vermacken,
Dan wt den boeckeboom weer inde myrte-tacken,
En hippelt quelende soo licht soo wilt soo wuft,
Waer 't van Natuir begaeft met menschelijck vernuft.
Het soud seggen jck brand van Min — jck brand van Minnen,
Tjilpende door het woudt; maer wel brandt het van binnen,
En singt in sijne tael op lieffelijcke maet,
Dat het sijn soete lief, sijn lieve lust verstaet.
En luister, juist of sij 't om u te leeren dede,

---

195. schennen, deren.

195—96. dat alleen *onbeantwoorde* liefde den minnaar doet kwijnen, daar hij immers onder het zoete van eigen mingevoel de bittere gal van onbeantwoorde liefde moet drinken.

201. *wellust*, genot. 203. *schijnt*, schijnt 't; *blijgeestich*, vrolijk.

205. *den Hemel*, zo steeds in de nominatief, ook in de druk van 1615.

206. *cruidt*, groen.

207. *natuiren*, verliefd worden, zoeken te paren.

209. *en .... onmogelijck* vormen samen de ontkenning. *om vermacken* (om te v.), rustig te kunnen worden.

210. De *myrt* wijst naar het land waar de bucolische poezie in Hooft's tijd bloeide, naar Italië.

211. *wuft*, beweeglijk. 212. dat, indien het ....

214. *wel*, al kan het zijn gevoel niet in woorden uiten.

216. *soete lief* en *lieve lust* zijn onderwerp.

Antwoort sijn lieve lust; van Minnen brand ick mede.
De Min het al verwint,
Hemel en aerde mindt,
Sal Dorileaes siel Mins crachten groot van waerden
Alleene wederstaen, in hemel, en op aerden?
Neen; want een yder mensch wort van de Min geraeckt,
En diese jong ontgaet bejaert sijn crachten smaeckt:
De minne wil doch eens doen blijcken in ons harten
Hoe veel dat hij vermach: dus vreest hem vrij te tarten,
En weet dat grooter smart noyt yemand overquam,
Als jeuckering van Min in oude leden stram.
Het jonck hart, dat hij quetst, geneest de Minne weder.
En hoop hellept het op als 't leyt van pijne neder:
Maer d'oude Minnaer is geplaecht met dobble rouw,
Die willend niet en mach, en mogend niet en wouw.
Drooch hout ontsteken, brandt feller als groene spruiten.

DORILEA.

Ghij ander vryers kent dees praetjens al van buiten,
En brengt' er veel in 't net;
Maer jck heb wel gelet
Op 't geene dat ghij seyden
Dat als de Min van beyde
De sijden is geplant,
Soo valt het soeten brandt.
Oft jck dat schoon toestonde,
Verclaert mij met wat vonde
Soud' jck doch kennen mij

---

218. De kommapunt heeft hier de waarde van een dubbele punt.
222. *in hemel*, vgl. vs. 205; op aerden met een (oorspronkelijke) datief-*n*; vgl. vs. 218 *Minnen* en 221. *waerden*.
224. *smaeckt*, ondervindt.
225. *eens*, éénmaal.
228. *jeuckering*, prikkeling.
231. *rouw*, smart.
232. *mogend*, toen hij kon.
233. *ontsteken* (de oorspr. vorm van het volt. deelw.), aangestoken, in vlam geraakt.
234. *ghij ander* (vgl. Frans: vous autres), jullie; *al*, alle.
240. *valt het*, is er, ontstaat er; vgl. de waarde van *vallen* in vs. 1126.
241. indien ik dat al toestemde.
242. *met wat vonde*, door welk middel.
243. *kennen*, kunnen.

Versekeren, dat dij
De vlammen 't harte blaecken,
Die ghij mij diets wilt maecken?
Of als dat al soo was,
Dat ghij niet soudt, soo ras
Ghij weermins jonst mocht voelen,
Verkeeren, of verkoelen?
Gelijck wij vrouwen slecht
Vaeck worden wtgerecht,
Dewijl geveinsde Min, en lichte wispeltuiricheit
Ons troonen met het soet, en loonen met de suiricheit.

DAIFILO. GRANIDA. DORILEA.

DAIFILO.

Nymphe, maer.

GRANIDA.

Schoone nymph' en hebdij niet gesien
Met breydeloose ren, hier eenige edelliên
Vervolgen een wildt swijn? Weet ghij niet of sij 't vingen?
Of werwaerts reên sij op?

DAIFILO.

Jagers, noch hovelingen
En hebben wij gesien, maer wel gehoort gerucht:

---

244. *dij*, datief van het in 17e-eeuws Hollands bijna niet meer aangetroffen *du*.
247. Of indien gij inderdaad van liefdevuur blaakt.
248. De zin, met *dat* beginnen de, hangt af van (*zich*) *verzekeren* (vs. 244).
249. gij de bewijzen van mijn wederliefde mocht smaken; *jonst*, gunst.
250. Vgl. vs. 11—12.
251. *Gelijck* enz. kan hier worden weergegeven door: wij eenvoudige (onnozele) vrouwen worden zo immers .... .
252. *uitgerecht*, bedrogen. 253. *licht*, wuft.
254. *troonen*, verlokken.
255. Met *nymphe, maer* zet Daifilo de dialoog voort; de woorden zijn dus gericht tot Dorilea en Daifilo breekt af bij de plotselinge verschijning van Granida. (Een andere opvatting bij Van den Bosch.) Het hier volgend toneeltje (tot vs. 264) vertoont invloed van Vergilius' Aeneis (zie Vondels Eneas-vertaling in de uitgave van de W. B., Dl. VI, blz. 378 onderaan).
256. *met* .. *ren*, dus met losse teugel, in tomeloze vaart.

Dan 't scheen soo ver van hier te wesen dat jck ducht,
Edele maecht ghij sult haer swaerlijck rijden inne;
Sijdij een aertsche maecht, en anders geen Godinne,
U aenschijn noch u stem geensins de menschen slacht.

GRANIDA.

Soo grooten eer voorwaer jck mij niet waerdich acht.
Ick ben Granida', indien 't u lyen bekent is, hoemen
Ten hove' hoort de Princes, des Coninx dochter noemen.
Dewijl t' geselschaps spoor u niet en is bekent,
Soo bid jck, wijst mij doch waer dat jck hier ontrent
Om 's heten middachs brandt een weynich te verfresschen,
Wt coele beeck, of bron, mijn drooge dorst mach lesschen,
Dat Ceres u gewas, en Pan u vee behoe.

DAIFILO.

Het bidden laet voor ons, t' gebieden comt u toe,
Alderheuste Princes, siet hier om u t' ontladen:
Diana moegejaecht en soude niet versmaden
Dees suivere fonteyns cristallinige vloedt.
Al sijn wij harders slecht, eenvoudich opgevoedt,

---

260. *dan*, evenwel. 261. *innerijden*, inhalen.
262. als ge althans een maagd, een gewone sterveling zijt, en geen godin (vgl. 261).
263. De ontkenning in *geensins* is logisch (en naar ons taalgebruik) onjuist. Een dergelijke dubbele ontkenning als in dit vers gebruikt is, leest men bij onze 17e-eeuwse dichters herhaaldelijk.
264. Zo groot een eer (vgl. vs. 161). 265. Lees: *Granid' indien*.
266. Lees: *Ten hov' (h)oort* (ten hovoort).
271. *Ceres*, de godin van het graan; *Pan*, een veldgod, die de kudden der herders behoedt.
272. *het bidden;* vgl. vs. 268; *t' gebieden;* de apostrophe staat hier achter de *t*, niet als drukfout. Daarvoor komt deze achterplaatsing in 17e-eeuwse geschriften veel te veel voor: de apostrophe heeft hier niet de functie van afkappingsteken, maar van grammatisch scheidingsteken tussen lidwoord en zelfst. nw.
273. *heus*, minzaam; *ontladen* (ontlasten), bevrijden van de dorst.
274. *Diana*, de godin van de jacht.
275. het kristalheldere water van deze klare bron; voor de vooropgeplaatste genitief vergelijke men vs. 281, 282 enz. enz.
276. *slecht*, eenvoudig, een van de vele vbb. (zie bijv. 277), dat Hooft het attributieve adjectief achter het substantief plaatst. De komma staat hier in de *caesuur* als rustaanduiding, zoals meermalen (zie vs. 336).

Noch onse sorgen laech, door hoger vlucht te kiesen,
Ons aengeboren bosch wt haer gesicht verliesen:
Wij weten lijckewel dat wij dees groene laen,
Dat wij de schaduw coel van dees dienstige blaên,
Dees vrolijcke heuvels, dit heldere waters vlieten,
En al ons levens lust van 's Coninx handt genieten.
'T en waer die 't wijsselijck al te versorgen wist,
'T verwoesten metter haest, door verquistende twist.
'T is hij, die de begeerten van sijn ondersaten
Maticht bescheydelijck in soo verscheijden maten,
Dat niemandts minders list sijn meerder yet ontruck,
Dat niemandts meerders macht sijn minder en verdruck.
'T is hij die sorge draecht alleene voor ons allen,
Dat vreemdelingen wreedt ons niet en overvallen
Met vernielende crijch en schennen in een wr
De dracht van menich jaer door 't yser en het vuyr.
Danckbaer behoortmen voor een aertschen Godt te eeren
Dien 't lust om anders lust sijn eygen lust t'ontbeeren:
Maer ons eerbieden is te laech nae sijn waerdij.

GRANIDA.

Beleefden harder, noyt eenige wijnen mij

---

277. *noch* (en al .... verliezen .... niet) verbindt hier een niet-negatieve zin met een negatieve; vgl. o.a. vs. 600. Dit gebruik van *noch* is verouderd. Vert.: en al strekken zich onze geringe zorgen en bekommeringen zich niet verder uit dan de streek waar wij geboren zijn (vgl. vs. 300).

279. *lijckewel*, evenwel.

282. *en .... lust*, en al het aangename dat het leven ons biedt.

284. *verwoesten*, verwilderde; *verquisten*, vernielen.

286—287. op verstandige wijze tot de juiste maat brengt en — (in overeenstemming met ieders levensstaat) zo verschillende maat, dat niet de list van iemands mindere (dat niet de mindere op listige wijze) zijn meerdere iets afhandig make.

289. *alleene* (bij *hij*) tegenover allen. 291. *schennen*, vernietigen.

292. *de dracht*, wat vee en akker hebben gedragen, opgebracht; *door 't yser en het vuyr*, te vuur en te zwaard.

293. Ook Vondel en andere 17de eeuwse dichters noemen den vorst gaarne een aardsen God.

294. wien het behaagt ter wille van anderen van eigen wensen en genoegens af te zien.

295. maar onze woorden schieten te kort om hem naar waarde te prijzen.

296. *beleeft*, vriendelijk (ook in vs. 310 beleefden).

Boven den frisschen dauw van dees fonteyn gevielen.
Ach geluckige rust van licht-vernoechde sielen,
Die nijt noch spijt des hoofs versteurt haer soete vree!
Wiens sorgen wijder niet en weyden dan haer vee.
De lusten daer sich 't hof met moeyten om beslommert,
Werpt u nature toe en is voor u becommert.
Ghij treckt door honger, en door dorst wt dranck, en spijs,
De lust van 't hof gelockt door soo veel leckernijs;
Het hof door drincken dorst, en honger soeckt door
['t eeten
En jaecht de lusten voor, u sijnse toegesmeten;
'T lustsoeckend hof ontvliên de lusten daer 't om slóóft;
Ghij vollicht de natuir, wij sien haer over 't hóóft.
Eer sal dit lichaem in een duister graf vernachten
Beleefden harder, als mij gaen wt de gedachten
U weltepasse dienst en of 't gebeurden, dat
Mijn hulp u nut mocht sijn in 't hof, of inde stadt,
Vertrout dat mij geen saeck soo wichtich sal verletten,
Of ick en salse' om u wel aen een sijde setten.
Nu voecht mij wederom te keren daer ick acht
Dat mij 't geselschap van mijn staetdochters verwacht,

---

297. *gevielen*, bevielen.
298. *licht-vernoecht*, gemakkelijk te vreden te stellen.
299. *die* is datief-object, meerv. (wier zoete vrede niet verstoord wordt door nijd en afgunst, gelijk men die vindt aan het hof).
300. *wiens* op te vatten als gen. meerv., zoals nog meermalen in 17de-eeuwse taal; zie verder vs. 277—78; *sorghen* nadert hier tot belangen (belangstelling).
301. *met moeyten*, door het aanwenden van allerlei verdrietige inspanning.
302. *en .... becommert*, en is in de plaats van u ingespannen, zorgt voor u.
304. de (eet-)lust, die het hof tracht op te wekken door zoveel lekkernijen.
306. *jaecht .... voor*, verjaagt.
307. *slooft;* de tekens op de *oo* zijn (althans in oorsprong) een aanwijzing voor de open uitspraak van die klank (ongeveer als in *zone*). De o die teruggaat op een tweeklank *au* had omstreeks 1600 in Holland nog een iets meer open uitspraak dan de gerekte o die op een korte klinker teruggaat. Men hoorde dus enig verschil in uitspraak tussen *hopen*, werkw. en (hooi-)*hopen* (vroegere spelling hoopen), meerv. van het zelfst. nw. *hoop*.
308. *wij .... hooft*, wij houden geen rekening met haar wetten.
311. *wel-te-pas*, wat te juister tijd, te goeder ure komt.
313. *verletten*, verhinderen. De constructie in 313—314 vertoont contaminatie.
315. *daer*, (daarheen) waar.
316. *staetdochters*, hofdames.

Welck ich gebood, van haer vermoeyde tellen, neder
Te sitten in het gras, tot dat ick keerden weder;
Dewijl mij niemandt van haer allen volgen mocht,
En mij de lust des jachts niet te versuimen docht.
Den hemel die bedauw u jaren menichvuldich
Met geduirige rust.

DAIFILO.

Wij sijn 't u alle schuldich
Alwaerdige Princes. Helas! hoe leedt is mij
Dat ons vermogen min als ons begeerte sij!
Den hemel wil u staet in eeuwicheit behouwen.

GRANIDA.

Vaert eeuwelijcken wel.

DAIFILO.

Is onder d'aertsche vrouwen
Dan een, die waerdich is dat om haer dienst alleen
Al d'ander men versweer?

DORILEA.

Hoe coel gaet hij daer heen
Sonder dat hij van mij sijn afscheidt heeft genomen!
Best volge jck hem, en sie wat hem mach overcomen.

GRANIDA.

Hoe vrolijck is den geen die danckbaerlijcken leeft
Bij d'ondanckbare mensch die geen vernoeging heeft!

---

317. *tellen*, telgangers. 319. *mocht*, kon, zie vs. 317.
320. en ik het jachtvermaak niet wilde verzuimen.
321. *menichvuldich*: tot in lengte van dagen (alleszins).
322. *geduirig*, ononderbroken, onverstoord; *'t*, te vertalen door dienstbetoon (vgl. vs. 316).
323. *alwaerdig*; vgl. voor dit *al* algoed, almachtig; *leedt* is bijv. nw.
325. *wil .... behouwen*, moge u voor alle ramp behoeden.
327. *om haer dienst*, om haar te dienen.
328. *versweer*, afzwere.
330. *wat .... overcomen*, wat hij gaat doen (waar bij blijft).
331. *danckbaerlijcken* (vgl. voor de vorm het bijw. *eeuwelijcken*, vs. 326): in danckbare tevredenheid.
332. *vernoeging*, tevredenheid.

Dees harder toont meer dancks voor not van bosch, en [boomen,
Dan menich eelman voor geschoncken vorstendoomen,
Die vaeck sijn Prince danckt met oproer oft verraet,
En acht maer elcke staet, een trap tot hoger staet.
Met welck een ijver comt mij dees sijn dienste bieden?
Al de dienstwillicheit geveinst der edellieden
Is mij soo veel niet waert; want dese die betoont
Sijn heusheit, niet wt hoop van die te sien beloont:
Ten hoof op hoop van loon is 't aenschijn vol genegenheit,
Maer het onheus gemoet vol onwillige tegenheit.
Ghij grootsche Princen, die door u wtheemsche pracht
Verwondring soeckt bij 't volck, om van het hooch [geslacht
Der Goden afgedaelt te schijnen, u cieraeden,
U scepters, croonen, en u purpere gewaden
En maken u niet soo grootachtbaer aengesien,
Als de natuire maeckt een laech-geboren, dien
'T haer lust, om lieffelijck de werelt te verbasen,
Een eedel geest int hart en int gesicht te blasen:
En cieren het aenschijn vol vrolijckheden soet
Met defticheit gemengt, van hoofde tot de voet
Besprengend' overal de welgemaeckte leden
Met goddelijcker glans als princelijcke cleden.

---

333. *not*, genot, gebruik. 335. *Prince*, vorst.
336. *elcke staet*, in dit verband: elke nieuwe hem geschonken waardigheid.
341—42. Let op de tegenstelling *aenschijn* (uiterlijk voorkomen; vgl. vs. 351) — *gemoet; tegenheit*, vijandigheid (vgl. vs. 431—432).
343. *wtheemsch*, opvallend, buitengewoon.
344. *verwondering*, bewondering.
345. (van het hooch geslacht) *der Goden;* deze gedachte is in overeenstemming met de klassieke en de Oudtestamentische opvatting van de vorstelijke waardigheid (vgl. divus Augustus en zie vs. 293).
347. bewerken niet dat gij als zo grootachtbaar (verheven) wordt beschouwd
348—50. Versta: als de natuur tot een grootachtbaar aangeziene maakt een laag-geborene wien het haar behaagt = dien zij wenst — met de bedoeling om de wereld ,,lieffelijck te verbasen'' (let op de tegenstelling met vs. 343—44) — te begiftigen met een edel gemoed en edele wezenstrekken.
351. Versta: en dien 't haer lust h. a. te cieren; *vol vrolijckheden soet*, met innemende bevalligheid.
352. *met .... gemengt*, die toch gepaard gaat met waardigheid.
353. *besprengend'* (besprenkelend) houdt verband met *natuire* (vs. 348).

Gelijck d'eerwaerde Son is bij ons aertsche vuyr,
Sulx is bij d'arme kunst, de kunst-rijcke natuyr.
Wat handt heeft oyt haer soo vernuftich mercken laten
Dat sij, bootseerende de conincklijke vaten,
Vormden 't gewrochte goudt in aerdiger manier,
Als de natuir den schulp, daer ick wt dronck alhier?
Dan 't hof en siet niet schoons in dingen licht vercregen,
Natuirs geboden dienst is het onwaert en tegen;
Maer ghij eenvoudich volck ontfangt haer gaven rijck
Met open armen, en gebruicktse danckbaerlijck.

REY VAN JOFFEREN.

Ghij lodderlijcke Nymphen soet,
Die nauwelijx een rosenhoedt
Om gouwe croon soudt geven,
Hoe wel lust u uw leven!

Uw lusten is u als een wet
Uw loncken is een tij-geset.
Uw couten is vryage,
Uw minnen is boelage.

De schaduw die de cuilen heelt,
Waerin ghij u genoechgens steelt,

---

355. *eerwaerd*, aanbiddelijk.
356. *d'arme kunst*, nl. die der *mensen*; *sulx*: zo.
357. *heeft* .... *laten*, heeft zich ooit zo kunstvaardig getoond.
358. dat zij bij het vormen (sneden, bewerken) van het vorstelijk vaatwerk (gouden bekers, schalen enz.).
359. *gewrocht*, bewerkt; *aerdig*, sierlijk, kunstvol.
361. *dan*, doch; *niet*, niets.
362. *het* is datief-object; *dienst*, onderwerp. Vert. (natuirs geboden dienst) veracht het en wijst het af. 365. *lodderlijck*, aanvallig.
366—67. de *gouwe kroon* (als symbool van de vorstenmacht en -pracht) tegenover de *rosenhoedt*, rozenkrans, als symbool van het herderlijke (buiten-)leven.
369. bevrediging van uw wensen geldt u als de zedelijke norm van uw leven.
370. *een tij-geset* (subst.), een wet van het (jaar-)getijde; op te vatten als: een natuurwet. 371—72. zie vs. 5—8.
373. voor *cuil* zie vs. 48; *helen*, in duister hullen.
374. *genoechgens* (latere dr. *ghenoechjens*) is verkleinwoord (uitspr. *chj*), dus kusjes, minnegenot; *stelen*, steelsgewijze genieten.

En soudt ghij niet verwinssen,
Om schadu-throons van Prinssen.

Wanneer ghij aen de reye gaet,
En dat het schalcke lietjen raedt
Het diepst van u gepeinsen,
Hoe qualijck cundt ghij veynsen?

Maer soo 't u lief niet beter can,
En toont u dat sijn harte, van
Uw hartjen is gedreven,
Wat isser om te geven?

Soo ruilden ghij dat deuntjen niet
Om avondt-spel, of morge-liedt,
Dat, voor princessen deuren,
Haer dunne slaep comt steuren.

Een appel, die met jonste groot
U boeltje werrept in u schoot,
Daer om soudt ghij versmaden
'S hofs tafel-overdaden.

Als van u lief gemeldet wert,
Sijn t'uwaerts overgeven hart,

---

375. *verwinssen*, willen missen.
376. *schadu-throon* = schim-troon, waan-troon, een troon die geen werkelijke waarde heeft, geen geluk aanbrengt. Het woord is gekozen in verband met *schaduw* (duisternis) in vs. 373, zodat *schadu-throon* ook — en eerst — de gedachte moet suggereren aan een troon *met baldakijn*, waaronder de vorst in het halfduister zit; *Prins*, vorst.
377. *aen de reye*, aan de dans.
378. *dat*, met de kracht van wanneer (dat); *het schalcke lietjen*, nl. van den herder.
379. t.w. uw liefde tot den herder.
381—83. *'t niet beter can ....*, niet beter kan veinzen en zijn liefde eveneens door blozen verraadt, wat kan het u dan schelen.
386. om een serenade of aubade. 387. *princessen* is genitief meerv.
389. *jonste*, liefde. De appel was bij de Ouden aan Venus gewijd; het werpen met appels was dus een liefdesspel; de klassieke literatuur geeft daarvan verschillende vbb. (Zie bijv. Vondels vert. van Vergilius' Herderskouten in Dl. VI van de Vondel-uitgave der W. B., blz. 118.)
393. *melden*, verklappen, verraden.

Soo sijt ghij bet te vreden,
Als prinssen aengebeden.

'T eenvoudich leven haylich leidt
Ghijliên in vreed' en vaylicheit,
Uw vrijheit gaet te boven
De schijn-wellust der hoven.

REY. GRANIDA.

REY.

Mijn vrouw, God sij gedanckt dat ghij ons hier ontmoet.
'T geselschap is een deel te paerd, een deel te voet,
Verstroyt om soecken naer u op bysondre straeten,
En haer by-eencoomst is daer ghij ons hadt gelaeten
In 't naeste dal, en sijn int keeren al misschien.

GRANIDA.

En 't wilt?

REY.

Gevangen is 't, mijn vrouw, en sult het sien.

DORILEA. DAIFILO.

DORILEA.

Daifilo, beydt wat, hoe?
'T en gaet ten hoof niet toe
Gelijck ghij u laet veu staen.
En wilt soo licht niet deurgaen

---

395. *bet*, meer. 397. *haylich*, onverdorven.
400. *schijn-wellust*, schijngenot.
Voor de *Rey* doet hier het woord een dame uit Granida's gevolg.
401. *Mijn vrouw*, meesteres, gebiedster.
402—03. *is .... verstroyt*, heeft zich verspreid; *op bysondre straeten*, op verschillende wegen, elk een (aparte) kant uit.
404—05. vgl. vs. 315 vlg.; bij *sijn* is *'t geselschap* (collectief; vgl. *haer*, vs. 404, meerv.) subject.
406. Het subject bij *sult .... sien* is uit de vocatief te halen.
409. gelijk gij meent.
410. loop toch niet zo lichtvaardig weg ...., fig. bedoeld (en mogelijk letterlijk).

Met dat u wel gevalt;
Hoort hoe Palemon calt,
Die seyt dat hij verdoorde,
Doen hem de lust becoorde
Van 't hof te volgen; hij
Meende, gelijck als ghij,
Dat heusheit soet van zede,
Vrientschap, en weelde meede
Daer was in overvloedt,
Gelijck de rijckdoom doet.

DAIFILO.

En als hij 't quam te proeven?

DORILEA.

Doe vandt hij met bedroeven,
Dat daer die dingen sijn
Niet anders als in schijn.
Wat sneuvel (seit hij) och wast voor mijn groene jaeren,
Als jck mijn soete buirt, en vrijheit liete vaeren!
En dienen ghingh ten hoof; jck meenden 't was al claer
Goudt datter blonck, maer 't is een momme-vollick daer;
Het aenschijn vol sachtmoedicheits,
Tgemoedt vol felle woedicheits,
Een minnelijck gelaet,
Thart vol van nijdt en haet;
Saechdij de visschers oyt om lichst de visch te trecken,
Den scharpen angel-hoeck met lockend aes bedecken?

---

412. *Palemon*, gewone herdersnaam in bucolische poëzie, o.a. voorkomend bij Vergilius; *callen*, spreken.

413. *verdooren*, dwaas zijn.

414. *becooren*, verlokken.

417. vriendelijke wellevendheid.

418. *weelde*, genot, vreugde.

420. zoals de rijkdom daar is.

421. *proeven*, ervaren, ondervinden.

425. *sneuvel*, ongeluk, ramp; *groen*, jong.

426. *liete;* in 17de-eeuwse taal komen dgl. sterke verledentijdsvormen, *indicatief*, op *e* meer voor.

428. *momme-vollick*, volk dat een mom (masker) draagt, dat zich anders voordoet dan het is.

431. *gelaet*, voorkomen.

433. *oyt*, wel eens; *lichst*, 't gemakkelijkst.

Recht gaet het soo ten hoof. De dienstbaerheit, die sij
Soo mildt u bieden aen, is lockbedriegerij:
Haer dienst, en hullep streckt maer om u te verrassen
Met onvermoede slach, en door u val te wassen.
Oprechte vrientschap, Godtsvrucht, onbevleckte trouw,
Veilige' onnoselheit, recht-wtheit sonder vouw,
Waerheit van woorden, goedicheit,
Worden daer voor cleinmoedicheit,
Voor slechtheit ijl veracht,
Beguichelt, en belacht.
'T is al geveinst ten hoof wat men er siet vertogen,
Geveinst is haer gelaet, geveinst haer mondt, haer oogen.
Geveinst haer Godsvrucht, jonst, haer vrientschap en [haer vree,
En g'lijck haer deuchden sijn, soo is haer weelde mee.
Wanneer de hovelingen
Een vrolijck liedtjen singen,
'T en is van vreuchde niet,
Maer 't is, om het verdriet
Een weinich te vergeten,
Daer 't hart af wort verbeten.
Haer lachen is van spijt,
Of 't duirt de corte tijdt
Eens oogenblix, tot dat 's gemoedts staedige plagen,
Die 't weeren wt het hart, 't oock wt het aensicht [jaegen.
Wats al des werelts lust
Als 't hart niet is gerust?
Hierom, Daifilo, staeckt u opset voorgenomen.

---

435. *dienstbaerheit*, gedienstigheid; zie vs. 437.
440. *veilige onnoselheit*, argeloosheid die geen kwaad zoekt of wil; *recht-wtheit*, tegenover slinksheid; *sonder vouw* (vgl. *eenvoudig*, simplex), zonder kronkels; *vouw*, plooi.
441. *goedicheit*, welwillendheid.
442. *cleinmoedicheit*, gebrek aan mannelijke moed, onmannelijkheid.
453. *slechtheit ijl*, dwaze onnozelheid.
444. *beguichelen*, bespotten.
445. *vertogen*, vertonen.
446. vgl. vs. 431.
448. *weelde;* zie vs. 418.
454. vert.: dat aan hun hart knaagt.
455. *is van spijt*, is zuurzoet.
458. *'t*, nl. het lachen.
461. *opset*, plan.

Ghij weet waer dat ghij sijt, maer niet waer ghij sult
[comen.
Die wel is, blijf.

DAIFILO.

Jae, maer
Of ick niet wel en waer,
Of of jck beter winste?

DORILEA.

Soo soudij toch ten minste
Het hof niet volgen, dan
Slaet yet wat anders an
Sonder het groene woudt en dees landouw te laten.

DAIFILO.

Jae Dorilea, ghij noch al Palemons praten
En sult mij meer sijn raedt doen volgen dan sijn daedt.

DORILEA.

Soo mocht het u wel gaen gelijck het hem nu gaet,
Die nae 't verdrach van soo veel slavernij en snóótheit,
Als hij verwachte 't loon van ingebeelde gróótheit,
Is wijs geworden dat sijn hoop niet was dan windt;
En claecht, nu 't ommecomt, dat hij sich selven vindt
In plaets van een jonck hoveling
Geworden een oudt schoveling.

---

463. die zich (ergens) behagelijk gevoelt, blijve waar hij is.
464. *of ick*, indien ik eens .... 465. *beter winste*, iets beters wenste
467. *dan*, maar. 468. *anslaen*, beginnen; *yet wat*, iets.
469. *laten*, verlaten.
471. Zie voor P.'s raad (en oordeel) vs. 412 vlg.
473. *'t verdrach*, het verdragen, het lijden.
475. *is .... geworden*, heeft leren inzien.
476. *nu 't ommecomt*, nu het te laat is.
477—78. *schoveling*, verschoveling, verschoppeling. een jonck hoveling een oudt schoveling (die in zijn jeugd in de gunst staat, wordt dikwijls op zijn ouden dag een verschoppeling) is een in 17de-eeuwse literatuur meermalen voorkomend spreekwoord.

TWEEDE DEEL.

DAIFILO.

Hoe aengenaem is in een schoon lichaem de deucht!
Hoe lieflijck heusheit in de geen die mach gebieden!
En ghij die 't goedt doen lust, daer ghij wel quaet doen [meucht,
Hoe heerlijck is den strael des goetheits in ulieden!
Hoe veel schoonheden heeft de schoonheit t'saemgeveucht
Eer s'haer vernoeghen liet aen 't schoon van een Granide!
O schoone Son, als ghij verscheent in mijn gedacht,
Doe leerde mij den dach dat jck in duistre nacht,
Met vliesen overschaeuwt sijnde mijn oogen beyde,
Bij 't rookrich licht eens lamps mijn dromich leven leyde.
Want als begeerlijckheit in eigen lust verblindt,
Die schoonheits lichaem meer als lichaems schoonheit [mindt,
Mij tot vereeniging van aertsch met aertsch dee pooghen,

---

481. *daer ghy .... meucht*, terwijl gij toch de macht hebt kwaad te doen.
482. *den strael*; ook in vs. 486 vindt men een nominatief (een subjectsvorm) met *den*; voor den genitief *des goetheits* vgl. o.a. 488, 499.
483. *de schoonheit* (en *goetheit* in vs. 482) zouden met hoofdletter kunnen geschreven worden: men heeft ze hier op te vatten als platonische ideeën, als vergoddelijkte abstracties; *veugen* met een umlauts vocaal; vgl. o.a. 788 en 830.
484. *er .... liet*, voor Ze tevreden was (met).
485. *gedacht* (onz.), geest. De verschijning van Granida doet Daifilo (geestelijk) ontwaken uit zijn naïeve zinnenleven.
486. *den dach*, het licht dat uw zon verspreidde.
487. absolute constructie: terwijl een floers mijn beide ogen bedekte; *overschaeuwt*, overschaduwd.
488. *roockrich*, walmend, *dromich*, in droombeelden bestaande (dat ik tot dusver een schijnbestaan had geleid; zie Inl. pag. X en XI).
489. *begeerlijckheit*, zinnelijke begeerte (liefde).
490. *schoonheits lichaem*, het stoffelijk lichaam, het schone meisje tegenover *lichaemsschoonheyt*, de idee van het schone, het ideale schoon (zie aant. bij vs. 483).
491. *mij .... pooghen*, gelijk in zijn liefdesverhouding tot Dorilea.

Doen suyverde' uwe glans de dickheit van mijn óógen,
Optreckende' haer gesicht tot uwaerts, waer door mijn
Siel kennende' haer waerdij, poocht met haer een te sijn;
Al sou sij cleene mug, om in glans te verwanderen,
Vliend' in de Son met die vereenen door 't veranderen.
Maer belcht u schoone ziel haer dat mijn siele cleen
Alte vermetel poocht met u te wesen een,
Soo sal de wil mijns siels in als met d'uw gemeen sijn
Behalven in (dat sij niet can) niet willen een sijn.
Sij wil al willen dat ghij wilt, dat can sij niet,
Sonder haer eigen doodt, soo lang ghij 't haer verbiedt:
Maer gaefdij haer verlof, en wilde ghij dat mede,
Soo maeckten liefd, en weerliefd ons vereende vrede;
Dat sou de vrientschap sijn waer nae mijn liefde tracht;
Dan ving ick dat jck jaegh; doch alhoewel mijn jacht
Is sonder hoop van vangst, nochtans mij lust te talen van
Naebij te volgen 't geen dat jck niet achterhalen can.
Hoe qualijck vat jck selfs mijn eigen siels beroer!
Ick heb de waerheit maer ick heb haer aen een snoer,
En sij vliecht ommendom met haer snorrende vlerken,
Toonende' een ander sijde', eer jck wel d'een can merken.

---

492. toen deed uw goddelijke glans mij de vliezen (schellen) van de ogen vallen. 493. *haer* heeft betrekking op *oogen*, vs. 492.

494. *kennende'*, hebbende leren kennen; het eerste *haer* kan betrekking hebben op het voorafgaande *siel* (haar eigen waarde h. l. k.), maar men kan het ook, evenals het tweede *haer*, in verband denken met *o schoone Son* (485) of (uwe) *glans* (494) (= Granida, Granida's schone ziel).

495. alsof zij, kleine mug — daar zij zo gaarne in glans wil overgaan — in de zon op vliegende, daarmee één zou worden door haar eigen overgang tot glans. 499. *in als*, in alles.

500. behalve in de on-wil tot één-zijn, tot vereniging, want een dergelijke on-wil kan zij zich niet eigen maken.

501—02. *al*, alles; mijn ziel wil alles willen wat gij wilt; dat kan zij — zolang gij haar verbiedt met u een te zijn (zich met uw ziel te verenigen) niet zonder te sterven.

504. *ons*, datief-object; *vereende vrede*, vrede door èèn-wording, door vereniging.

507—08. Let op het dubbelrijm; *talen*, pogen, trachten; *achterhalen* vindt zijn verklaring in het beeld dat vs. 506 begint.

509. *beroer*, roerselen; *selfs*, zelf.

511—12. Het beeld moet wel zijn ontleend aan het kinderspel met meikevers (de meikever wordt aan een draadje gebonden, dat vastgeprikt wordt met een speld in een tafel of bank); *merken*, duidelijk zien.

TISIPHERNES. DAIFILO.

DAIFILO.

Houdt Daifilo te hooch, maer siet hier comt mijn heer.
Hoe onbekent voor mij was dese naem wel eer!
Maer om aen 't geen dat mij behaecht weer te behagen,
Moet jckse leeren, met dienstbaerheit te verdragen.
Een ander soeckt om winst te dienen, en jck lij
Om gaerne dienst te doen ongaerne slavernij.
Ick soeck geen ander loon van dienst, als dienst; mijn leven
Granide, tot u dienst jck over heb gegeven:
Dees Prins te dienen schijnt om daer te raken an
Het naeste middel, want wort hij u echte man,
Ick word' u staege slaef, en crijgh mijn hoop door desen;
En mach jck u niet sijn, jck sal dan d'uwe wesen.

TISIPHERNES.

Siet hier de dienaer daer jck mij best op vertrouw.
Daifilo' hoort hier.

DAIFILO.

Mijn heer.

TISIPHERNES.

Gaet knielen voor mijn vrouw
Wt mijnen naem, en meldt, dat jck door 't vyer gedreven

---

513. *Houdt* (= halt) .... *hooch*, stil, D., uw gedachten nemen een te hoge vlucht.

514. *dese naem*, nl. die van *heer*. 515. *weer*, van mijn kant.

516. *se* slaat terug op *naem*, hier vrl. (vgl. te *goeder* naam en faam); *met*, tegelijk met.

518. *gaerne* en *ongaerne* zijn hier adjectieven: een latere druk heeft: *wilghe* (willige) en *onwilghe*: vert.: mij welgevallige, gaarne aanvaarde.

519. *als dienst*, dan te mogen dienen.

520. *Granida*, met de normale klemtoon op de 2e lettergreep; de *e* in de 3e syllabe is misschien bedoeld als vocatief-teken.

522. Vergelijk ons meervoud *echtelieden*. 523. *door desen*, hierdoor.

524. en mag ik niet met u verenigd worden, met u één zijn, dan zal ik tenminste uw eigendom, uw slaaf zijn.

525. *daer .... vertrouw*, waarin ik het meeste vertrouwen stel.

526. lees *Daifil* (h)*oort* ....

527 *wt* (*w* is *uu*), een schrijfwijze uit de tijd, toen men nog *uut* zei in Holland; te lezen als *uit*, het schrijfbeeld is achtergebleven by de klankontwikkeling

'T welck staech hoochaerdich climt, en wallecht vanden [dael,
In dese borst ontfonckt van haere schoonheits strael,
De croon van Persen eisch voor mij, om haer te geven.
Indien dat sij, dewijl jck eindelijck bescheyt
Op mijn versoeck verbid, van 's conings mogentheit,
Een windeken van jonst liet in haer harte waeyen
Tot mijwaerts, 't waer een wenck voor 's hemels Goden blij,
Waerop sij passende souden 't geluck tot mij
Van duisent aengesichten 't lachenste doen draeyen.
Bidt haer ootmoedelijck, dat sij daer 't al aen staet,
Van mijn vernedert hart haer dit ontsmeken laet.
Gaet heen, jck gae ten hoof terstondt den Coning spreecken.

DAIFILO.

Aen mijn dienstwillicheit mijn heer salt niet gebreecken.

TISIPHERNES.

Mijn ijverighe moedt, door moeyelijcke quel
Van lang vertoef, is sadt van wtstel op wtstel;
En mijn gedachten, die ten top van eeren strecken,
Cunnen wt ydel hoop niet langer voetsel trecken;

---

528. hetwelk steeds fier omhoogstreeft en niet wil weten van dalen, neerzinken.

529. *haere schoonheits* vooropgeplaatste genitief (vgl. o.a. vs. 509).

530. *Persen*, Perzië; vgl. voor op dezelfde wijze gevormde landnamen (in oorsprong de 3e nvl. meerv. van de persoonsnaam) Polen, Saksen, Beieren; in 17de-eeuwse taal ook nog Grieken; *eischen*, verzoeken.

531—34. Indien zij, nu ik een definitief (,,uiteindelijk'') antwoord op mijn aanzoek smeek (afbid) van den machtigen koning, een vleug van genegenheid uit haar gemoed liet gaan naar mij, dan zou dat ....; *blij*, zalig.

535. en zij zouden, daarop achtslaande (nl. op het in vs. 533 genoemde), de (wispelturige) Fortuin het meest lachende van haar duizend aangezichten naar mij doen toekeren.

537. *daer .... staet*, van wie (voor mij) alles afhangt.

538. *van .... hart*, van mijn hart, dat zich voor haar ,,vernedert''; van mij, die mijn liefde aan hare voeten leg (zie vs. 526).

541—42. mijn vurig verlangen is door de verdrietige kwelling van steeds maar wachten het herhaaldelijk uitstel moe.

543. *mijn gedachten*, de verlangens van mijn gemoed; *strecken*, reiken, streven naar.

Da desen dach den draedt mijns hoops in stucken cort,
Of mij vergelde 't bloedt met ruimten wtgestort
In dienste van het rijck; voor soo veel swaricheden,
Voor arbeidt, lijfs-gevaer, voor hoogh en laegh geleden,
Mij loonende (naer eisch van saken wtgerecht)
Met 's Conings hoochste jonst, en de Prinsses ten echt;
Op dat de Persen sien, wie, als des Conings daghen
Verloopen sullen sijn, de groote croon sal draghen.
De raedt is al vergaert, 't is tijdt om in te treên.

DAIFILO.

Ayme wat soeticheit vloeyt mij door al mijn leên!
Mijn voorbarige siel haer wentelt in 't verheughen,
Aleer de sinnen haer dat mededeelen meugen,
En loopt haer boôn voorbij, onlijdsaem van vertoef,
Waer door jck vreuchd geniet al eer dat jckse proef.
Hemelsche Venus, drijft mijn tong door uwe goedicheit,
Dat jck wtdrucken mach het minst van mijn oot-
[moedicheit,
Van d'overgevenheit mijns harts tot haer, en van
D'eerbiedicheit, die niet als haer verwondren can.

---

545. *in stucken korten*, afbreken.
546. *met ruimten*, ruimschoots, rijkelijk.
548. *arbeidt*, moeite (vgl. geleden); *voor hoogh en laegh*, dus voor het gehele Perzische volk.
549. *mij loonende* behoort bij *dach* (545); de tussenzin betekent: in overeenstemming met de door mij verrichte daden.
550. *en* is hier nader verklarend.
555. mijn ziel koestert zich al bij voorbaat in het genot (van haar te mogen zien en spreken).
556. de *zintuigen* zijn de boodschappers (zie vs. 557) van de ziel: zij delen de ziel de door hen opgevangen indrukken van buiten mee; *dat*, nl. dat ik haar *zie* en *hoor*.
557. *onlijdsaem van ve toef*, het wachten niet langer kunnende dragen.
558. *proef*, nl. door mijn „sinnen".
559. Hemelse Venus, bestuur door uw genade mijn tong, geef mij de vereiste welsprekendheid; *Hemelse Venus*, Venus Urania, de godin van de geestelijke, de *hogere* liefde (tegenover de aardse, de zinnelijke). Hooft stelt tegenover elkaar *Liefde* (als het volkomen reine, de zielegemeenschap) en *Minne* (zie bijv. vs. 1805 vlg.).
560. *het minst .... ootmoedicheit*, althans iets van mijn gevoelens van ootmoed. 561. *overgevenheit*, toewijding.
562. *die niet ....*, die zich niet anders dan in bewondering kan uiten

CONING. OSTROBAS. TISIPHERNES.

CONING.

Loflijcke Prinssen, tot noch toe heb jck gelaeten
Yemandt te noemen, die mijns dochters huwelijck
Waerdt sijnd' aenvaerden mocht de breydel van dit rijck,
En heerschappie van soo veel verscheiden staeten;
Om d'ingeseten door voorsichtich cloeck beleyt
Tegen wtheemsch gewelt sorchvuldich te bewaeren,
En voor mij nae 't verloop van mijn slippende jaeren,
Te stieren met ontsich, en met lieftallicheit.
D'oorsaeck, o Tisiphernes, dat ghij niet en trouden
Te saemen overlang, naer u verdienst en wins,
Is niet dat jck ontken, mijn grootmoedige Prins,
Hoeveel dit coninckrijck is in u deucht gehouden;
Maer 't is dat Ostrobas van hooch verheven stam,
Wiens vroomheits lofgeclanck verdooft al 's werelts canten,
Dit oock door brief op brief, gesanten op gesanten,
Versocht heeft tot nu toe dat hij hier selve quam.
Ons deucht-vruchtbaere tijt heeft, schijnt het, willen draegen
Twee mannen even groot van achtbaerheit bij mij,
Den eenen in verdienst, den andren in waerdij,

---

563. vlg. Let op het kunstige rijmschema (zie Inl. pag. XI noot).

564. *mijns dochters huwelijkc*, het h. met mijn dochter.

566. *heerschappie*, wel te lezen als heerschappije (zie vs. 953): hier dus evenals bij *wt*, zie vs. 527, een verouderde schrijfwijze; *verscheiden*, verschillende.

567. *ingeseten* is meervoud; *voorsichtich*, wijs; *cloeck*, schrander (vgl. Duits klug). 568. *bewaeren*, beschermen.

569. *slippende*, met de bijgedachte: die ik tevergeefs tracht vast te houden (mijn levensjaren. die snel verglijden).

570. *met* ...., met gezag (dat *ontzag* inboezemt) en welwillendheid.

572. *overlang*, reeds lang; *naer* ...., gelijk gij verdient en wenst (met Gr. te trouwen).

573. *ontkennen*, niet erkennen, vergeten; *grootmoedig*, edel, van edele inborst.

574. *is .... gehouden*, aan uw dapperheid is verplicht.

576. wiens dapperheidsroem (de r. van wiens dapperheid) door de ganse wereld klinkt.

579. *ons .... tijt*, onze tijd die vruchtbaar is in het voortbrengen van voortreffelijke mannen.

580—81. *even groot* ...., die ik even hoog stel, den enen wegens zijn verdiensten (tegenover het Perzische rijk), den ander door zijn edel bloed.

Den welcken even seer jck wensche te behaegen;
Maer dat en can niet sijn: nochtans jck boven al
Niet meer op d'eene sijd', als d'ander sijd' sal hellen,
Maer jck begeer dat ghij in 't vryen meegesellen
Comt overeen wie dat den andren wijcken sal.
Een yder doe den andren blijcken sijne reden.
De bestgegrondste win, de swackste willich wijck,
Of dat het lot u schey, sijn uwe reên gelijck;
Soo blijft binnen het rijck in rust, buiten in vreden.

OSTROBAS.

Hoe nu? een onderdaen, een slaef dien de voochdij
Van hooger wetten dwingt, gelijcktmen die bij mij?
Bij 't bloedt van Arsaces? wiens grootheit hooch geresen
De Parthen 's werelts vrees alleen ontsien en vresen;
De Prins voor wiens gewelt d'opgaende Sonne swicht,
En nau sijn vrees ontslaet als hij sijn hielen licht.
Den donder van mijn naem sal Persen die versmaden
Tot dat het siet en voelt, de blixem van mijn daden?
Ick wijcken? Jae soo wijckt de Nijl wanneer hij vliet
Met onbetoomde loop, noch letsel aen en siet
Wat hij vindt inde weech, versleept boschage' en dijcken.
Puinbergen opgehoopt van wtgeroyde rijcken

---

583. *boven al*, vóór alles. 584. onpartijdig wens te zijn.
585. *in .... meegesellen*, medeminnaars.
587. *reden*, argumenten, gronden, waarop zijn aanspraak berust.
589. *scheiden*, een beslissing brengen; *lot*, loting (zie vs. 632).
591—92. *een slaef dien ....*, een slaaf die onder het gezag staat van wetten; vgl. daartegenover de *vorstenmacht*, zoals die vs. 480—481 wordt getekend; *gelijcken*, vergelijken.
593. *Arsaces*, stichter van het rijk der Parthen; vul daarna in: bij mij (wiens ....).
594. De bedoeling is: de gehele wereld vreest de Parthen; de Parthen koesteren slechts vrees voor mij.
595. (bij mij) de vorst voor wiens macht het gehele Oosten zwicht, wijkt.
596. *ontslaen*, laten varen.
597. zal Perzie de donder (klinkende roem) van mijn naam zo lang niet willen horen (verachten).
600. Voor dit *noch* vergelijke men de aant. bij vs. 277; *noch ....*, en zich aan geen hindernissen stoort.
601. *versleepen*, wegspoelen.
602. *wtgeroyt*, vernietigd, te gronde gericht.

Die sullen mij den wech banen tot hoocheits top
Daer mijn gemoedt nae staet, en om te climmen op
Den throon van mijn opset, sullen dat sijn de trappen.
En of den Hemel viel? Ick salder overstappen,
Eer sijn getuimels drang mijn strenge moedt verdruck:
Hij spuw sijn crachten wt, en 't buldrende Geluck
Clatre vrij met sijn sweep, 't sal mij geen vrees in prenten;
Ick trotse sijn gewelt, en puf sijn dreygementen.
Maer ghij o tedre Pers, wat stadıj nae mijn eisch?
Die niet een senu taey hebt aen u weecke vleisch,
Ghij halve-vrouw, laet mans d'oefning van 't heerschen
[houwen.
Maer 't is u om de vrouw: Ghij vindt wel ander vrouwèn
Waer mee ghij oeffenen de troetel-cunste meucht
Daer ghij u op verstaet, en die ghij van u jeucht
Met geyle zeden leert bedampt van wijn en róósen.
Sardanapalus comt en wil Atlas verpóósen.
O Goden wacht u hals! Gelijck 't oneedel bloedt,
Sulck u hantering is. Maer jck ben opgevoedt
Onder 't gekners van 't stael, 't geberst van helm en
[swaerden,

604—05. *gemoedt*, (vurig) verlangen; en dat (die puinhopen) zullen de trappen zijn om te klimmen op de troon, die ik mij vast heb voorgenomen te bestijgen.

606. *of*, gesteld eens dat.

607. eer mijn onbedwingbare moed verplet worde onder de druk van die neertuimelende hemel.

608. *hij*, de hemel; *'t buldrende Geluck*, het onstuimige noodlot (dat als attribuut een *zweep* heeft).

610. *puf*, lach om.

611. *teder*, verwijfd, verwekelijkt; *wat .... eisch*, wat staat gij naar wat ik voor mij eis.

612. *senu*, pees, spier.

613. *laet .... houwen*, laat het heersen aan mannen over.

614. *om de vrouw*, om de vrouw te doen.

615—17. waarmee gij kunt troetelen (minnekozen), een kunst, waarvan gij verstand hebt en die gij, wellustig van aard, van uw jeugd af leert, bedwelmd door de wijn en de met rozen bestrooide feestzaal.

618. Ziehier Sardanapalus (S. was de laatste, verwijfde koning van Assyrië), die *Atlas* (den reus die het heelal op zijn nek torst) wil vervangen, aflossen.

169. *wacht .... hals*, past op uw leven (deze Atlas bezwijkt onder zijn last en gij, Goden, stort naar beneden).

619—20. *gelijck ....*, uw bedrijf is dat van den laaggeborene.

'T gekrijs van 't oorloochs-volck, en 't brieschen van de [paerden,
De dulle trommel, en d'opstokende trompet
Sijn mijn dertelste spel; d'hard' aerd', als 't nauwt, mijn [bedt.
Aensiet u swackheit om u selven te verschoonen:
Ghij 't rijck van Persen? hoe? de last van soo veel croonen
Kneusde' u het beckeneel; het pack van sulck gebiedt
Druckte' u de schouders in, geeft u daer onder niet:
De voorstandt van soo veel t'samen-gegroeyde landen
Vereischt een cloecker borst, en clem van grover handen.
Voorts die sich wil bij mij gelijcken in waerdij
Moet daer geen proef van doen door lot of praterij,
Maer door de deucht alleen: dat vroomheit in het vechten
Sich tegens vroomheit stel om ons geschil te slechten.
Het rijck en de Prinsses sij des verwinners prijs.
Dan ghij sult, mijnen raet volgende, sijdij wijs,
(Hoewel een onderdaen geen dienst soo menichvuldich
Can doen, of hij en blijft noch veel sijn Prinsse schuldich)
U laten loons genoech voor u verdiensten sijn
Dat u de Coning hier geleken heeft bij mijn.

TISIPHERNES.

Wanneer 's moeds buyen dul des redens toom ontslippen,
Gelijck de storm, dien ghij blaest wt verwaende lippen,

---

623. *dul*, dol makend; *opstokend*, tot de strijd aanvurend, ophitsend (dr. van 1615: *opstekend*).

624. *als 't nauwt*, als het nijpt, als de nood het eist.

625. *aensien* (klemtoon op *zien*), in aanmerking nemen; *swackheit*, onmannelijk wezen.

627—28. zou u de hersenpan indrukken; de last van zulk een heerschappij (vgl. vs. 618) zou u de schouders indrukken, zet ze daar niet onder.

629. *voorstandt*, bescherming, verdediging; *t'samengegroeyde*, onder één scepter gebrachte.

630. *clem*, greep; *grof*, stevig. 632. *proef*, bewijs; *lot*, zie vs. 589.

633. *deucht*, kloeke daden; *vroomheit*, dapperheid.

636. *dan*, evenwel.

638. *en*, negatie, die onvertaald blijft.

640. *geleken*, vergeleken; *mijn*, mij.

641. Wanneer de dolle vlagen van de hartstocht onsnappen aan de beheersing van de rede, het gezond verstand.

Ist onbesuisde windt die vaeck het minste schaedt,
Maer scheurt sijn eigen cracht op onbeweechde clippen;
Soo doet u raserij op Coning, Mij, en Raedt.
Die rij van Prinssen oudt, wt welcker brave saedt
Ghij u gesproten roemt, en wort hier niet versmeten;
Maer dat ghij d'eer van mijn doorluchtich huis versmaedt,
Om dat een oppervoocht is boven mij geseten,
Ick en dees Persen al u bittren ondanck weten.
Want onse Coning valt ons niet soo wreedt en wrang,
Noch wij den onsen, als ghij, die trots en vermeten
U verblufte gemeent in slavernije strang
Ondrachelijck verheert met hart gewelt, en dwang:
Waer door u moed verheft dat ghij 't met u braveren ·
Den Goden, soo ghij waendt, des hemels, maeckt te bang,
Die (lachens' er niet om) 't u ras sullen verleeren:
Maer ons bijsonder volck rechtvaerdich wij verheeren,
En met bescheidenheit de Coning 't algemeen:
Dees deuchden houden wij op 't alderhoochst in eeren,
Die ghij verkeert, vervreemt van alle recht en reên,
Soo smaedelijck gewoon met voeten sijt te treên,
En moedeloosheit noemt een ondeucht in den helden:

---

643. (dan is dat als) dan zijn dat wilde windvlagen, die ....

644. *onbeweecht*, onwrikbaar vast staand.

645. *Soo doet*, op diezelfde wijze breekt (= *scheurt zich*).

646—47. Die reeks van edele vorstelijke voorouders, uit wier edel zaad .... (waarop gij u beroemt); *versmeten*, veracht.

648. *versmaden*, smalen op; de zin, met *dat* beginnende, is een oorz. voorwerpszin bij *ondanck weten* (650).

651. *wrang*, bitter, hard.

652, *den onsen* (datief-object), onze onderdanen (vgl. vs. 658); *vermeten*, verwaten.

653. *u verblufte gemeent*, uw murw geworden volk; *strang* (streng), drukkend.

654. *verheeren*, overheersen, onderdrukken.

655. *verheffen*, intr.; waardoor gij zo overmoedig wordt, dat ....; *braveren*, snoeven. 657. *'t*, uw gebral.

658. maar wij besturen als stedehouders ieder het gewest, waarover hij gesteld is, rechtvaardig.

659. *met bescheidenheit*, op verstandige wijze; *'t algemeen*, 't gehele rijk.

660. *dees deuchden*, dus: rechtvaerdicheit en bescheidenheit.

661. *verkeert*, ontaard.

663. *moedeloosheit*, onmannelijkheid; *den*, oude datief meervoud manl. (hier voor *h*?).

Waer door ten aensien van u overdwaelsche zeên
Ghij mij en dese, comt voor halve vrouwen schelden.
Maer niet meer als uw dulle gramschaps ijl gewelden,
Vrees ick sonder belul uw groove lichaems cracht;
En 't viel licht dat ghij noyt tot uwent nae vertelden
De troetelingen van dees halve vrouwen sacht.
Dan of 't gebeurde, dat ghij mij al ommebracht,
Soo souden u nochtans dees Persen cloeck, en moedich
Niet kennen voor haer Prins (ken ick haer) maer verwacht
Van al het rijck, en elck bijsonder wrake bloedich:
Want sijliên nemmermeer sullen het heerschen woedich,
En u wtheemsche trots lijden in plaets van mij,
Noch laten wraeck te doen over een Prinsse goedich,
Van wiens verdiensten en loflijcke daden, sij
Gunstiger oordelaers en kenners sijn als ghij.

OSTROBAS.

Een lecker trotst mijn cracht, (wat sal mij noch ont-
[moeten?)
En hij leydt niet vertreên aen mortel van mijn voeten?
Ostrobas wat u beurt? Ghij dreicht mij met gevaer
Van uwe wraeck; jck tart de Persen allegaêr.
Daer leydt den handtschoen, d'eerst van soo veel
[onvervaerden
Tast sonder beven aen, en hef hem van der aerden.

664—65. en daardoor komt gij mij en deze raad op grond van (met betrekking tot) uw buitensporige, uitzinnige opvattingen ....

666—67. maar even weinig als het ijdele (lege) geweld van uw dolle, on-wijze, gramschap, vrees ik de brute kracht van uw onbehouwen lichaam.

668. *'t viel licht*, 't zou best kunnen gebeuren.

670. *dan of*, maar als. 671. *moedich*, fier.

672. *kennen voor*, erkennen als; *ken ick haer*, als ik ze goed ken

673. vgl. vs. 658—59.

674. *het heerschen woedich*, de uitzinnige tirannie.

676. *laten*, nalaten; *goedich*, goedertieren.

677. de komma achter *daden* wijst op interpunctie naar 't oor.

679. *lecker*, kwajongen; *ontmoeten*, gebeuren.

680. *mortel*, gruis.

681. *wat u beurt*, wat overkomt u.

683. *den handtschoen*; *den* in de nominatief voor *h*; *d'eerst* ...., die lust heeft onder zoveel helden (ironisch) de eerste te zijn.

Soo lang 'er een sal sijn, die mij darf tegenstaen
Van allen, en sal jck niet weygeren te slaen.
Ghij meucht u vrij met keur van wapenen versorgen.

TISIPHERNES.

Mijn is dan d'eerste beurt. Nu dat dan tegen morgen
Rechtvaerdich Coning, ons een plaetse werd bestelt,
Op dat de bleecke doodt in een besteken veldt,
Een van ons beyden doe sijn stijf opset vergeten.

CONING.

Sijn u gramschappen op elckander soo gebeten,
Dat sachter middel niet can einden u crackeel,
Soo laet ten minsten u de roof van 't afgereten
Harnas uws vyants, sonder hem te moorden heel,
Volle verwinning sijn, en slechting van 't verscheel.

GRANIDA.

GRANIDA.

Wanneer het aertrijck van des ruwen Winters plagen,
En sijn ontijdich coudt omhelsen wort ontslagen,
Gevoelt sij in haer hart oprekenen de schier
Heel wtgedoofde cracht van haer begraven vier;
Door dien de Lenten soet, in sijn verliefde weecken,
Haer streelt, en ondergaet met minnelijcker treken,
Wanneer dat hij vernieuwt den outsbekenden brandt;

---

685. *die .... tegenstaen*, die zich tegenover mij durft stellen.
686. *slaen*, vechten. 687. *zich versorgen van*, zich voorzien van.
689. *bestellen*, in gereedheid brengen.
690. *in .... veldt*, in een afgepaald strijdperk.
691. *sijn stijf opzet*, zijn onverzettelijk plan.
693. *crackeel;* ons woord krakeel heeft een andere waarde.
694. *roof*, (wapen-)buit. 696. *verscheel*, geschil.
698. *ontijdigh*, onmatig (barbaars), heftig.
699. *sy* slaat op *aertrijck*, gerpersonifiëerd als vrouwelijk wezen; *oprekenen*, oprakelen (vgl. *wecken*, vs. 705).
700. *vier*, in verband met de voorafgaande en volgende beeldspraak op te vatten als liefdesvuur; *begraven*, in 't ingewand verborgen, smeulend.
702. *ondergaen*, lieflijk trachten te winnen; *met .... treken*, met zoeter liefdesbetuigingen.

Levende ritseling doorcruipt haer 't ingewant;
Alsoo gevoel jck veel gepeisen in mij wecken
Wt haeren diepen slaep, en door mijn leden trecken,
Die oorspronck naemen in mijn teer-beweechde geest,
Als jck eerst wierd gewaer het schoone, dat mij meest
Behaechde van al 't geen dat mij oyt is verscheenen;
Want nae 't verlies van dien, allensjens sij verdweenen,
Met de gedaente, die mij in den sinne lach,
En nu door dien jck 't eens behaechde schoon hersach
Met meerder hefticheit sij op een nieuw verrijsen,
Om mij de schoonheit van een harder aen te prijsen.
Maer sacht Granida', houdt op, houdt op, want waer [toe dient
Dus hooch te setten een dien ghij tot heer, en vriendt
Geensins verkiesen meucht? maer leyden moet u leven
Met, dien u andren keur wt weinige sal geven.
Wat leyder boodtschap, wt wat aengenaemer mondt
Helas! was, Daifilo, die jck van u verstondt?

---

704. *ritseling*, minnedrift. 705. *gepeisen*, (zoete) gedachten.
707. *teer-beweecht*, licht-bewogen.
708. Versta: Toen ik voor de eerste maal Daifilo zag, ...
710. *van dien*, van dat schone; *sy* slaat op gepeisen (vs. 705).
711. met de voorstelling van Daifilo.
712. *'t eens behaechde schoon*, mogelijk: het schoon dat mij eens behaagd heeft (zie Ndl. Wdb. II, I, kol. 1457). Van den Bosch (Uitg. Granida, Zwolsche Herdr., blz. 115) denkt aan een trans. werkw. *behagen*: appreciëren, waarvan hier dan het volt. deelw. (in passief gebruik) zou zijn gebezigd.
713. *op een nieuw*, opnieuw.
716. *heer, en vriendt*, echtvriend, echtgenoot (dien gij als heer erkent.)
717. *maer leyden moet* .... sluit grammatisch niet aan bij het voorafgaande: het relatieve *dien* uit 716 is niet tegelijk zinsdeel in de zin met *maer* beginnende. Men kan het voorafgaande opvatten als. waartoe dient het een herder zo hoog te zetten, daar gij dien toch niet tot uw man moogt kiezen, *maar uw leven leiden moet* enz.
718. *andren keur*! de keuze van anderen (met een die anderen u door een keuze uit de weinigen (die men voor u geschikt acht) zullen geven).
719. *leyder*, een in oorspr. meerv. gen. van het adjectief *leyd*, *leed*, droef, onaangenaam (dat wij nog hebben in met *lede* ogen). Achter *wat* volgde oorspronkelijk een constructie, waarbij het subst met bijbehorend adjectief in de genitief meerv. stond. wat feldere manne = wat voor een wrede man.
720. Denk achter *was*: de boodschap.

Ayme! wat vriendtschap in u voorhooft stondt geschreven?
Helas! het schijnt dat op de staten hooch-verheven
Wij sitten met gebiedt, maer die 't wel ondertast,
Vindt ons verheert verdruckt onder haer overlast.
Helas! meer droefheit vreest mijn hart dan 't hoopt
[verblijding:
Ick gae vernemen doch nae de verlangde tijding.

REY VAN JOFFEREN.

Wat stort al gaven groot,
Bewoonders vander Aerden,
Den Hemel in u schoot,
Als ghijs' ondanckbaer snoodt
Niet met de voet en stoot,
Maer vorder sorgen doodt,
Om 't aengeboôn t'aenvaerden.

Maen, starren, 's nachts cieraet,
D'eerwaerde Sonnestraelen,
'T Aertrijck met vloedt doorwaedt,
Daer cruidt, en boom beblaedt,
Bij blije bloemkens staet,
'T schoon menschelijcke saedt
Met lust u 't ooch onthaelen.

Het braef of soet gespeel
Van windt, of tedre snaeren,

---

721. Het vraagteken staat hier achter een uitroepende zin; zie vroeger; in *u voorhooft*, op uw gelaat, in uw ogen.
722—23. *dat* ...., dat wij in onze hoge posities zitten met gezag bekleed; *ondertasten*, onderzoeken, nagaan.
726. *doch*, toch maar; *nae de verlange tijding*, naar de tijding die ik (toch) gaarne zou horen (nl. de overwinning van Tisiphernes).
730. *ondanckbaer snoodt*, schandelijk ondankbaar.
732. *vorder*, verdere.
736. *met* .... *doorwaedt*, met rivieren doorstroomd.
739. het schone mensdom.
740. In strophe 2—6 worden de *gaven groot* beschreven die de Hemel de bewoners der aarde schenkt; wat de mens kan genieten door het oog wordt aangeduid in strophe 2; de genietingen van oor, reuk, smaak en gevoel in de volgende
741—42. het krachtig geluid van blaasinstrumenten of de zoete tonen van de licht in trilling komende snaren der strijkinstrumenten.

Het lieffelijck gequeel
Van mensch of vogels keel,
Spel en sang-menging eel
Door 't oor, met lust, geheel
Ter sielen innevaeren.

De Wieroock, diemen met
De Mirrhe plach te veugen,
Musc, Ambre, scharp Civet,
Groen cruidt, en bloemkens net.
Roos, Lelij, Violet
Met reuken onbesmet
Verstercken, en verheugen.

Een vollen overvloedt
Van veele dranck, en spijsen,
Des menschen lichaem voedt
Als hij met lusten soet
Sijn gragen honger boet;
Maer bruickt hij 's meer, daer moet
Gebreck, en last wt rijsen.

Van alle 's werelts lust
Is soete brandt van Minne
Voor d'heftichste bewust,
Wanneer sij wort geblust
Als lief bij lieve rust;
Daer aertsche mondt gekust
Voldoet voor een Godinne.

Dees lusten allegaer,
En duisent van gelijcken,

---

744. *mensch of vogels*, vooropgeplaatste genitief (de keel van m. of v.).
745. de edele menging van spel en zang. 749. *plach*, pleegt.
750. muskus, (grijze) amber en scherpriekend civet (een muskusachtige zelfstandigheid, afkomstig van de civetkat).
752. *violet*, violier. 753. met zuivere geuren.
760. *bruiken* (gebruiken), met genitief-object (*es* = daarvan), *meer*, meer dan nodig is om de honger te stillen.
761. *gebreck*, ongemak, ziekte.
763. *Minne*, zinnelijke liefde; zie vs 803, 1805.
764. *bewust*, bekend.
768. *voldoet voor*, evenveel genot geeft (als de mond ener Godin).

Als oefnen, aesmen maer,
En d'ongetelde schaer
Van al ons handtgebaer,
Voor Liefd' oprecht, en waer,
Nochtans in vreuchde wijcken.

Sij doet dat vreuchd' ontspring,
In twee verbonden harten;
En maeckt dat yder ding,
Dubbele lust in bring,
Door haer vereeniging;
Jae 't dragen onderling
Treckt soetheit wt de smarten.

Dees saligende deucht
Op Aerden can doen smaken
Een goddelijcke vreucht,
Die luttel liên verheucht,
Want meest een yder veucht
Sich omme sijn geneucht
Van leur, of niet te maken.

Och hoe swaer ist te raken
Aen vrientschap onbevleckt,
Daer vrienden keur ontbreckt!

---

771. als er maar mogen werken en leven (asemen, ademen).
772—773. en onze talloze bezigheden (bedrijven en ontspanningen).
774. *Liefde*, de ideale, geestelijke liefde.
775. *vreuchde*, genotsgevoel.
776. *doet*, bewerkt; *ontspringen*, ontstaan, opwellen.
778. *yder*, spreek uit ijder; vgl. vs. 970—971.
780. *haer* slaat op *harten* (vs. 777).
782. geeft het (gemeenschappelijk gedragen) verdriet nog iets aangenaams.
783. *deucht*, weldadige kracht.
786. die slechts weinigen deelachtig worden.
787. *veucht* (voegt) *sich*, is er op uit.
788—89. om in beuzelarijen behagen te scheppen.
791. *vrientschap* moet in dit verband wel zijn de ideale verhouding tussen man en vrouw, de synthese van liefde en minne; zie daarvoor vs. 1727—30; *onbevleckt*, rein.
792. vgl. voor de vooropgeplaatste genitief vs. 718.

Dien lust tot staet en eeren
Boven de maet verheft,
Moet deze lust ontberen
Die 't alles overtreft.

Want onder luttel lieden
Daer hij wt kiesen gaet,
Can 't swaerelijck geschieden,
Dat een hem annestaet.

Wat vrientschap vol van trouwen
En van geneuchten blij
Can Liefd' en Minne bouwen,
Daer geen behagen sij?

De nacht comt opter Aerden
Gevallen met haer schim,
En met haer bruine paerden
Berijden onse kim.

Morgen 't gevecht sal maken
Mijns vrouwen huwlijck claer,
En in soo grooten sake
Kiest het geluck voor haer.

GRANIDA DAIFILO.

GRANIDA.

Ach wat becommeringen
Comen mijn siel bespringen!

793—94. is onderwerpszin bij het volgende. Vert.: hij die door zijn eerzucht gedreven, een bovenmatig hoge positie heeft bereikt.

803. *can*, kunnen.

804. waar geen wederzijdse sympathie (als grondslag) bestaat

806. *schim*, schaduw.

807—08. Zoals de zon dat overdag met de zonnepaarden doet, *bruyn*, donker, zwart.

810. *claer maken*, tot stand brengen, een beslissing brengen ten opzichte van.

811. *grooten*, groot een.

812. *het geluck*, het toeval (de toevallige uitslag van de strijd).

De nacht, die 't al ontlast,
Maeckt dat mijn sorge wast.
De swaricheit genakende
Houdt mijn gedachten wakende:
Villicht dat hier voorbij
Coom sang of spel, om mij
Wat wt den sin te stellen
De sorgen die mij quellen.
Maer wie comt gins gegaen
Bij 't schijnen van de maen?
Wat soudt Daifilo sijn, ick sal de venster sluiten,
Van binnen can ick sien door 't glas, hij niet van buiten.

DAIFILO.

Kond 't lichaem als de siel vervolgen daer 't nae staet,
'T was nu bij mijn Godin, en niet hier op de straet.
Maer 't soeckt, nae sijn vermeugen,
Sich, volgende te veugen
Daer 't van sijn leitsman 't hart
Henen getrocken wert.
Ayme Granida! doel van mijn genegentheiden,
Hoe nood' is liefde van haer lieve lief verscheiden?
Maer wat vertoeve' jck lang? best ist dat jck vertreck,
Eer yemandt mij gewaer hier wordende, begeck
Mijn lieven als verwaent, en sonder grondt verheven
Castelen inde lucht. Dan jck ben niet gedreven
Door een begeerte van besit gelijck als sij,

---

815. *die ....*, die ieder tijdelijk van zijn zorgen bevrijdt (vgl. vs. 1046).
819. *villicht*, wellicht.
825. *de venster* (vgl. la fenêtre); ook in het Mnl. komt het woord vr. (en m. en o.) voor.
827. *vervolgen* (tegenover *volgen* in vs. 830); al volgende bereiken; *daer 't na staet*, datgene, waarnaar het verlangt.
829. *nae sijn vermeugen*, zo goed het kan; *sich veugen*, zich voegen bij, gaan naar.
831—32. Hier is geen rijmgelijkheid voor 't oog, wel voor 't oor; bij Vondel vindt men vele dergelijke rijmen.
834. *liefde*, hij (zij) die bemint. 836. *begecken*, bespotten.
837—38. *en .... lucht*, en kastelen zonder grond (fondament) opgetrokken in de lucht, luchtkastelen.
839. *als sy*, als dergelijke spotters.

Nae dienst is dat jck tracht, en niet naer heerschappij.
Juppijn, Princesse waerdich,
Sij voor u sorrechvaerdich,
En 't hayr van 's hemels Goôn
De wacht van u Persoon.

GRANIDA.

Hoe menich claecht van Liefd' een onbeproefde smarte?
Dees openbaertse niet daer hijse voedt in 't harte:
Maer sij ontdeckt haer selfs, en ongeveinsde vlam
Wierd noyt verborgen dat sij niet te voorschijn quam.
O rechten sonder reên! o wetten sonder weten!
Met recht mach 't opperst recht wel 't opperst onrecht [heten:
Besit van staet, van landt, van gelts ontelbre som,
Dat deilt ghij nae 't geluck, niet nae de reden om,
Des vaeck, de slechste crijcht hier van de grootste winste,
En die het meeste waert is lijdt hem met het minste:
Van d'erfgoên die Natuir ons achterliet gemeen,
Deyldij den eenen veel, den andren ganslijck geen.
O rechten sonder reên!
Verkeerder menschen lust, en snoode schelmerijen

---

842. (*sij*) *sorrechvaerdich*, strekke zijn zorgen over u uit.
843. *hayr* (latere dr. *heyr*), leger.
844. Denk voor *de wacht* sij.
845. *een onbeproefde* (door hem nooit ondervonden) *smarte*, bijstelling bij *liefd'*.
846. *daer hijse* ...., terwijl hij die smart wel degelijk ondervindt, in zijn gemoed voelt.
847. *haer selfs*, zichzelf; *ongeveinsde vlam*, zuiver, oprecht liefdesvuur.
848. bleef nooit (zo) verborgen dat ze niet openbaar werd (uitsloeg).
849. o rechten zonder redelijke grond, o wetten zonder begrip (dom, dwaas); nl. de wetten van staat en stand, die D. (en Gr.) weerhouden zijn (hun) liefde te openbaren.
850. Vertaling van het Lat.: *summum jus summa injuria* (een uitspraak van Cicero).
851. *staet*, hoge positie, aanzien.
852. *ghij*, het „opperste recht"; *'t geluck*, het blinde toeval; *reden*, recht en billijkheid.
853. *des*, daardoor; *de slechste* — tegenover *die het meeste waert is*.
854. *hem lijden met*, zich (moeten) vergenoegen met.
855. *gemeen*, als (tot) gemeenschappelijk bezit.
856. *geen*, nl. „erfgoet".
858. *verkeert*, ontaard.

Hebben u voortgebracht; want in de gulden tijen,
Doen 's werelts kintsheit soet niet deed, dan sliep,
[of loech,
Doe niemandt vorder als voor noodruft sorge droech,
En hadder niemandt veel, maer yder had genoech.
Doe waerdij onbekent, maer nu, door boosheits woeden,
Sijdij een noodich quaet, om quaeder te verhoeden.
Doe koosmen Lief nae lust, nu dwingt het onderscheydt
Van staten, vaken ons te maken lief van leydt:
En d'overvloedt die maeckt den aldermeest van machten
Behoeftich in het geen dat aldermeest is t' achten.
Twee eischen mij tot Lief, den strijdt sal rechter sijn,
En wie dat wint, helas! 't verlies is altoos mijn,
Want wien mij 't blindt geluck van beyden toe sal leggen
Het cost mijns levens rust. Soo luttel heeft te seggen
Een Coningin, in saeck, die haer soo seer betreft.
De spits is hooch, maer eng, daer 't Luck ons op verheft.

---

859. *de gulden tijen*, de gouden eeuw, de tijd van de idyllische geluksstaat, die naar de mening der Ouden in den beginne op aarde zou hebben bestaan. (Een schildering daarvan vindt men o.a. in Ovidius' Metamorphosen, Boek I; zie Vondels vert. de Herscheppinge, Boek I.)

860. toen het mensdom in zijn gelukkige kindsheid het leven leidde van een argeloos kind.

861. *vorder als*, verder dan; *noodruft*, de eerste (noodzakelijke) levensbehoeften.

863. *waerdij*, waart gij, rechten en wetten; *boosheit*, slechtheid.

866. *van staten*, van rang en staat; *vaken*, dikwijls; *te maken* ...., het onaangename voor lief te nemen.

867. *den .... van machten*, den machtigste.

869. *eischen*, vragen. 870. en wie er ook wint ....

871. *toe sal leggen*, als echtgenote zal geven.

874. *maer eng*, maar laat geen vrijheid van beweging; *'t Luck*, de fortuin.

DARDE DEEL.

TISIPHERNES. DAIFILO.

TISIPHERNES.

Ghij lieft Granida' en hebt ten hove dienst genomen
Om haer te dienen?

DAIFILO.

Jae, mijn heer, en ben gecomen
In uwen dienst, op hoop, dat sij u echte vrouw,
En door dat middel ick haer dienaer worden souw,
Om te besteden, in alsulcken dienst, mijn jaeren,
Daer alle menschen toe docht mij geschapen waeren;
Dat mij de reden wijst, can jck niet laten nae,
Versuimen 't anderliên haer eygen schult en schae;
Dies dat jck voor haer strij, jae sterve dats mijn leven.

TISIPHERNES.

Voorwaer van eedel Godt is u gemoedt gedreven:
Dan dat ghij voor mij vecht, mijn eere niet en lijdt.

DAIFILO.

Maer wie sal weten, heer, dat ghij het niet en sijdt?
Wt een besloten helm sal 't niemandt kunnen ramen.

TISIPHERNES.

Ick selfs soudt weten, en mij in mijn harte schamen.

---

876. vlg.; vgl. vs 520 vlg. 877. *u echte vrouw*, uw echtgenote.
881. wat mijn verstand (de redelijkheid) mij (als plicht) aanwijst ....
882. *'t*, zie vs. 881; *haer eigen schult* ...., dan is het hun eigen schuld en moeten zij zelf de schade dragen.
884. *van eedel Godt*, door goddelijke adel. 885. *dan*, echter.
887. *ramen*, gissen, vermoeden.

DAIFILO.

Men vecht hier om u Lief, en 't rijck, en niet om eer.

TISIPHERNES.

Dats waer.

DAIFILO.

Kiest, wijslijck, dan het sekerste, mijn heer.

TISIPHERNES.

Maer of hij u versloech?

DAIFILO.

Dat hij dan u verbeyde,
Soo 't u belieft.

TISIPHERNES.

Jae. Want gans Persen hij ontseyde.
Maer proev' ick het soo goedt dan niet ten eersten?

DAIFILO.

Neen:
Want hij lijdt meer gevaers van tweeliên, als van een.
En of de wreede Parth niet en was te vernielen,
Als met den onderganck van bey de vechters sielen?
Wat cond 't u baten dat ghij hem ter hellen sondt,
Indien ghij (God behoedts) bleeft dootelijck gewondt?
Maer soo dat mij gebeurt, wat isser aen gelegen?
De vruchten van de winst door mijne doodt vercregen
En sullen niet met mij verrotten in het graf,
Maer erven ghij, mijn heer, sult het genot daer af,
En de Princesse, dien 't veel saliger sal wesen

---

891. *verslaen*, doden; het 2de *u* met klem. 892. *ontseggen*, uitdagen.
893. maar is het dan niet beter dat ik zelf dadelijk beproef hem te verslaan?
895. *en of*, en dan (verder) nog, als nu eens ....; *vernielen*. zie vs. 992.
896. *van .... sielen*, van den Parth en zijn tegenstander.
898. *God behoedts*, God verhoede het.
903. en de Prinses zal .... erven.

Te leven met een Prins der Persen wtgelesen,
Als met een Walscher raeu, en overdwaels tyran.

TISIPHERNES.

Daifilo' u reên sijn groot, doet dese wapens an.
De Goden willen u en mijn het best verleenen.

DAIFILO.

'T is hooge tijt, mijn heer, vaert wel, jck spoey mijn [heenen.
Op dat mij niemandt ken van die ons vechten sien,
Soo sal jck sonder spraeck 't geselschap eere biên.

OSTROBAS. DAIFILO. CONING.

OSTROBAS.

Waer blijft mijn vijandt? leyt hem 't hart in ijle [reden?
Heeft hij berouw? of is het harnas noch te smeden,
Om datter geen gemaeckt in 't hele Persen sij
Daer hij sich in gerust vertrouwe tegens mij?
Maer al beswoer 't Vulcaen met dubbel hardichede,
Soo sal het wederstaen mijn punte, noch mijn snede.
Die sorch verlet hem niet, dacht hij soo ver, jck acht
Veel eer dat hij sich bet sint gister heeft bedacht.

---

905. *een Walscher raeu*, een ruwe, ongemanierde vreemdeling; *overdwaels*, verwaten.

906. *u reên sijn groot*, uw argumenten zijn krachtig; *wapens* (arma): wapenrusting.

907. *willen*, mogen.

910. *eere biên*, mijn groet brengen.

911. *leyt .... reden*, is zijn moed in ijle redeneringen gelegen.

913. *Persen*, Perzië.

915. maar al gaf Vulcanus (de god van het ijzersmeden) het door zijn toverkunst een dubbele hardheid.

916. *punte* en *snede* doen denken aan steek- en houwwapens.

917—18. zijn zijn gedachten zo ver gegaan (dat hij inderdaad tegen mij wil vechten), dan zal de zorg voor een (veilige) wapenrusting hem wel niet ophouden; ik denk veeleer, dat hij zich .... (beter) heeft bedacht (berouw heeft gekregen over zijn aanbod om te strijden; zie het alternatief in vs. 912).

Dan soud' hij daer wel sijn? soo wilt tot bloedich [teecken
Van den aengaenden strijdt flux de trompette steecken.

DAIFILO.

Eeuwighe Goden groot, verstreckt mij nu de cracht,
Waermede, doen jck noch was harder, ommebracht
De vreesselijckste van de wrede wilde dieren;
Voor al Granida ghij, die mij gaet herwaerts stieren,
Verdubbelt mij den moedt, en crachten onder 't slaen:
Mijn vijandt wacht op mij, daer gaet het teecken aen.

CONING.

Persen, u Prinsse wint, verheucht mijn ondersaten,
Den hemel vecht voor u. Ontslaeghen sijn mijn staten
Van d'ijsselijcke vrees, daer leyt de Parth gevelt.
Dat Tisiphernes leef; geluck grootmoedich helt.
Den groten scepter ghij sult voeren nae mijn leven,
En u gewenschte lief jck u ten echt sal geven.
Ontwapent u terstont en nae de ruste tracht,
Op dat u wonden, of vermoeitheit sij versacht.
Laet ons de Goden gaen met danckbaerheit vereeren,
Die op des vijants hooft sijn dreygementen keeren.

DAIFILO.

Opperste Goden, en ghij opperste Godin
Granida, die u throon in 't diepst hebt van mijn sin,
U comt de zege toe, oock sult gh' er 't not af erven,
En mij ist nots genoech om u not, not te derven.
Wat naeckt u blijde maer, O Tisiphernes, sal
U siele cunnen wel de blijschap draeghen al?
Het sal schier sijn van nood dat jck u die verberge,

---

919. maar is hij daar inderdaad (rhetorische vraag).
925. *slaen*, vechten.
926. Vgl. voor *aengaen* vs. 920.
927. *verheughen*, zich verheugen.
930. *grootmoedich*, dapper.
933. *nae de ruste tracht*, ga rust nemen.
936. *zijn* heeft betrekking op *vijant*.
938. *sin*, gemoed.
939. *er 't not af erven*, er het genot van verkrijgen.
943. *van nood*, nodig; *die* de blijde tijding (941).

Op dat haer hefticheit niet al te veel en verge
U ingenomen hart met overige feest,
En haer omhelsen streng verdelgh u swacke geest.

REY VAN JOFFEREN.

Lof goedertieren
Goden, waert te vieren,
Die, doen wij weenden,
Cracht, en moed verleenden
Over ons sije,
In het bitter strijen
Om d'heerschappie.

Doen 's werelts jaeren,
Jong, en onervaeren
In boosheits listen,
Van geen eigen wisten,
Kenden de lieden
Dienen, noch gebieden,
Wat het bedieden.

Yder behoefden
Luttel, d'Aerde proefden
Ploegen noch delven.
Willich, wt haer selven,
Droechse de goeden,

---

944. opdat die tijding u niet te zeer aangrijpt en te veel vergt van uw hart, ook nog vervuld van andere vreugdegevoelens (nl. de zekerheid dat nu Granida zijn vrouw wordt) en uw teder gemoed niet bezwijke onder de plotselinge realisering van die blijde tijding. Voor een andere opvatting van *overig* (vs. 945) zie men Ndl. Wdb.; *feest*, hier, zoals dikwijls, vr. (la fête).

947 vlg., lof zij u, genadige goden, waard gevierd te worden; *verleenden* (950) is 2e p. meerv. (verleendet).

950. *over ons sije*, aan onze zijde.

954 vlg. Hier wordt de gulden eeuw (de „gulden tijen'', vs. 859 vgl.) geschilderd.

957. *eigen*, eigendom (mijn en dijn).

958—60. Kende men nog niet de betekenis van dienen of heersen.

962. *proeven*, ondervinden, ondergaan.

965. *goeden*, gaven, vruchten.

Die de menschen voeden
In overvloeden.

Maer 't overtreden
Van nootdrufticheden,
Dat dompt' een ijder
Inde sorghen wijder,
Doende, met pijnen,
'T veele luttel schijnen,
Hen quam het mijnen.

Want, doen het vechten
Daer s'haer eerst nae rechten,
Haerlie beswaerde,
Sij verdeelden d'Aerde:
Graften en staeken
Sachmen doen eerst maeken,
Muiren en daeken.

Voorts met elckandren,
Om met crijch den andren,
Niet meer te stooren,
Sij een coning kooren,
Die haere twisten
Met sijn oordeel slisten
Dats' oprecht gisten:

Die haer oock tegen
Volcken bij gelegen,
Die'r overvielen

968—69. het overschrijden van de grens van het nodige; het meer willen hebben dan nodig is.
970. *dompen*, dompelen. 971. *wijder*, verder, dieper.
972. *met pijnen*, tot kwelling der mensen.
974. vanhier kwam het zich toeëigenen, de lust naar eigen bezit.
976. waarnaar ze zich eerst regelden, dat eerst de beslissing bracht over de eigendom.
979. *staeken*, palissaden.
981. *muiren en daeken* (moenia et tecta), ommuurde steden.
983. *den andren*, elkaar. 984. *stooren*, kwellen.
987. *slisten*, beslechtte; *oordeel*, uitspraak.
988. dat zij als rechtvaardig beschouwden.

Om haer te vernielen,
Leyde ten strijde,
Daer hij t'geenen tijde,
Sich selven mijde.

Dese rechtvaerdich
Waeren 't rijcke waerdich,
Maer haer naesaten
Hebbende verlaten
D'oprechte wegen,
Lust in 't heerschen cregen,
En 't ontucht plegen.

Soo dat (daer d'ouden
Liever dienen souden)
Een coning heden
Nau en is tevreden
Met sijne plecken.
Om 't gebiedt te recken
Haer sinnen strecken.

D'oude niet gaeren
Heerschten, daerse waeren
Daer toe gebeden,
Dese, niet te vreden
Met die 't haer bieden,
Dwingen oock de lieden
Die voor haer vlieden.

---

992. *vernielen*, vernietigen.

994—95. waar(bij) hij zich zelf nooit spaarde, ontzag; *mijden* hier (in rijmpositie) zwak.

996. *rechtvaerdich*, rechtschapen.

1000. *oprecht* (klemtoon op de eerste lettergreep), goed, rechtvaardig.

1002. *ontucht*, buitensporigheden, geweld.

1003—4. *daer* . . . ., terwijl de vroegere (eerste) vorsten liever de dienaren des volks wilden zijn (dan heersers).

1007. *plecken*, gebied.

1008. hun begeerte is er op gericht hun gebied uit te breiden (let op de overgang van enkelv. naar meerv. in deze strophe).

1011. *daer* . . . ., terwijl ze toch . . . . 1014. *'t*, de heerschappij.

1016. die afkerig zijn van hun heerschappij.

Wat ongelucken
Comen 't landt verdrucken
'T welleck moet lijen
Vreemde tyrannyen!
Nevens het plagen
Des tyrans, 't moet dragen
Sijns vollix knagen.

Lof goedertieren
Goden, waert te vieren,
Die, doen wij weenden,
Cracht en moet verleenden
Over ons sije,
In het bitter strijen
Om d'heerschappie.

DAIFILO.

Al peinsend' op sijn bed jck leggen vandt mijn heer
Gemat van hoop, en vrees, door 't trecken heen en weer.
Mits hij mij wiert gewaer, vlooch op met heftich [vraeghen,
Wats d'wtgang van den strijdt? uw vijandt is [verslaeghen
Seyd' jck; waerop hij mij omhelsend' heeft geseydt,
Geen eeuw sou wisschen wt sijn heete danckbaerheit;
Noch mijn getrouwe dienst wt sijn gedachten vlieden,
Soo lang als in sijn siel Granida sou gebieden;
Dewelcke morgen hij te gaen besoecken dacht,
Indien sijn blijschap hem liet leven desen nacht.

1021. *het plagen*, de onderdrukking.
1023. *sijns vollix knagen*, de geweldenarijen van eigen volk (soldaten, ambtenaren).
1031. *vandt*, oude verleden tijd enkelv. van *vinden;* vgl. *wan*, vs. 1059.
1032. *gemat van*, uitgeput door; *trecken*, infinitief met passieve betekenis (door het heen en weer getrokken worden, beurtelings door hoop en door vrees).
1033. *mits hij*, met dat hij, zodra hij; het subject wordt in de hoofdzin niet herhaald.
1034. *wtgang*, uitslag, afloop; *verslaeghen*, gedood in de strijd.
1035. *mij* behoort zowel bij *omhelzen* (acc. object) als bij *zeggen* (dat. obj.).
1036. *heet*, vgl. vurig.

Morgen dat waer te lang; indien sijn ingeboren
Geneichtheit t'haerwaerts hem met aenhoudende spooren
Prickeld' als doet de mijn. De naere nacht verspreydt
Haer schaduw over 't cruidt, en d'eedel Sonne weydt
Sijn afgeronnen jaght achter de steyle bergen;
De sorgen, die des daechs het woelich vollick tergen,
Die slapen met den mensch; 't gevogelt en het vee
Sijn stom, de mane slaept en licht Granida mee:
Maer altijt leeft mijn liefd. Een treck om te vereenen
Drijft mij nae mijn Godin, sij drijft mij herwaerts henen
Soo naer als 't lichaem can. Dit sijn de vensters dees,
Daer, als de Son opging, de tegen-Son verrees,
En joech hem schaemten aen. Wt dese vensters plach
Te togen mijn Godin haer aenschijn op den dach:
Als op t'onwaerde volck haer jonste sij laet reghenen,
En 't haer belieft daermeed' Hemel en Aerd te seghenen.
Ach salich jck die 't sie! soo salich niet misschien
Is die 't genieten sal, en niet soo wel sal sien.
Ay mij! jck vocht, jck wan, een ander sal braveeren!
Dats niet; maer die 't sal sijn can u niet vol waarderen!

1041—43. *indien* ...., als zijn .... liefde tot haar hem even sterk (en gestadig) prikkelde, als de liefde (tot Gr.) mij prikkelt; *naer*, duister.

1044. *weiden*, in de weide (de rust) brengen; zie het volgende vers.

1045. zijn moegelopen span paarden; Phoebus Apollo (hier verpersoonlijkt in de *Sonne*; zie ook *hem* in vs. 1053) rijdt de zonnewagen langs de hemel.

1046. *woelich*, druk aan de arbeid.

1048. *en licht* ...., en wellicht Granida ook.

1049. *vereenen*; vgl. vs. 498 vlg. 1051. *naer*, nabij.

1052. *als*, telkens wanneer; *de tegen-Son*, Granida; de *Son* hier gepersonifieerd als mannelijk; zie *hem* in vs. 1053.

1053. *plach*, pleegt; vgl. vs. 749.

1054. *op den dach*, overdag; *togen*, vertonen.

1055. *op t' onwaerde volck*, op het volk dat deze schone aanblik (haar „gunst") niet waardig is.

1056. *daermeed'*, met die regen van „jonste".

1057. *sie*; versta: zie en op de juiste waarde weet te schatten (vgl. 't vervolg en vs. 1055)

1058. *genieten*, het volle bezit hebben van.

1059. *wan*, overwon (vgl. *vandt*, vs. 1031); *sal braveeren*, zal er zich op verheffen, de vruchten plukken van die zege.

1060. *dats niet*, dat is niets; *die 't sal sijn*, die de gevierde beloonde (overwinnaar) zal zijn; *vol*, ten volle (naar waarde).

GRANIDA. VOESTER. DAIFILO.

GRANIDA.

Hoe nu Granida? cloeck, en vaerdichlijck besluit.
Voester.

VOESTER.

Mijn vrouw.

GRANIDA.

Daer gaet Daifilo, treedt eens wt.
Om hem te roepen, ras, want jck wt sijnen monde,
Gaeren, de staet, waerin sijn heer mach sijn verstonde.

VOESTER.

Dochter jck vlie.

GRANIDA.

Nu dan, dat swackheit van gemoe
U niet het minst gegrondt in reden kiesen doe,
Siet dapperlijcken toe.
Dat ingesoghen waen, die 't merch en 't hart soo naer leyt,
Door dien van kintsheit af sij ons wort ingeplant,
Niet met haer nevel deck de claere naeckte waerheit,
Die de Natuire prent in 't redelijck verstandt.
Voorganghen overleg met reden van gewicht,
En d'ondervinding selfs heeft mij wel onderricht
Dat soeter lust en rust gemeenlijck wort genoten
In hutten, als ten hoof, oft op beveste sloten
Als dat al niet en waer, maer dat een harders staet

1061. Granida spreekt tot zich zelf; daarna roept zij de min; *vaerdichlijck*, snel.

1065. *vlie*, vlieg; *swackheit van gemoe* (gemoede), weifelmoedigheid.

1066. *het minst gegrondt in reden*, het onverstandigste; Granida spreekt hier weder tot zich zelf.

1067. *dapperlijcken*, braaf, flink.

1068. *ingesoghen waen*, in dit verband: de onjuiste mening dat hovelingen een beter en gelukkiger leven zouden leiden dan herders; voor *ingesoghen* zie vs. 1069; *naer*, na.

1072. *voorganghen*, vooralgegaan, vooralgaand.

1073. *selfs*, zelf.

1075. *bevest*, met wal en gracht omgeven, versterkt.

1076. *als .... waer*, en al ware dat niet zo.

Was vol van arbeyt, moeyt, vol sorchs en commers quaet,
En jck daerinne mocht soo trouwe liefd bejagen,
Wat vreuchde soud 't mij sijn daeromme smart te [dragen?

VOESTER.

Daifilo. Hij keert.

GRANIDA.

Hij keert. Ayme! Ayme! wat beswaer
Cond mij quetsen bij u, ten waer 't het uwe waer?
Granida dese tijt is jonst van Godt vercregen,
Dient 'er u van. Hij naert. Ick gae beneên hem tegen.
Het swaerste meest moet wegen.

DAIFILO.

Mijn vrouwe, siet mijn hier tot uwen dienst bereyt.
Belieft u yet van mijn?

VOESTER.

Niet anders als bescheit,
Daifilo, van de wel of qualijckvaert uws heeren,
Mijn vrouw comt sellefs of, en seit dat sij begeeren
Heeft, om wt uwen mondt het selve te verstaen.

GRANIDA.

Voester 't believ' u aen een sijde wat te gaen.

1077. *arbeyt*, last, syn. van moeite.
1080. De min roept den zich verwijderenden Daifilo, die op het horen van haar stem terugkeert; *beswaer*, leed.
1081. *ten waer* ...., tenzij het (het) verdriet was dat *U* bezwaarde.
1082. *tijt*, gelegenheid.
1083. *dient' er u van*, profiteer er van, maak U die ten nutte; *naert*, nadert; *ick* .... *tegen*, ik ga naar beneden hem te gemoet.
1084. Mijn liefde doet mij de conventie overwinnen (Granida's woorden zijn een motivering van het onmiddellijk voorafgaande).
1087. (inlichtingen) of het uw heer wel of kwalijk is vergaan. Merk op dat in het volgende gesprek tussen Gr. en D. de prinses niet over het tweegevecht spreekt.
1088. *of*, af, naar beneden; mogelijk legt Hooft hier de voedster opzettelijk dialectische woorden in de mond.

DAIFILO.

Hoghe Prinsses jck bid den hooghen Prins der Goden
Dat hij u wenschen geev' de cracht van sijn geboden,
En danck hem dat mijn dienst u yet wat comt te stae.

GRANIDA.

Ach Daifilo!

DAIFILO.

Hoe mijn vrouw? Voester.

GRANIDA.

Neen laet dat nae:
Daifilo' en hadt ghij mij niet verre boven allen,
Doen jck u eerstmael sach, verheucht en wel bevallen,
En u te passe dienst mijn hart geneicht tot dij,
Soo soud' u heusheit trouw gepleecht ten hoof, bij mij
De jonst hebben verweckt die jck u droech te vooren,
Nu heeftse die vermeert; maer in mij is gebooren
Een lust om weten wat het sijn mach, dat u hier
Dus in de naere nacht ontrent mijn vensters stier;
Ontdeckt het vrijelijck en antwoordt op mijn vraeghen.

DAIFILO.

Een oprecht hart, mijn Vrouw, darf van sijn grondt
[gewaeghen.
Princesse' als mij verscheen dit heilsaem aenschijn schóón,

1091. *prins*, vorst.
1092. *u* (uw) *wenschen* is datief-object.
1093. *yet wat*, enigszins.
1094. Onder de indruk van D's verschijning is Granida, nu het beslissend onderhoud zal plaats vinden, haar aandoening een ogenblik niet meester. Daifilo ziet dat, meent dat de prinses plotseling onwel wordt en roept de min; *laet dat nae*, nl. het roepen van de „voedster''
1096. *verheucht*, behaagd.
1097. Achter *en* is *hadt* .... *niet* uit vs. 1095 te denken.
1098. *gepleecht*, betoond.
1099. *droech*, toedroeg; *te vooren;* zie vs. 1095—96.
1100. *se* wijst terug op *heusheit trouw*.
1102. *ontrent* .... *stier* (mag sturen), naar mijn vensters leidt.
1104. *darf*, mag; *van sijn grondt*, van zijn (diepste) gevoelens.
1105. *heilsaem*, gezegend (heilbrengend).

Dit seltsaem wesen, dat soo rijcklijk stelt ten tóón
De grootheden uws siels, haer hooghe' en heussche
[goedicheit,
Haer ernst, oprechticheit, bescheidenheit, cloeck-
[moedicheit;
Had een vierigen Godt mijn hart doe niet geleert,
Dat u den hemel aen de werelt had vereert
Op voorwaerde, dat al, die kenden u waerdije,
Souden voor 't hoochste goedt kiesen u slavernije,
Soo moest jck van 't geslacht der eyckenboomen hardt,
Of wel een rootse sijn die niet beweecht en werdt.
Grootachting uws persoons is voocht van al mijn sinnen.
Die dreef mij van het veldt, en deed mij 't hof beminnen,
Om de genegenheit mijns siels te wtren; want
Die soeckt haer aen het schoonst te geven dat sij vandt,
En met dat een te sijn. Maer waerdste der Godinnen,
Hoe wel jck daer nae wensch, jck hoop het niet te
[winnen;
Soo waerdt en acht jck niet bij een Godin een mensch:
Om mijn ootmoedige' hoop, verschoont mijn trotse
[wensch.
Ick wensch het niet, maar sou daer wenschen aen
[te raeken,
Mocht jck door wenschen eerst mij self dies waerdich
[maeken.

1106. *wesen*, voorkomen, gelaat.
1107. *grootheden*, edele eigenschappen, adel; *heussche goedicheit*, minzame vriendelijkheid.
1108. *bescheidenheit*, zuiverheid, fijnheid van oordeel.
1109. *een vierigen Godt*, de God der liefde.
1110. *den hemel*, objectsvorm met subjectsfunctie, zoals steeds in de Granida bij dit woord.
1112. *u slavernije*, in het bez. vnw. zit hier het object bij de werking (toestand), die in *slavernije* ligt opgesloten, dus: het u dienen, uw slaaf te zijn; vgl. o.a. vs. 327, 1192.
1114. *rootse*, rots; *bewegen*, in 17de-eeuwse taal sterk en zwak vervoegd; *werdt* (oude praesensvorm), wordt.
1115. *is . . . . sinnen*, regeert, beheerst mij geheel.
1117. *wtren*, uiten, openbaren.
1118. *haer*, zich; *vandt*, vond.
1120. *hoe wel*, hoe zeer.
1121. *bij*, vergeleken bij.
1122. zie vs. 1120.
1123. *daer .... aen te raeken*, dat te verwerven.
1124. *dies* (genitief bij *waerdich*), dat.

Dit doet, mijn Vrouw, dat jck op 't naest u bij sijn soeck,
En ver van u te sijn mij valt de swaerste vloeck.

GRANIDA.

Ach Daifilo! door 't glas verstond jck de geruchten
Van u verliefde clacht, en ongeveinsde suchten:
Noch 't is nu d'eerste mael dat jck die heb verstaen,
Noch 't is nu d'eerste mael dat jck bespeurdt heb aen
Uw wterlijcke jonst, uw innerlijcke vlammen.
'K en acht geen beuseling van onderscheidt der stammen,
De deucht maeckt eedel; u en overtreffet dan
Ter werelt, dat jck weet, geen Prins noch Edelman.
Daifilo' ick heb u lief, en sal u liefd betaelen
Het dierste dat jck can. De tijdt verbiedt te draelen
In 't openbaeren van mijn ongemeten vier.
Daifilo dits mijn raedt, leydt mij terstondt van hier,
Een harderinnen cleedt, in plaets van goudt, en sijde
Ben ick vrolijck getroost; Indien ghij u cundt lijden
Met mijn in sulcken staet, soo vliên we'eer dat het daecht.

DAIFILO.

Ick kus d'aerde, mijn vrouw, die uwe voeten draecht.
Een hartseer doodt mij, groot, maer lieflijck boven
[maeten,
Dat jck soo grooten jonst moet onvergolden laeten,
Door dien mij macht gebreeckt. Maer overlegt mijn vrouw,

1125. dit is de oorzaak ...., dat ik zoek zo dicht mogelijk in uw nabijheid te zijn.

1126. *valt*, koppelwerkwoord met volgend *substantief* als praedicaatsnomen; men vindt hiervan in 17de-eeuwse taal meer vbb. (o.a. Bato, vs. 346).

1129. *noch 't is nu*, en het is nu niet (vgl. vs. 277).

1132. *beuseling*, nietigheid: vert.: verschil in afkomst (stand) tel ik niet, geldt voor mij als waardeloos, onbetekenend.

1134. *dat*, voorzover. 1135. *betaelen*, vergelden, beantwoorden.

1136. *het dierste dat jck can*, zo veel ik kan, naar mijn beste vermogen.

1137. *ongemeten vier*, grenzeloze liefde. 1138. *raedt*, plan.

1140. *ben .... getroost*, ben ik gaarne bereid (te dragen); *lijden*, vergenoegen.

1141. *in .... staet*, in zulk een herderlijke staat.

1145. *door dien ....*, daar mijn kracht hier te kort schiet.

(Want liever als uw druck had jck mijn eighen rouw)
Van welcken hoocheit ghij soudt climmen gansch [beneden:
Een Coninginne, niet geëert, maer aengebeden,
Haer geven tot een staet,
Daer niemandt acht op slaet?
Het braef, opsichtich, groots, en hemel-hooch verheven,
Van duisenden gewenscht voor salich-makend leven,
Soudij verlaten, om een leven soet, en sacht,
Maer ongesien, en laech, slecht, nedrich, ongeacht,
Het welck u mocht bedroeven,
Wanneer ghij 't quaemt te proeven.
Men raeckt 'er lichtlijck in, maer swaerelijcker wt.

GRANIDA.

Daifilo' en houdt het mijn voor geen verijlt besluit.
Eer ick met dese saeck dus ver ben voortgetoghen,
Heb jck in juiste schael de dingen overwoghen
De Prinsselijcke staet veel nutheits innebrengt.
Maer (Goon!) wat tegenwicht is met dat nut gemengt!
Ach eenvoudige rust der harders laech-geseten,
Die luttel van 't geswindt ramps overromplen weten!
Ick sie nau, dat jck yet, o Daifilo, verloor,
Indien dat jck die staet slechs om haer selven koor;

1146. *druck*, verdriet; *rouw*, smart. 1147. *welcken*, welk een.
1149. Vergelijk voor de wisseling van korte en lange verzen bijv. vs. 425 vlg.; *haer geven*, zich begeven.
1151. De versregel bevat vier gesubstantiveerde adjectieven (vgl. het schoon, het goed, het kwaad); *braef*, aanzienlijk, *opsichtich*, schitterend; men kan ze bezwaarlijk als adj. bij leven 1154 trekken.
1152. dat duizenden zich wensen als zaligmakend leven.
1154. *ongesien*, onaanzienlijk; *slecht*, eenvoudig; vgl. verder vs. 1163.
1155. *bedroeven*, ongelukkig maken. 1156. *proeven*, ondervinden.
1158. beschouw mijn besluit niet als overijld
1159. *voortgetoghen*, (voort-)gegaan.
1160. *juist*, nauwkeurig; *de dingen*, het voor en tegen (zie de volgende verzen).
1161. *prinsselijck*, vorstelijk, *nutheit*, profijt, voordeel.
1162. Let op de contaminatie in de beeldspraak (*tegenwicht* — mengen)
1163. *laech-geseten*; vgl. vs. 1151 en vs. 276 vlg
1164. *ramps*, vooropgeplaatste (subjectieve) genitief.

Nu kies' jcks niet alleen om 't schuwen der verdrieten,
Die mij naekende sijn, maer meer, om te genieten
En te vergelden dier uw liefd' die mij verwan;
De waerdste vreuchde, die den hemel deelen can:
Om welcke' in midden 't vyer ick sou te leven
[doogen.
Maer wat jck doe 't alree, ghij siet de proef voor
[óógen.
Wat last? wat smarte? wat quellage soud' op mijn
Hart heften connen als jck een met u mocht sijn?
Daifilo, hoe dus verbaest? heeft u dees maer
[verslaeghen?

DAIFILO.

Verslaghen? Jae, mijn Vrouw, noyt droefheit in mijn
[daeghen
Vermeesterde mijn hart met sulcken overlast,
Gelijck de blijschap nu dat heftich annetast.
Wat eer? wat lof? wat danck can u de werelt geven?
Mijn gedacht is te cleyn. Ach lief, en salich leven
Mijns ootmoedighe siels! Ach mocht mijn siel, van nu
Eeuwelijck metter woon vaeren wt mijn in u!
En, in dees wooning schoon uws siels, altijt nae desen
Onscheidelijck, haar trouw-nechtige dienstboo wesen!

1167. *icks*; de *s* kan genitief-object zijn bij *kiezen*, maar de druk van 1636 heeft *kiez' ickz' niet alleen* enz., dus een vrl. vnw., objectsvorm, terugslaand op een subst. *dien staet* (zo luidt de tekst van 1636; de dr. van 1615 en het hs. hebben de ongewone vrouwl. vorm *die staet*).
1168. *genieten*, bezitten.
1169. *dier* (vgl. vs. 1135—36), ruimschoots.
1170. *deelen*, schenken.
1171. om welke vreugde ik zou verdragen te midden van 't vuur te leven.
1172. *ick doe 't alree*, il leef reeds midden in 't vuur (= liefdesvuur, woordspelend met *vier* in de vorige regel); *proef*, bewijs.
1174. *heften connen*, zich kunnen hechten.
1175. Lees: Daifil' oe dus enz. vgl. vs. 266, 636 enz.; *verbaest*, ontsteld.
1176—77. *noyt droefheit* ...., nooit in mijn leven overweldigde de droefheid mijn gemoed zo zeer, als nu ....
1179—80. Versta: Hoe kan de wereld u ooit genoeg prijzen enz. Dat gaat boven mijn begrip of macht, (maar) mijn nederige ziel doorleeft de hoogste zaligheid.
1184. *trouw-nechtig*, toegewijd; *dienstboo*, gekozen in verband met *wooning*.

GRANIDA.

Daifilo', ons corte tijdt moet sijn genomen waer.
Vindij mijn voorslach goedt?

DAIFILO.

Mijn vrouwe dat wij daer
Niet langer op beraên. U voorsicht heeft veel verder,
Prinsses, en bet gesien, als uwen slechten harder.
Wat u belief geschie.

GRANIDA.

Nu Daifilo, dat wij
Mijn voester dan terstondt gaen winnen op ons sij,
En onderrechten haer de sake te bestellen,
Dat mijn verlies op 't minst mach mijn heer vader quellen.

1185. *moet .... waer*, moet goed gebruikt worden.
1187. *voorsicht* (vgl. providentia), vooruitziende blik, schranderheid
1188. *bet*, beter; *uwen slechten harder* (subject); *slecht* (eenvoudig) hi in opzettelijke tegenstelling met Granida's „voorsicht".
1190. Zie *Inhoudt*, r. 46.
1191. *te bestellen*, zo te beschikken.
1192. *mijn verlies*, het mij-verliezen; vgl. de aant. bij vs. 1112. *u slavernijè*.

VIERDE DEEL.

DAIFILO.

Onder soo veel, soo veel cieraden eel en braef
Vant vrouwelijck geslacht, en ist de minste gaef
Des hemels niet, dat sij schielijck een raedt versinnen,
Die nae veel overlegs, een man nau soude vinnen.
Soo ras de voester had haer tegenreên geseit,
Waerense van mijn vrouw wel crachtich wederleyt.
Soo ras de voester sach dat van verandring spreken
In haer voornemen, was voor steene rootsen preken,
En ons haer dienste bood, soo hadden sij, om 't stick
Lichst wt te voeren, in min als een oogenblick,
Listigen raedt bedacht, om soo seer te verblenden
Coning, en heele hof, dat sij niet eens haer wenden
Souden, om ondersoeck nae de Prinsses te doen.
De saken sijn bestelt, en niemant sal vermoên
Hebben op mij. Neen, want int west noch niet gedaen sijn,
De bruine grijnsen van des hemels vrolijck aenschijn;
Scharp 's Uchtens gouden cruin in 't oosten schittert, mit

1193. *braef*, voortreffelijk.
1194. Let op de komma in de caesuur (vgl. o.a. vs. 1256).
1195. *een raedt versinnen*, een plan bedenken.
1197. *tegenreên*, bezwaren. 1201. *stick* (stuk), zaak, plan.
1203. *listig*, hier nog niet in ongunstige zin.
1204. *niet eens*, in 't geheel niet; *haer* (zich) *wenden*, zich zetten, moeite doen.
1206. *bestellen*, in orde brengen. Daifilo die behulpzaam is geweest bij de voorbereiding van de (voorgewende) schaking (zie vs. 1255 vlg.), is nog voor het aanbreken van de ochtend ongezien weer in het paleis gekomen.
1207—08. *gedaen* (weggenomen), *bruine grijnsen* (donkere maskers, hier schaduwen) en *aenschijn* (gelaat) houden verband met elkaar.
1209. Nauwelijks (nog maar net) komen de gouden lokken van Aurora met haar schittering boven de kim uit. De *Uchtend* is Aurora, de blondgelokte godin van de dageraad.

Haer versch gevlochten crans van roosen roodt, en wit.
Niemandt van 't hofgesin is weet jck noch geresen,
En acht mijn heer sal mee noch bij sijn bedde wesen.
Maer later diende 't niet, siet waer hij mij ontmoet,
De blijschap steurt den slaep meer dan de droefheit doet.

TISIPHERNES. DAIFILO.

TISIPHERNES.

Spoeydt u eerwaerdich licht om op mij wt te spreyden
'T beginsel, en 't vervul van mijn geluckicheiden;
O blosende' Uchtent boet mijn onrustich gewach,
Voorloopster van de Son, vroemoeder van den dach.
En ghij glinstrende star deckt u verliefde stralen
Wat eer als u gewoont, en om weer te verhalen
U tijtverlies soo wilt u t'avondt liever spoên
Wat vroeger, als u licht mij beter dienst sal doen.
Stelt u brageeren wt soete Godin tot t'avondt,
En neemt soo veel ghij nu te cort comt aen den avondt;
Indien jck willich volch der minnen heete brandt,
Noch Godtheit boven d'uw verhef in mijn verstandt.

1210. *roodt en wit* (blankglanzend), ter karakterisering van de kleuren der opkomende zon.
1211. *'t hofgezin*, de hofhouding, de hovelingen; *weet ick*, zover ik weet.
1213. *siet ....ontmoet*, daar komt hij juist aan.
1216. *'t beginsel, en 't vervul*, het begin en de voltooiing.
1217. *boet .... gewach*, stil de onrust (het verlangen) van mijn gemoed.
1218. *vroemoeder* (vroedvrouw) *van den dach*; de dageraad is getuige van (helpster bij) de geboorte van de nieuwe dag
1219. Met *de glinsterende star* wordt bedoeld de morgenster (Venus; zie: deckt u *verliefde* stralen), die aan de hemel verdwijnt, als de zon opkomt. Zij is, naar de voorstelling der Ouden, tegelijk avondster (zie vs. 1221).
1220. *verhalen*, inhalen.
1223. *brageeren*, pronken, pralen; *soete Godin* (voc.), Venus.
1224. *neemt aen den avondt*, neemt van de avond af.
1225. *indien*, terwijl, wanneer.
1226. *noch Godtheit*, en geen godheid.
De bedoeling van vs. 1219—1226 is dus deze. Tisiphernes bidt Venus (de morgenster) op te houden met schitteren; de tijd dat zij nu eerder ophoudt met pralen, kan zij des avonds inhalen door vroeger aan de hemel te verschijnen en met die verschijning de door hem gewenste avond van zijn huwelijksdag te bespoedigen. Dan zal hij zich gewillig (gaarne) aan Venus' heerschappij, de heerschappij der liefde onderwerpen en geen godheid hoger vereren dan haar.

DAIFILO.

Ick wensch mijn heer van daech 't hoochste geluck te [proeven.

TISIPHERNES.

Daifilo sijdij daer? gaen wij ten hoof vertoeven,
Tot dat de Coning rijs', om dan van stonden aen,
Gelijck besloten is voort nae mijn vrouw te gaen.
Maer siet haer voester. Wat of haer dus vroech mach [quellen?

DAIFILO.

Misschien, mijn heer, ist om de staessy te bestellen,
Die tegen uwe coomst moet heerlijck sijn bereêt.

TISIPHERNES.

Roept haer, op dat jck yet vande Prinssesse weet.

DAIFILO. VOESTER. TISIPHERNES.

DAIFILO.

Mijn vrouw.

VOESTER.

O groote Goôn!

DAIFILO.

Mijn heer soud' u yet vragen.

VOESTEF.

Waer is de Coning?

TISIPHERNES.

Wel? voester hoe dus verslagen?
Wats van Granida? he?

1127. *wenschen* met acc. cum inf.-constructie (ik wens dat ....); *proeven*, smaken.
1230. *vrouw*, gebiedster; *voort*, terstond.
1232. *staessie*, bruiloftsstatie, feestpraal; *bestellen*, in orde maken.
1233. *heerlijck*, prachtig. 1235. *soud'*, wilde.
1237. *Wats van Granida*, hoe is het met G.

VOESTER.

O Goden wonderbaer!
Waer is de Coning?

TISIPHERNES.

Hoe en ist niet wel met haer?
De saeck betreft mij mee, segt wat' er mach gebreken.

VOESTER.

Datmen den Coning weck, jck moest den Coning [spreken.

TISIPHERNES.

Datmen den Coning weck. Maer geeft ons wat bescheits,
Ist qualijck of ist wel?

VOESTER.

Qualijck, en wel, van beydts.

TISIPHERNES.

Qualijck en wel? hoe soudmen hier bescheyt wt merken?

VOESTER.

O eeuwelijcke macht! o wonderlijcke werken
Die d'aertsche sinnen, en vernuft te boven gaen!

TISIPHERNES.

O Goôn wat sal dit sijn?

DAIFILO.

Terstondt suldij 't verstaen,
Mijn heer, de Coning is geweckt, en voort geresen.

TISIPHERNES.

Siet of hij comt.

1239. *wat* .... *gebreken*, wat er aan scheelt.
1240. *moest*, verzachtend voor moet (ik wilde graag); vgl 1235.
1241. *bescheit*, inlichting. 1242. *van beydts*, van beide
1243. *hoe* .... *merken*, hoe wordt men hier wijzer uit.
1245. *aertsche sinnen*, verstand, syn. van *vernuft*
1246. *verstaen*, vernemen.
1247. *voort geresen*, aanstonds opgestaan

DAIFILO.

Mijn heer, hij sal terstondt hier wesen.

TISIPHERNES.

Daer is de Coning, nu u bootschap, voester, doet.

CONING. VOESTER. TISIPHERNES.

CONING.

Voester wat brengdij ons dus schichtich? quaedt of goedt?

VOESTER.

'T believe' u, heer, wt mij te hooren de geschiedenis,
En selfs te oordlen oft voor quaet of goedt te dieden is.
De Coning met gedult aenhoore mijn vertreck.

CONING.

Spreeckt claerlijck, niemandt en sal steuren u gespreck.

VOESTER.

Hoewel een eedel hart van wtgenomen sinnen
Alle' eedel harten vroom, en deuchtsaem moet beminnen,
Soo heeft Natuir nochtans gehecht aen ons gemoedt
Een treck, die verre d'een voor d'ander kiesen doet,
Om door vereende liefd daer mee te sijn verbonden.
Als sulcken wederpaer getreft wort, of gevonden,
Wast liefd' heftich en ras, soo datse, naer men vijndt,
Geen nieuwe vrientschap, maer vrientschaps vernieuwing [schijnt:

1250. *schichtich*, overhaast (en gejaagd).
1251. *de geschiedenis*, wat er is geschied.
1252. en zelf te beslissen of het als kwaad of goed is uit te leggen.
1253. *vertreck*, verhaal.
1254. *sal .... gespreck*, zal u in uw verhaal onderbreken; *claerlijck*, duidelijk.
1255. *van wtgenomen sinnen*, van uitnemende aard.
1256. *vroom* (rechtschapen), *en deuchtsaem*, achtergeplaatste adjectiva.
1260. *sulcken wederpaer*, zulk een genoot; vgl. wederhelft.
1262. (zodat het schijnt) niet een verbintenis te zijn die nu eerst ontstaat, maar vernieuwing van een oude, reeds bestaan hebbende band (zie de volgende verzen).

Recht oft die sielen met elckander onderlingen
Gepaert hadden geweest, al eer sij lijf ontfingen.
Des Tisiphernes sich niet belge, dat mijn vrouw,
Als sij gistr'avondt haer tot slapen geven souw,
Om 't aenstaend' huwelijck was droevich en t'onvrede,
Alsoo 't aen haer gemoedt niet ganschlijck en voldede.
De treurighe Prinsses seer veel, en ijvrich badt
De groote Goden, haer te jonnen 't geene dat
Die beter dan sij selfs voor 't best en schoonste kenden,
En conden, was het haer Godlijck believen senden.
'T woelend gedacht had nau van 't bidden eindt gemaeckt,
Als sij, en, corts daerop, jck ben in slaep geraeckt.
Ick lach in diepe rust, mijn leden overgoten
Met sachten slaep, en al mijn sinnen toegesloten,
Mijn siel gedompelt in een grondeloos vergeet,
Soo dat de droomen oock, die buitens tijts met leedt
En daechschen arrebeyt des lichaems, comen quellen,
Met haer vernieuwing niet vermochten die t'ontstellen;
Wanneer een groot geluit schielijck mijn ooren sloech,
En overclaere glans mijn vaeck wt d'oogen joech.
Ick hoorde soo, en sach, (o Goden leert mij seggen)

1264. *zijn* wordt in verschillende dialecten nog met *hebben* vervoegd; vgl. het Frans; *lijf*, een lijfelijke gestalte, leven.

1265. ***des***, daarom.

1267. *aenstaend'*, op handen zijnd; *t'onvrede*, in onrust.

1268. ***alsoo***, daar.

1269. ***ijvrich***, vurig.

1270. ***jonnen***, gunnen.

1271. ***selfs***, zelf.

1272. en wat die (zie vs. 1271), als het hun goddelijke wil was, (haar) konden zenden. (Hiermee wordt de ,,schaking'' door de Goden ingeleid.)

1273. *'t woelend gedacht*, haar onrustige geest (gedacht(e) is in het 17de-eeuws vr. en o.).

1276. *toegesloten*, ontoegankelijk voor indrukken.

1278. *buitens tijts*, buiten de dagtijd, in de nacht, te ontijde.

1279. *leedt .... lichaems*, leed en moeite, gelijk die over dag het lichaam kwellen, plagen; *quellen* hier zonder uitgedrukt persoonlijk object (de dromen komen kwellen).

1280. *met haer vernieuwing*, met de vernieuwing van kommer en moeite, die zij (de dromen) brengen; *die t' ontstellen*, de geest (ziel, vs. 1277) te verontrusten.

1281. *schielijck*, plotseling; *sloech*, trof.

1283. *soo*; nl. als in 1281—82 en de volgende verzen wordt bewezen; vgl. vs. 1276 (mijn sinnen toeghesloten); de zin tussen haakjes betekent: o Goden, leert mij woorden vinden voor dit wonderbare feit.

Dat d'opgetoogen siel 't lijf onbeweecht liet leggen.
Siet daer, de camer leeft, en tsiddert op de clanck,
En lieffelijcke maet van hemelsch spel en sanck
Der Godinnen gecroont met groene laurentelgen.
D'ontsprongen vensters op en cunnen niet verswelgen
Het helle licht waer van de volle kamer blaeckt,
Vloer, want, tapisserij, het welfsel vlammen braeckt
En alles sonder brandt, niet om vernielen móórdich,
Maer tot erkentenis des Godtheits tegenwóórdich.
De Sangsters schicken haer int ronde', en midden in
Den fraeygevoechden ring, verheft haer een Godin;
Granid' in als gelijck; van welgeschickte leden,
Van eerwaerdich gelaet, van trony net besneden,
Van oly-cleurt gesicht, van dichte vlechten blondt,
Van bleeckheit des gedaents, en roo coralen mondt.
Het hooft, tot teecken van haer mannelijcke luimen,
Dat deckt een blancken helm, en blickert door de pluimen.
Haer voorsichtighen arm gewapent schijnt te sijn

1284. *dat*, terwijl; *d'opgetogen siel*, de (uit het aardse lichaam) omhooggetrokken ziel.

1287. De *Godinnen* zijn de negen Muzen (de dr. van 1636 heeft: der neghen zusteren; zie ook vs. 1293), de zanggodinnen, zusters van Apollo; *laurentelgen*, twijgen van de laurierboom (aan Apollo gewijd).

1288. *op* hoort bij *verswelgen; opverswelgen*, ten volle binnenlaten.

1289. *de volle kamer*, de kamer, daarmee (met dat licht) geheel gevuld.

1290. *tapisserij*, wandbekleding (afhangende tapijten, kleden).

1291. *sonder brandt*, (vlammen) die geen brand veroorzaken; *niet .... moordich*, niet om te vernietigen, te verteren.

1292. maar opdat de tegenwoordigheid van de godheid daaraan gekend mocht worden.

1295. *in als* (alles), in ieder opzicht, *welgeschikt*, schoongevormd.

1296. *van eerwaerdich gelaat*, van edele (aanbiddelijke) houding; *trony*, gezicht, gelaat (in 17de-eeuwse taal nog zonder ongunstige bijbetekenis).

1297. *oly-cleurt* (-gekleurd) *gesicht*, olijfkleurige ogen.

1298. *bleeckheit des gedaents*; de gelaatskleur is bleek (niet blozend), passend bij een — niet door menselijke hartstochten bewogen — godin.

1299. *mannelijcke luimen*, mannelijk karakter.

1300. *helm* is subject bij *deckt* en *blickert* (het voegwoord *en* heeft relatieve kracht); *blancken* heeft *n* wegens het volgend subst. *helm*, dat met *h* begint (vgl. de onderwerpsvorm *den hemel* en zie ook in vs. 1301 haer voorsichtighen arm).

1301. *voorsichtig*; de arm heeft voorzorg, heeft zich *uit voorzorg* gewapend met een schild (*schilt* in 17de-eeuwse taal nog dikwijls mnl.).

Met eenen schilt van claer doorsichtich cristallijn,
Maer dat sij 's wijslijck bruickt, en niet en soeckt door [desen
Als soete vrede, blijckt aen haer besaedicht wesen,
En den olijventack, een tegenteecken van 't
Crijchsduyend gras, die sij reyckt met haer rechter [handt.
Sij wendt haer tot Granid' en goddelijcke zeden
Ontsluiten haeren mondt, met dus-danige reden;
Welck goddelijcke cracht
Diep druckt' in mijn gedacht.
Granida', ontwaeckt, dat rust u buyten slaepe vinde,
Siet hier Minerva die noch inde wiech u minde
En haer genaede sandt. Geen mensch valt u te lót,
Maer in des hemels throon, de Liefd een eewich Gódt.
Uw liefde tot de Liefd, doet Liefd in liefde blaken,
Die kiest u tot sijn Lief; jck sal het huwlijck maken,
Ghij sult de weerliefd sijn, sijn bruidt, en sijn Godin,
Een vrouw van staeghe Liefd, niet van de wulpsche Min.
U vrijer wacht om hooch, wij sijn u coomen haelen.
Godinnen voert haer mee, de doorschijnighe saelen

1303. *bruicken* (gebruiken) met genitief object *'s* (het schild); *niet*, niets anders.

1305. *een tegenteecken*, een tegensymbool.

1306. *'t crijchsduyend gras* (vertaling van Lat. *gramen*, riet), de speer van Minerva; *die .... rechter handt*, die zij met (gestrekte) rechterhand vasthoudt.

1307—08. *goddelijcke zeden .... reden*, haar goddelijke aard doet haar aldus spreken.

1309. *welck* (onzijdig, samenvattend relatief), welke woorden; *goddelijcke cracht* is subject.

1310. *gedacht*, geest; achter *gedacht* kan men een dubbele punt denken.

1311. *rust*, nl. de rust die voor Granida bij de goden is weggelegd.

1312. *noch inde wiech*, toen ge nog in de wieg laagt.

1313. *en haer genaede sandt*, en (u) de bewijzen van haar gunst zond (*u*, lijdend voorwerp bij *minde*, belangh. voorw. bij *sandt*), *te lot*, ten deel.

1314. *een eewich Godt* is bijstelling bij *de Liefd*. *Liefd* met hoofdletter is de Liefde als godheid gedacht (zie het volgende vers).

1316. *maken*, tot stand brengen.

1317. *de weerliefd*, vgl. vs. 1260; *bruidt*, gemalin

1318. *staegh*, trouw, standvastig; *Min*, hartstocht.

1319. *vrijer*, minnaar, bruidegom.

Des hemels sullen haer niet schaemen dit cieraet.
Nieuwe godin, u hart van aertsche last ontslaet.
Wt hadse. Mit ontsteeckt het wellustige speelen
Der negen sangsters, daer sij lieflijck onder quelen:

Nu ontslaet u d'Aertsche last,
Beter past
U de Godtheit aen te trecken.
Salige Godinne wij
Voeren dij
Nae des hemels hoochste plecken,
Plecken altijt hel en claer,
Plecken, daer
Nemmer last can lust bevlecken.

Soo ras sij desen sanck met spelen heffen óp
Ontlaskt sich het palais tot boven in den tóp,
Het gulde welfsel splijt, en de gemetste dacken.
Granida voerens' op olijf en laurentacken,
Dus singend' hemelwaerts, al hooch. en hoger heen,
Vervolcht van mijn gesicht, tot dat s'er wt verdween.
Doe voechden sich 't gebouw en alles in sijn stede,
Bedaerend' als jck mee ten langen lesten deede.
Suffe verbaestheit van mijn leên allensjens streeck,
Ick rees' en 't geen ick wel besien had overkeeck.
Granidaes lege coets tuicht dat der oude vrouwen

1323. *wt hadse*, ze had uitgesproken; *mit ontsteeckt*, meteen vangt aan; *wellustig*, lieflijck.
1325. Vgl. (met andere constructie) vs. 1322.
1327. de aard van het goddelijke aan te nemen.
1333. *last*, het (aardse) sterveling zijn.
1334. *opheffen*, aanheffen.
1335. *sich ontlasken*, uit zijn voegen gaan, los gaan.
1336. *metsen*, metselen. 1338. *dus*; als in vs. 1325 wordt uitgedrukt.
1339. *vervolcht .... gesicht*, door mij nageoogd.
1340. *in sijn stede*, (weer) op zijn plaats.
1341. *bedaerend'*, tot zijn gewone toestand terugkerend.
1342. *suffe verbaestheit*, verbijstering, die mijn geest had doen stilstaan; *streeck*, week.
1343. *rees' en*; de apostrophe wijst aan dat men moet lezen reez-en; *besien had*, (aan-)gezien had, zonder dat het mij bewust werd; enkel als *gezichts*indruk had ontvangen.
1344. *coets*, legerstede.

Gesichten niet altijt voor droomen sijn te houwen.
Hier is mijn geest af vol, dit coom ick dienen aen,
De coning oordeel nu nae dat hij 't sal verstaen.

CONING.

Mijn dienaers, gaet terstondt wat' er af is bespooren.

TISIPHERNES.

Mijn heer de vrouwe raest.

CONING.

Soo deed sij noyt te vooren.

TISIPHERNES.

Voor seker raestse nu, al raesdse noyt misschien.

VOESTER.

Noch oyt, noch nu.

CONING.

'K en weet.

TISIPHERNES.

Men salt haest cunnen sien.
Ick spoey mij derwaerts heen.

CONING.

Doet daerin u behagen.
En laet op 't rascht aen ons de tijding herwaerts dragen.

1346. *aendienen*, melden, berichten.
1347. *oordelen*, vgl. vs. 1252; *nae .... verstaen*, naar zijn inzicht (naar hij dit begrijpt, opvat).
1348. *wat .... bespooren*, onderzoeken wat er van aan is.
1349. *razen*, wartaal spreken; *soo*, dat.
1351. *oyt*, te eniger tijd in 't verleden; *'k en weet*, ik weet het niet; *haest*, spoedig.
1352. *u behagen*, gelijk gij wenst.

CONING.

O Goden groot, soudt ghij mij wel hebben gespaert
Tot 't alderlaetste van den ouderdoom bejaert,
Op dat jck troosteloos daerin soude versmachten,
Berooft van 't geene dat alleen haer leedt kon sachten?
Maer hoe? indien alsoo de saken sijn gestelt,
Als ons de voester voor de waerheit heeft vertelt,
Soo loov' ick danckbaerlijck uw goedtheit hooch van [waerden,
Hoewel jck eensaem blijv' en mis mijn lust op aerden.
Want als ghij mij onttrockt dit eenich pandt soo soet
Door ongeval of doot, gelijck misschien ghij doet,
Soo soud' jck tegens u en mij misdoende dwalen,
Indien jck op u wil, en wetenschap ging smalen,
Mij steurende dat ghij quaemt wedereisschen 't geen
Dat jck soo lang van u genoten had te leen:
Recht of jck bet als ghij wat orbaer was verstonde,
Recht of jck mij en haer meer goets, als ghij ons, jonde.
Men soeckt: en soomen haer noch doodt noch levend [vindt,
Soo neem jck 't blijcklijxt aen, en houd dat sij besint
Van een verheven Godt ten hemel is gevaeren:
Want de bescheiden reên, en 't deftige verclaren
Des voesters brengen 't mee, wiens trouw-bevonden mondt
Noyt spreken was gewoon versuft of ongegrondt.
Maer siet de vrouwen daer, die brengen nieuwicheden.

1355. *daerin* slaat op *ouderdoom; versmachten*, wegkwijnen.
1357. *haer* heeft betrekking op *ouderdoom*.
1363. *gelijck .... doet*, misschien hebt gij haar op die wijze weggenomen (zie vs. 1370).
1364. *tegens .... dwalen*, dwalen en (daardoor) tegen u en mijzelf zondigen.
1365. *wetenschap*, wijsheid.
1366. *mij steurende dat*, mij verstoord makende, omdat.
1368. even alsof ik beter zou weten wat goed is, dan gij.
1371. *'t blijcklijxt*, het waarschijnlijkste; *houd*, acht; houd het er voor; *besint van*, bemind door.
1373. *de bescheiden reen*, de duidelijke bewoordingen; *deftig*, waardig, ernstig.
1374. *des voesters;* latere dr.: der voester; *wiens;* een mannelijk relatief bij een vrouwelijk antecedent komt in 17de-eeuwse taal nog meermalen voor.

REY VAN JOFFEREN. CONING.

REY.

Grootachtbaer heer het slot, van boven tot beneden,
Hebben wij heel doorsocht, en omgekeert ter vlucht,
Granida' is nieuwers, maer een lieffelijcke lucht,
Met goddelijcke reuck vervult haer gansche camer.

CONING.

O groote Pallas, noyt was mensch u aengenaemer
Als Perseus door u jonst gesegend wonderlijck;
En noch ter tijdt op sijn naesaeten in het rijck
'T welck van hem naeme voert, Godinne wijs van raede,
Ghij duiren laet u jonst, en anhoudt u genaede.
Lof seechbare Godin, Lof hooch verheven Gódt
Eewige Liefde, die van aertsche bruiloft, tót
Een hemels huwelijck Granida comt verheffen,
Geen danckbaerheit, geen lof u prijs can overtreffen.

REY.

Lof, eewige Liefde, wij
Geven dij,
Die u hooge goetheits straelen,
Door de dicke wolken heen,
Al beneên,
Laet tot opter aerden daelen.

Die op uwe crachten let,
Ende set

1378. *omgekeert ter vlucht*, inderhaast onderst boven gehaald.
1379. *nieuwers*, nergens.
1382. Perseus werd door Pallas Athene beschermd bij zijn tocht naar de Graeen, de zusters der Gorgonen, en ontving van haar een spiegel, die hij gebruikte bij de bestrijding der Gorgonen; hij wordt hier geacht stamvader der Perzen te zijn; zie de volgende verzen.
1383. *noch ter tijdt*, nu nog.
1385. De tweede helft van het vers is een variatie van de eerste.
1386. *seechbaar*, de overwinning verlenend.
1387. *eewige Liefde* is bijstelling bij *hooch verheven* Godt.
1389. *u prijs*, de lof die u toekomt.
1392. *goetheit*, genade. 1394. *al*, geheel.
1396. *crachten*, vermogen; 1396—98. is lijdende voorwerpszin
1397. *setten*, richten.

Boven al op u het óóghe,
Treckt u goetheit overschoon
Inden throon
Des besonden hemels hóóghe.

Heilich, goedertieren, eel
Sijdij heel.
Die in uwe vlammen blaken,
Cundij oock op aerden hier,
Door uw vyer,
Met een hemel salich maken.

Soo, wie dat u lieven sal,
Suldij al,
Niet alleen Granida schaeken.

TISIPHERNES. DAIFILO. CONING.

REY VAN JOFFEREN.

TISIPHERNES.

Daer leyt mijn throon in d'asch, en de beloften mildt
Van 't schoonpratich geluck, en te vergeefs gespilt
Soo veel moylijcke last ter nauwer noot deurkropen,
Soo veel gevaers, soo veel teleurgestelde hoopen,
Soo veel anxstige vrees en arbeyt wtgestaen,
Soo veel treffende sorch en soo veel weers gedaen,

1401. *besond*, door de zon verlicht.

1404—07. die van uw zuivere, onbevlekte liefde vervuld zijn, kunnen, door uw vuur in hun gemoed, ook hier op aarde de hemel beleven.

1408. *soo*, op die wijze (nl. door hen op aarde te laten blijven, maar hun de zuivere, *hemelse* liefde deelachtig te doen worden).

1409. *al*, allen. Allen die ontvonkt worden door „eewige Liefde'', het reine liefdesvuur in zich voelen, worden in zekere zin geschaakt, in de hemelse sfeer getrokken.

1411. *mijn throon*, mijn hoop op de troon van Perzië (zie vs. 552).

1412. *'t schoonpratich geluck*, de Fortuin die zoveel schoons kan voorspiegelen aan den mens.

1413. *last*; vgl. vs. 546 vlg.; *deurkropen*, doorworsteld.

1414. *hoopen*, verwachtingen.

1415. *arbeyt wtgestaen*, moeite, inspanning doorstaan.

1416. *weer doen*, weerstand bieden; *treffend*, hier: wat aangrijpt, teistert, drukt.

Soo veel gesochte ramps, soo veel verdriet geleden,
Soo veel verbeten smarts, soo veel vertwijfeltheden.
Ay dul geluck, ick ken u onbescheyden cracht!

DAIFILO.

Maer op een vroom gemoet, mijn heer, heeft sij geen [macht.

TISIPHERNES.

Niet langer dan het selfs haer overlast wil lijen.
Dit sal mij 't laeste sijn. Mijn handt sal mij bevrijen,
'T is lang genoech geleeft. Gaen we. Mijn hart verstout
U tot een cort verdrach.

DAIFILO.

Mijn heer, besindt u, houdt.

CONING.

Houdt Tisiphernes.

REY.

Ach.

DAIFILO.

Heer geeft de reden plaetse.

TISIPHERNES.

'T geluck en geeft haer geen.

1417. *soo veel gesochte ramps*, zoveel ellende die ik (voor het doel dat ik najoeg) zocht; *ramps* is een genitief, afhangend van *veel*; vgl. vs. 1418 en 1414.

1419. *dul geluck*, dwaze, domme fortuin; *onbescheyden*, zonder oordeel te werk gaand.

1420. *vroom* standvastig.

1421. Versta: niet langer macht dan ....; *selfs*, zelf; *overlast*, te zware last.

1422. *'t laeste*, het laatste leed dat ik moet dulden.

1423. *gaen we*, aansporing van T. tot zichzelf; *verstout* ...., wees zo moedig dat ge slechts een kort uitstel neemt, dat ge niet draalt u te bevrijden van de drukkende last van het leven.

1424. *houdt*, houd op, volvoer uw plan niet.

1425. *reden*, gezond verstand.

1426. *geen*, nl. plaetse; *jae 't*, ja, dat doet ze (het geluck, de fortuin) wel; *vaetse*, tracht de reden, de grond van de handelingen der fortuin te begrijpen.

DAIFILO.

Jae 't.

CONING.

Hoe?

DAIFILO.

Bedaert, en vaetse.

CONING.

Hoe nu toe brave Prins?

TISIPHERNES.

Gelijck mijn ramp mij jaecht.

CONING.

Is dit de liefde die ghij tot Granida draecht?

TISIPHERNES.

Ick liefd' haer niet, 't en waer ick mij 't verlies liet rouwen.

CONING.

Niet haer verlies, maar 't uw, want sij is hooch behouwen.

TISIPHERNES.

Soo spuwt het wreedt Geluck op mij haer crachten wt.

DAIFILO.

'Tgeluck en steurt u niet, maer dat ghij 't qualijck duidt.

1427. *Hoe .... Prins*, edele vorst, wat wilt ge nu doen; *gelijck* (zo) slaat terug op *hoe*.

1430. *haer*, *uw* en *sij* krijgen de klem; in 1431 *mij; hooch behouwen*, in de hemel behouden.

1431. vgl. vs. 608.

1432. *en steurt u niet*, werkt u niet tegen, dwarsboomt u niet; *qualijck duiden*, verkeerd uitleggen.

CONING.

Misjondij aen u lief Granid' een hemels houwelijck?

TISIPHERNES.

Neen maer jck vlie de smert van mijn misvallen
[grouwelijck.

DAIFILO.

Liefde ghij haer, mijn heer, 't geen dat u is geschiedt,
Soud u om haer geluck, lief sijn, en rouwen niet.

TISIPHERNES.

Haer ben ick quijt, en sie voort al mijn toeleg slechten.

DAIFILO.

De Goden vinden 't goet, wie sal haer onderrechten?

TISIPHERNES.

Sij vinden 't goet; maer dat jck door het sterven. mij
Bevrij, dat sullen ook geensins beletten sij.

DAIFILO.

Ghij cunt leven dat u 't geluck soo seer niet hinder.

TISIPHERNES.

Het is te wanckelbaer, en licht.

DAIFILO.

Vertrouwt het minder.

TISIPHERNES.

Vertrouwen? jck vertrout nae desen nemmermeer.
Ick sie wel 't en verheft maer, om van boven neêr,

1433. *misjondij*, misgunt gij.
1434. *misvallen*, rampspoed; *grouwelijck* is achtergeplaatst adjectief.
1437. *voort .... slechten*, verder al mijn plannen in duigen vallen.
1438. *wie .... onderrechten*, wie zal hun zeggen, wat zij moeten doen.
1441. *seer*, erg.
1444. *'t en verheft maer*, het verheft slechts.

Met ijsselijcker slach 't verhevene te smijten:
Gelijck den Arent trots, die niet in stucken rijten
De schiltpad ijserhardt met felle claeuwen con,
Hem strengelijck om hooch, schier voert tot in de Son,
Van waer sijn scharp gesicht kennende berch en dallen,
Hij dan op rootsen hardt, hem laet te berste vallen.
Mij wallecht van de werlt; en sal jck nu voortaen
Leven, soo sal jck mij die levendich ontslaen.
De last, en het gebiedt van mijn beseten landen,
Daifilo, lever jck van nu af in u handen.
Sijt ghij voortaen de Prins. Ick levers' u, door dien
Daermede niemandt can waerdiger sijn versien.
U trouwe dienst is meer dan yemandt can versinnen;
't Heeft u belieft voor mij uw eygen lief te winnen.
Dese versloech den Parth, en gaf hem in gevaer
Des vreesselijcke doots, willich om mij en haer.
Grootachtbaer heer, wilt hem in mijnen staet bevesten.

CONING.

O wonderlijck beleydt! maer 't is beleydt ten besten.

TISIPHERNES.

Voor mij, jck ben terstondt het hof te laten, ree,
Mijn peinsachtich gemoedt wil geen blijvende stee;
Maer mijn voorneemen is van d'eene tot den anderen,
Met eensaem selschap clein te reisen en te wanderen.
Ick bid om oorlof voorts, want hier vertoev' jck niet.

1448. *strengelijck*, met kracht.
1449. *sijn .... dallen*, daar zijn scherp gezicht b. en d. onderkent.
1452. *soo .... ontslaen*, dan zal ik — in leven blijvend — mij uit die wereld terugtrekken.
1453. *het gebiedt .... landen*, het gezag over mijn eigen landen.
1455. *prins*, vorst.
1457. *is .... versinnen*, is groter dan iemand zich kan denken.
1459. *dese;* met een gebaar, bedoeld voor den koning.
1461. *in .... bevesten*, met mijn ambt bekleden.
1462. *beleydt*, beschikking.
1463. *voor mij*, wat mij betreft; *terstondt*, op staande voet.
1464. *peinsachtich*, vol zwaarmoedige gedachten.
1466. *met .... clein*, met slechts weinigen.
1467. *oorlof*, verlof om heen te gaan; *voorts*, terstond.

DAIFILO.

Ick danck mijn heer, die mij soo grooten eere biedt.
Een hooch en waerde gaef wort mij van hem gegeven;
Maer hij weet tot wat eindt jck coos' het hoofsche leven,
Te weten om den dienst van de Prinsses, geensins
Op hoop van voordeel, min van selfs te worden Prins,
Welck pack voor mijnen hals sijnde te swaer om dragen,
Een lagen harders rust mij beter doet behagen.
Maer wel sal jck, mijn heer, blijvend uw trouwe knecht,
Uw dingen gaede slaen nae mijn bequaemheit slecht,
Tot dat ghij wat ontlast vant schielijcke beswaeren,
Met hulpe vanden tijt sult comen te bedaeren,
Om met vernoeging weer te keeren tot den staet,
Die 't lusteloos gemoedt door tegenheit verlaet:
Mijn heer, soeck het, gelijck hij 't goet vindt, te besaedigen.

CONING.

Ach luttel wenschend hart! luttel can u beschadigen.
Ach wat onttreckt ghij, met begeerlijckheits verhoên,
Het speelsiecke Geluck al stofs om quaet te doen?
Dats Prinslijck, Daifilo, geen prinslijckheit begeeren.

1469. *waerd*, kostbaar.

1470. *tot wat eyndt*, met welk doel, waartoe; lees: kooz'et; *het hoofsche leven*, het leven aan het hof.

1472. *min .... Prins*, en nog veel minder om zelf vorst te worden.

1473. Deze versregel is een absolute constructie met relatieve aansluiting aan de vorige regel: en daar dit pak voor mij te zwaar is om te dragen.

1474. behaagt mij beter de rust van een eenvoudig herder; *doet behagen* = behaagt (vgl. bijv. de versregel uit het Wilhelmus: daer na soo *doet verlangen* mijn vorstelijck ghemoet).

1476. *gaede slaen*, zorg dragen voor; *slecht*, gering.

1477. *vant .... beswaeren*, van dit zo plotseling gerezen verdriet.

1480. *lusteloos*, apathisch geworden; *tegenheit*, tegenzin.

1481. Men dient *soeck* wel op te vatten als zoeke (en niet als imperatief); dan is de komma achter mijn heer vreemd; *besaedigen*, tot kalmte brengen.

1482. De woorden zijn gericht tot Daifilo; de bedoeling is: daar gij zo weinig begeerten hebt, is het ook bijna onmogelijk u te deren, u in onrust te brengen (zie de volgende verzen)

1483. *met .... verhoên*, door te voorkomen dat begeerte in u sluipt.

1485. dat is vorsten waardig geen vorstenwaardigheid te begeren.

TISIPHERNES.

Ick bid u oorlof, heer, om tot mijn reys te keeren.

CONING.

Vaert wel, mijn Prins, vaert wel en sijt getroost.

TISIPHERNES.

Ick tij
Van stonden aen op reys; vaert wel mijn heer, en ghij
Daifilo wel.

DAIFILO.

Ick sal mijn heer tot huis versellen,
Om 't reddeloos gesin verbaest in rust te stellen.

1486. *keren tot*, zich gereed maken voor, aanvaarden.
1487. *sijt getroost*, heb goeden moed.
1490. *'t reddeloos gesin verbaest*, T.'s ontstelde en verslagen huisgenoten; *gesin*, hier de vorstelijke omgeving, vrienden en dienaren.

VIJFDE DEEL.

OSTROBAS. ARTABANUS.

OSTROBAS.

Artabanus, siet hier uw Prins soo braef vernaemt,
Maer hey, geweest! met wien ghij hier in Persen quaemt,
Wien, doen hij leefde, ghij getrouw plaecht aen te [cleven,
En nu versuimt sijn wraeck te nemen nae sijn leven.
Artabanus siet hier uw Prins soo braef wel eer
Vernaemt, wiens hoge roem nu leyt gevelt ter neer,
Gevelt, niet van een Prins, ay spijt! (en cundij slapen?)
Maer van een harder slecht vervalscht in Prinssen waepen,
Hey laster! hey! flux rijst Artabanus, en boet
Mijn wraeckrasenden dorst, ten minsten, met sijn bloedt.

ARTABANUS.

Wapen! Ick volch mijn Prins, 't gebodt dat gij [verclaerde,
Ick volgh, mijn Prins, jck volgh, al waer 't tot inder [aerde.
Ghij sijt vertrocken, maer inwendich jck aenschouw
Uw beeldt, en vast geprent in mijn gedachten houw

1491. De geest van Ostrobas verschijnt den slapenden Artabanus; *soo braef vernaemt*, als zo dapper vermaard.

1494. *wien* uit vs. 1493 is ook relatief (datief-object) in vs. 1494: *wien .... sijn wraeck* (ghij versuimt enz.) = wiens wraak, de wraak over wien.

1497. *en* heeft modale kracht hier: kun jij daarbij rustig slapen!

1498. *vervalscht* ...., bedriegelijk gestoken in de wapenrusting van een prins (vorst).

1499. *hey laster!*, helaas, welk een smaad! *boeten*, lessen.

1500. *wraeckrasend*, die heftig verlangt naar wraak; *ten minsten*, met de bedoeling: zijn dood is wel het minste dat ik van u eis.

1501. *wapen*, wee! *verclaren*, te kennen geven.

1503. *vertrocken*, heengegaan, verscheiden.

U hayr tsamen gegroeyt met bloedt, u bleeckgeschonden
Trony, u cranck gesicht, en u gapende wonden.
Hey wapen! wapen hey! mijn Prinsse roept om wraeck.
Flux op Artabanus verhaelt terstondt de saeck
Aen u geselschap, en ontsteeckt haer met uw woorden,
Om op gelegen plaets den moorder te vermoorden.

DAIFILO. GRANIDA.

DAIFILO.

Lang over middernacht jck 't al te wesen gis,
Het licht dwerrelt gemengt onder de duisternis,
Den blonden dageraet met haer blosende kaeken,
En d'wr dat mijn Godin mijn coomst verwacht, genaeken.
Want, doen jcks' op het landt gebracht had, liet jck haer
In het geselschap van mijn trouwe suster daer,
En soo de corte tijt ons haestich dwong te scheyden,
Besloten wij, dat sij mijn weercoomst souw verbeyden,
Eer dat de tweede Son souw aen den hemel staen.
Siet hier den naesten wech, dit dient mij in te slaen.

GRANIDA.

Vaert wel scepters, vaert wel, vaert wel verheven [thróónen,
Verheven soo, dat mij van uwe steylheyt ijst,
Vaert wel dwingend gewaedt, en al te swaere cróónen,
Afgoden die met windt uw ijdle dienaers spijst.

Uw ijdle dienaers ghij duisenderleye noot breyt,
Door uw beloften loos die ghij soo qualijck houdt,

1505. *u hair .... bloedt*, uw door geronnen bloed aaneengekleefd haar; *bleeckgeschonden* (door ,,schending'' bleek geworden?), beroofd van zijn blos.
1506. *u cranck gesicht*, uw gebroken ogen.
1509. *ontsteeckt haer*, doe hen ontbranden.
1513. *blond*, aanlichtend. 1514. vgl. vs. 1519.
1517. *soo*, daar. 1520. *dit .... in te slaen*, dezen kant moet ik uit.
1522. *steylheit* in verband te denken met *verheven*.
1523. *dwingend*, knellend, (mij) belemmerend in mijn vrijheid.
1524. *uw ijdle dienaers*, hen, die in uw dienst ijdele (lege) waarden najagen (zie de volgende verzen).
1525. *breyen*, (vlechten), berokkenen. 1626. *loos*, ijdel.

Want sij, besietment wel, vercleenen inde grootheit,
Slaven in d'heerschappij, verarmen in het goudt.

Een laege' en diepe rust mij beter mach verquicken
Die mij te saemen smelt met een lief ander-jck;
Ick laet u warrich hof, en kies voor soo veel stricken,
Een al veel strenger, maer och hoe veel soeter strick!

Bedauwde bloemkens versch, en ghij bloosende róósen
Die uwen mantel groen nu effen open doet,
Welcoom, en danck dat ghij verquickt mijn amelóósen,
En afgepijnden geest met uwen aesem soet.

Nu biggelt op het gras, en cruidtjens onbetreden,
Mijn laeuwe traentjens, die den dauw soo wel gelijckt;
Traentjens niet meer van smart, niet meer van
[bitterheden,
Maer van een teêr gemoedt, dat schier van vreucht
[beswijckt.

O boomen schaduw-mildt, ootmoedelijck laet daelen
Uw nijgend hooft als ghij 't eerwaerdich aenschijn siet,
Leydstar en Morgenstar met weerlichtende straelen,
Indien mijn blijschap slaept, waerom weckt ghij hem
[niet?

Vrolijcke vogeltjens, die nu 't begint te daegen,
Met wtgelaeten sang het stille woudt ontrust,

1527. *sy* wijst terug op *dienaers* in 1525; *vercleenen*, kleiner worden.
1528. *slaven* (werkw.), slaaf, dienaar zijn (worden).
1529. *een laege rust*, een kommerloos leven in nederige positie; *mach*, kan.
1531. *warrich*, tweedrachtig, onrustig; *voor .... stricken*, in plaats van zoveel banden, waarmee het hofleven (ons) knelt (zie vs 1521 vlg.).
1532. *al veel strenger*, wel veel strakker, sterker.
1534. *effen*, nog maar nauwelijks.
1535. *ameloos* (ademloos), afgetobd, machteloos geworden.
1536. *afgepijnd*, afgezwoegd, uitgeput.
1542. *'t eerwaerdich aenschijn* (gelaat) nl. van Daifilo, Granida's zon.
1543, *Leydstar* en *Morgenstar*, bedoeld hier als voorlopers van de zon, die op 't punt is te verschijnen aan de hemel (vgl. vs. 1511 vlg.); ook Daifilo, Granida's zon en ,,blijschap'', kan elk ogenblik verschijnen; *weerlichtend*, schitterend.
1544. *blijschap*, zie de vorige aant.

Ghij nachtegael voor heen, vlied wt de bootschap [draegen,
Dat hij sich haest, jck wacht alhier mijn lieve lust.

DAIFILO.

Ach! om mijn vliegend hart snellijcker te doen spoeyen,
Hoeftmen geen vogeltjens noch nieuwe boôn te moeyen,
De liefde port dat staech, en drijft tot sijn Godin
Mijn eerwaerdige vrouw.

GRANIDA.

Uw dienstmaecht, uw slavin,
Die 't nemmermeer aen u te slaven sal verdrieten,
Die om uw minste dienst haer leven souw vergieten,
Handelt en leeft met mij naer uw sin, hoe ghij doet,
Vercoopt mij, doodt me', ick wilt.

DAIFILO.

Mijn vrouw, en al mijn goedt.
Hoe onlangs noch soud' jck niet hebben darven dencken
De vreuchd die 't u belieft genadelijck te schencken
Aen die s'onwaerdich was, die niet en had verdient
Uw dienst, jck swijge' uw jonst.

GRANIDA.

Ayme, mijn groote vriendt,
D'onwaerdeerlijcke prijs, en wtgenomen crachten

1547. *voor heen*, vooruit, voor de andere vogeltjes (vs. 1545); *vlied wt*, vliegt heen (om D. de boodschap te brengen).

1549. De aankomende Daifilo hoort Granida's laatste woorden.

1550. *moeyen*, lastig vallen. 1551. *dat*, dat hart.

1552. *eerwaerdig*, die alle eer waard is, aanbiddelijk; *mijn .... vrouw* is bijstelling bij *Godin*, maar wordt door Granida opgevat als aanspraak tot haar; vandaar: *uw dienstmaecht*.

1553. *nemmermeer*, nooit; *slaven aen*, slavin, dienares zijn jegens, voor.

1554. *uw minste dienst*, de geringste dienst, die zij u zou kunnen bewijzen.

1556. *ick wilt*, gij zult mij bereid vinden; *vrouw*, meesteres; *goedt*, zaligheid.

1557. *darven dencken*, mij durven voorstellen.

1560. *uw .... jonst*, u te dienen, nog gezwegen van (allerminst) uw liefde te genieten.

1561. *d'onwaerdeerlijcke prijs*, de onschatbare waardij; *wtgenomen crachten*, voortreffelijke blijken.

Van uwe deuchden deên, dat noyt wt mijn gedachten
O Daifilo' u gedaent van siel en lichaem ging,
Tsint jck door 's hemels jonst daer kennis af ontfing.
Het sal voor uw waerdij altijt te luttel vallen,
Wat jck u geven can.

DAIFILO.

En jck u niet met allen,
Al 't mijn van recht, en reên u toegeeygent wert.
Ach mijn Godinne' hoe vol is van u al mijn hart!

GRANIDA.

Mijns hartsen bloedt.

DAIFILO.

Mijn Son die boven d'ander claer is,
Ick houd' u in mijn arm, en twijfel oft het waer is.
Mijn siel is soo beroert (ayme!) dat jck daer van
De grondelose vreuchd niet vol genieten can.
Ick en gelove nauw mijn staet dus hooch geresen,
En denck vast of jck wel Daifilo niet sou wesen.

ARTANABUS, GRANIDA. DAIFILO.

ARTABANUS.

Nu toe gesellen, maer dat ghij niet dootlijck crenckt
Den valschen moordenaer, die noch op boelen denckt;
Val aen gelijck, en crijcht hem levendich in handen.
Ghij sijt gevangen. Stae. knoopt hem in vaste banden.

1562. *deên*, bewerkten, waren oorzaak. 1563. *gedaent*, beeld.
1566. *en .... allen*, en ik kan u niets geven (want).
1567. *van recht, en reên*, naar recht en billijkheid.
1569. Over deze, in 17de-eeuwse poezie meer voorkomende genitief *hartsen* (bij hart), die wel gevormd zal zijn onder Duitse invloed, kan men het Ndl. Wdb. raadplegen; *d'ander*, die des hemels; *claer*, helder, schitterend.
1571. *beroert*, (in beroering) ontroerd. 1573. *nauw*, nauwelijks.
1574. *vast*, onderwijl (daarbij); of ik mogelijk D. niet *ben*.
1575. *nu toe ....., maer dat*, valt aan ...., maar zorgt dat.
1576. *op boelen* (werkw.), aan minnen; Artabanus herkent niet dadelijk Granida (zie vs. 1592).

GRANIDA.

Ach, ach!

DAIFILO.

Hoe nu toe? wat wort'er vereyscht op mij?

ARTABANUS.

Het leven.

GRANIDA.

'T leven? och! dat het geen onrecht zij.
Draecht beter kennis van uw vyandt, eer gh'u verder
Vergrijpt.

ARTABANUS.

Kennis genoech, het is de valschen harder,
De moorder van den Prins der Parthen wijt-vermaerdt.

DAIFILO.

Verwinner.

GRANIDA.

De tyran was sulken straffe waerdt.

DAIFILO.

Wie eischt mijn leven? dat hij coom alleen en maeck [strijdt.

ARTABANUS.

Dats Ostrobas, wiens bloedt, en bleecke schim om [wraeck krijt.
Wij sullen, hem voldoende', u offren aen sijn graf.

GRANIDA.

Laet hem, hij heeft geen schult, en keert op mij de straf.
Siet hier Granid', om wien den Prinsse leyt verslaeghen,

1579. *hoe nu toe*, wat nu; *vereyschen op*, verlangen van.
1580. *och! .... zij*, bega toch geen vergissing.
1584. *verwinner* (op protesterende toon), overwinnaar.
1587. *voldoen*, voldoening schenken.

Dees Godt heeft mij geschaeckt, en willich wech
[gedraeghen.
Verschoont hem, woedt op mij den oorspronck van
[het quaet.

ARTABANUS.

Granida? jae Granida'. O wonderlijck verraet!
Wij sullen (wilt haer oock met banden vast belaeden)
De Princelijcke siel met beyder bloedt versaeden.

DAIFILO.

Daifilo wat ghij siet, Granida lijdt, sij lijdt,
En staet het aen een coordt dat ghij haer niet bevrijdt?
Dats stucken. Goden nu, nu crachten, nu cloeck-
[moedicheit,
Nu arbey al wat mach.

GRANIDA.

Och, 't is vergeefsche woedicheit!

ARTABANUS.

Gef hem maer, gef hem maer, doot beter als ontvloôn.

GRANIDA.

Och laet mij voorgaen!

TISIPHERNES. ARTABANUS. DAIFILO. GRANIDA.

TISIPHERNES.

Houdt, houdt op wert u geboôn,
Houdt op, houdt op 't gecrijs, vechters, en scheydt u
[drangen.

1591. *den oorspronck van het quaet* zal wel bijstelling bij *mij* zijn; woeden (zijn woede koelen) is dus intransitief.
1595. *wat* met klem. 1596. *staet*, ligt (vgl. vs. 537).
1598. nu al uw krachten ingespannen.
1599. *gef* (*geef*) *hem maer*, sla er op, raak hem.
1601. *ophouden* met een lijdend voorwerp, waar wij in deze betekenis zouden zeggen. ophouden met; *scheidt u drangen*, staak uw handgemeen, uw vechten.

ARTABANUS.

Vlienwe sij sijn ontset, vlienwe.

TISIPHERNES.

Ghij sijt gevangen.
Artabanus met wien ist dat ghij twistich sijt?
Sijdt ghij hier Daifilo? hebdij alleen den strijdt
Tegen soo veel?

ARTABANUS.

Verstaet, Prinsse de valsche treken,
En wilt u ongelijck nevens het onse wreken.

TISIPHERNES.

Hoe dat?

DAIFILO.

Ach ramp op ramp! wt d'een in d'ander last!

GRANIDA.

Och 't scheen ontset, maer las!

DAIFILO.

Een meerder vyandt wast.

GRANIDA.

Ach hard Gelux besluit!

ARTABANUS.

Prinsse ghij sijt bedroghen,
Siet hier Granida', en al des voesters reden loghen.
Siet hier den valschen Godt van wien sij is geschaeckt,

1605. *treken*, streken.
1606. *u ongelijck*, het u aangedane onrecht.
1608. *las*, helaas; *meerder*, groter, ernstiger.
1609. *ach .... besluit*, ach (welk een) beschikking van het wrede lot.
1610. versta: en siet hier al .... loghen (hier blijkt, dat ....).
1611. *den valschen Godt*; zie vs. 1590 en 't verhaal van de voedster.

En trouwheit daer ghij soo veel wercks af hebt gemaeckt.
Sij kiest een boer voor u, tot haer en u verminderen,
Een boer den adel hoont, en schaeckt der Prinssen [kinderen.
Ick quam om Ostrobas te wreecken, wreeckt ghij nu,
Op beyde, beyder leet van onsen Prins en u.

TISIPHERNES.

Wats dit?

DAIFILO.

Ach wilt u leet op mij alleen vergelden!

GRANIDA.

Sijn trouw is onbevleckt, hem canmen niet beschelden;
Maer u op mij verhaelt, en coelt uw grammen moedt,
Met wraecke, niet van 't quaet dat u Granida doet,
Maer van het welck, op dat de doodt haer 't ooch [souw luicken,
Den Goden 't heeft belieft tot oorsaeck haer te bruicken.

TISIPHERNES.

O Liefde! O vreemt beloop! Daifilo segt mij hoe
De dingen wonderlijck dus sijn gecomen toe;
Mijn geest en can 't beleyt noch het vervolch niet vaten.

1612. en de getrouwheid (van uw dienaar Daifilo) die gij zo geprezen hebt; vgl. vs. 1618.

1613. *verminderen*, kleinering, smaad.

1616. *beyder leet* ...., het leed (de smaad) dat zij samen onzen vorst en u hebben aangedaan.

1618. *beschelden*, beschuldigen.

1619. *maer* ... *verhaelt*, maar wreek u op mij; *op mij* behoort ook bij de tweede helft van de versregel.

1621—22. maar als wraak voor het kwaad, waarvoor de Goden haar (G.) als werktuig hebben willen gebruiken, opdat zij daarbij de dood zou vinden (De Goden hebben dus beschikt dat Gr. de dood zou vinden in en door de heilige liefde voor Daifilo die zij in haar hart hebben geplant).

1624. *gecomen toe* (*toegecomen*), gebeurd.

1625. *'t beleyt noch het vervolch*, het plan, noch het beloop; *vaten*, vatten.

DAIFILO.

Mijn heer, den laesten nacht, passeerd' jck bijder straten
Onder de venster van mijn vrouw, gelijck ghij weet,
Dat ver van haer te sijn mij was het meeste leedt,
En om haer bij sijn, jck ten hove was gecomen,
En om haer dienst, van u jck hadde dienst genomen:
Mijn Vrouwe stondt voor 't glas, en soo sij mij sach gaen,
Sondt sij haer voester af, om mij te roepen aen.
Mijn Vrouw vernederde' haer, en quam mij selve
[vraeghen,
Wat oorsaeck inder nacht mij daer ontrent mocht jaeghen;
Gevraeght, heb jck ontdeckt van mijn gemoedt den grondt,
Waerop, o mijn Godin, ghij blijcken liet terstondt
De jonst, die ghij mij droecht, door dien ghij van te
[veuren
De róóck van mijne vlam wel hadt cunnen bespeuren.
Te laten, boodse mij haer coninclijke staet,
Om met mij naer het landt te trecken op ter daet;
Onwaerdich kend' jck's mij, en hiel de swaricheden
Van sulck bestaen, haer voor: maer haer gegronde reden
Vertoochden mij haer Liefd', en dat sij bet met mijn
Soo cleenen staet, als met een Prins vernoecht souw sijn.
Den hemel zij getuygh van 't geen dat ick oorkonde,
Dat jck, tot die tijdt toe, Granid' aen niemandt jonde,
Als u, mijn heer, want mijn gedacht dus hóóch niet
[steegh.
Maer, doen jck onderrecht van haer, 't gevoelen creech

1627—28. De constructie met *gelijck* is hier ongewoon; men kan zo vertalen: daar, zoals ge weet, het voor mij het grootste verdriet was....

1630. *van u* staat in dezelfde (objectieve) verhouding tot *dienst* als *haer* (om haar te dienen was ik in uw dienst getreden).

1631. *soo*, toen.

1632. Lees: vernederd' (h)aer; zie vs. 1083 en 1094 vlg. voor dat vernederen.

1636. Het is niet zonder reden dat D. zich hier tot Granida wendt.

1639. *laten*, verlaten. 1640. *op ter daet*, dadelijk.

1641. *onwaerdich .... mij*, ik betuigde dat ik die opoffering (= *'s*) onwaardig was.

1642. *bestaen*, onderneming.

1643. *vertogen*, tonen, bewijzen; *bet*, beter, meer.

1644. *vernoecht*, tevreden. 1645. *oorkonden*, mededelen, verklaren.

Dat dit haer best sou sijn, bestond jck het ten lesten,
(De Goden wetent) meer om haer, als mijnen besten.
Maer, ach verblende mensch, hoe luttel kundij sien
Of uwe wijste raedt tot schaed' of voordeel dien!

GRANIDA.

Prinsse dus ist mijn schult, straft mij, 't wert u gebeden.

DAIFILO.

Neen eedel Prins, maer sijdt met mij alleen te vreeden.

TISIPHERNES.

O wonderlijck beloop! o raedt der Goden rijck!
O Liefde gansch volmaeckt, en sonder sijns gelijck:
Om haer getrouwe Lief een groote Coninginne
Verwisselt haeren staet, en wort een harderinne.
Een harder weigert, om sijn Lief te laten niet,
Een prinsselijcke staet diemen hem annebiedt.
'T geen om elckanders wil ghij sijt t' ontberen vaerdich,
Bet met elckander ghij sijt te besitten waerdich.
'T is recht dat ghij geniet, Daifilo, dat ghij wont,
En ghij Granida' uw lief die ghij de waerdste vondt.
Den hemel u vereent, den hemel deed bereyden
Den wech tot u geluck. Neen, ick en sal niet scheyden
Het echste paer dat oyt ter werelt is gesien.
Gelieven sijt getroost, u sal geen leet geschien.
Prinssesse rijst, en ghij Daifilo van der aerden.

1649. *haer best*, (in) haar belang; *bestond ick 't*, deed ik wat zij wenste.
1652. *raedt*, overwegingen, plannen. 1653. *wert*, wordt.
1655. *o raedt .... rijck*, o besluit der machtige goden.
1656. *sijns*; Liefde (met hoofdletter) hier weer manl.; vgl. 1314—15.
1661. *vaerdich*, bereid.
1661—62. Vertaal: gij zijt meer dan iemand anders (ook dan ikzelf) waardig met elkander te bezitten, wat gij om elkaar bereid zijt te ontberen.
1663. *recht*, billijk; *genieten*, bezitten.
1664. *die*, relatief in objectspositie, mnl. e, zoals nog dikwijls in 17de-eeuwse schrijftaal (vgl. bijv. vs. 1678).
1667. woordspel met *echtpaar*; *echt*, wettig (naar recht en billijkheid bijeenbehorend).
1668. *sijt getroost*, hebt goeden moed

GRANIDA

Ach eedele gemoedt!

DAIFILO.

Ach heusheit hooch van waerden!

GRANIDA.

Ach onverwachte troost! recht Prinslijck, eedel bloedt,
Wie sal u dese deucht loonen, als u gemoedt?
Dat sal u lof en loon nae Deuchts waerdije geven.

TISIPHERNES.

Dits niet genoech, dat jck u hier behoude 't leven,
Maer jck begeere, dat de Coning selfs volvoer
U lieden huwelijck, naedien 't den hemel swoer.
En op dat hij daer toe sich lichtelijcker leyde,
Soo schenck jck u noch eens den staet die ghij ontseyde.
Ick weet jck sal van hem verwerven ulie vree,
En dat hij u verhef tot swaegher in mijn stee.
Mijn vollick wilt voor heen u gang nae 't hof versnellen,
En aen den Coning al dit vreemt beloop vertellen,
En mijn begeerte mee; want valt het mij niet swaer,
Ik acht het min voor hem sal sijn een droeve maer;
Dat mijn gemoedt beweecht sal sijn gemoedt beweghen.
Wij volgen sachtelijck.

1670. *heusheit*, zielenadel.
1671. *troost*, bemoediging, uitkomst; *recht .... bloedt* is aanspraak tot Tisiphernes.
1672. *deucht*, weldaad.
1673. *nae Deuchts waerdije*, naar de waarde van uw hoge gezindheid.
1675. *volvoeren*, tot stand brengen; *ulieden*, in genitief-verh. bij *huwelijck*.
1676. *naedien*, hier wel: daar.
1677. *sich leyden tot*, zich voegen tot, komen tot.
1679. *ulie vree* (vgl. voor de constructie vs. 1675 *u lieden huwelijck*), de verzoenende houding jegens u.
1680. *swaegher*, schoonzoon; *stee*, plaats.
1681. *voor heen*, vooruit (ga gij zo snel mogelijk vooruit naar ....).
1684. *ik acht het min ....*, ik veronderstel (dan veronderstel ik) dat het (nog) minder ....
1686. *sachtelijck*, zie vs. 1681.

GRANIDA.

Ach groote troost! vercreghen
Op 't aldertroosteloost! Lof Prince die 't dus veucht.

TISIPHERNES.

Het lust mij dus te doen.

DAIFILO.

Mijn heer, u lust de deucht.
Maer al verheft ghij mij boven uw eygen saken,
Ghij sult mij nemmermeer meer als uw dienaer maken.

REY VAN HARDERINNEN.

Groote Goden, niet om raken
Is de grondt van uw besluit,
't Was u lust dit huwlijck maken,
Comt en voert de bruiloft wt.

Harder die in lasten druckich,
Van 's Gelux genae bestort,
O geluckich! overluckich!
Hemel-hooch verheven wort!

Niet dat u een staf van gouwe
Soeter voorstaet als een bloem,
Maer dat ghij vereent in trouwe
Met u waerdich hartsen roem.

1687. *die .... veucht*, die het zo voegt, beschikt.
1689. *uu eygen saken*, uw eigen stand.
1690. *nemmermeer*, nooit.
1691. *niet om raken*, niet te peilen (voor het menselijk verstand).
1693. *maken*; hier infinitief zonder *te* (vgl. 1691).
1695. *druckich*, drukkend, droevig.
1696. *bestort*, overstort, gezegend.
1699. *een staf van gouwe*, een gouden scepter.
1700. *soeter voorstaet*, schoner toelijkt, beter aanstaat.
1701—02. (wij bedoelen daarmee niet dat u een gouden scepter schoner zou schijnen dan een bloem des velds, maar wij noemen u „overluckich") omdat gij in de echt verenigd wordt met de roem van uw hart (= met haar die gij boven alle vrouwen stelt), u waardig; *hartsen*, een vooropgeplaatste genitief, zie vs. 1569.

Liefd koos, doen ghij wiert gebooren,
U voor eygen wtgesocht,
En den hemel, al te vooren,
Had sijn jonst u toegedocht.

Alsmen bij u wiech quam queelen,
Soo bevallijck loecht gh'er in,
Dat u, vaeck, om mee te speelen,
Staelen watr' en bosgodin.

Corts daer nae begon te blijcken
(Want den tijdt haest henen vaert)
Dat ghij van uw tijts-gelijcken
Meester, geen gelijck en waert.

T'hans als d'eerste wol u kaeken
Vanden baert beschaeuwen dee,
Harderinnen en ontstaeken
Niet alleen, maer Nymphen mee.

Duisendt wenschten om uw paeren,
Duisendt quijnden om nw min,
Maer den hemel wild' u spaeren
Voor een groote Coningin.

Groote Goden niet om raken
Is de grondt van uw besluit,
Lustent u dit huwlijck maken?
Voerdt met jonst de bruiloft wt.

1703. *Liefd*, de als godheid verpersoonlijkte liefde.
1704. u voor een uitverkoren eigendom.
1708. *loecht*, bij *lachen*. 1712. *haest*, snel.
1713. *tijts-gelijcke*, gelijke in leeftijd, tijdgenoot.
1715—16. Spoedig daarop, toen de eerste baardharen zich vertoonden; *beschaeuwen*, beschaduwen.
1717. *ontsteken*, in liefde ontbranden.
1718. *mee*, eveneens.
1719. *uw paeren*, het paren, verenigd worden met u.
1720. *om uw min* (met dezelfde objectieve verhouding als in *uw paeren*), wegens het u-minnen, uit liefde tot u.

REY VAN JOFFEREN.

Liefd en Min aen een vertuyt,
Beyde siel en lichaem-mengers,
Heilighe' oppervrientschap-strengers
Salicht bruidegoom en bruidt.

Boven de gemeene maeten
Wild' hij sien een lievend paer,
Des den hemel keurich haer
Las wt soo verscheyen staeten.

Dat ghij twee vereenicht blijft
Blijckt de Goden te begeeren,
En de Coning wil niet keeren
'T geen den hemel mercklijck drijft.

Lang, al lang genoech geleden,
Blijx genoech van vaste trouw;
Dat uw overleden rouw
Dien tot meerder vrolijckheden.

O Geluck sijdt eenmael sadt
Van ellenden op ellenden,

1727. *Liefd en Min;* de tegenstelling ligt hierin dat het eerste zielsverlangen, het tweede begeerte der zinnen is (zie het volgende vers); *vertuyen*, verbinden (een schip ligt op stroom vertuid, als het vastligt tussen twee ankers).

1729. *strengelaars*, vlechters van de ,,oppervrientschap'', een heilig, hemels goed; vgl. vs. 801—04.

1730. *saligen*, gelukkig maken.

1731. *gemeen*, gewoon; de gehele versregel is een bepaling bij *paer* (vs.

1732. *hij*, de hemel.

1733. *des*, daarom; *keurig*, met kieskeurige zorg.

1734. koos uit zo verschillende standen.

1735—36. Bij het praedicaat *blijckt* staat *de Goden te begeeren* (acc. cum infinitivo, dat de Goden wensen) *dat ghij twee vereenicht blijft* als onderwerp.

1738. *mercklijck drijft*, klaarblijkelijk wil.

1741. *uw overleden rouw*, uw voorbijgegane (nu voorbijzijnde) smart.

1742. strekke tot verhoging van uw geluk.

1743. *Geluck*, fortuin, noodlot; *sadt*, verzadigd.

En ten laesten moe van wenden
Schut den loop hier van uw radt.

God en Coning willen staeken
Der gelieven tegenspoedt,
Liefd' en Minne lof u gloedt,
Die nu sonder smart sal blaeken.

Liefd en Min aen een vertuyt,
Beyde siel, en lichaem-mengers,
Heilighe' oppervrientschap-strengers
Salicht bruidegoom en bruidt.

TISIPHERNES. GRANIDA. DAIFILO. CONING. REY VAN JOFFEREN. REY VAN HARDERINNEN.

TISIPHERNES.

Verheucht, met blij gelaet comt ons het hof te moet.
Siet daer den Coning selfs.

GRANIDA.

Dat jck hem val te voet.
Ach vader!

CONING.

Wellecoom, mijn dochter, staeckt u vresen;
En ghij die mij voortaen een waerde soon sult wesen;
Der Goden wille volch ich.

1745. *wenden*, omwentelen (van het rad der fortuin).
1746. *schutten*, stuiten, tegenhouden (laat deze twee blijven op het *toppunt* van geluk). Het rad van avontuur komt in de literatuur dikwijls voor als symbool van de wisselvalligheid van het aardse geluk.
1747. *willen staeken*, mogen een eind maken.
1749. *lof*; versta: lof zij.
1755. *gelaet*, met ruimer betekenis dan thans; zie bijv. vs. 1296; *te moet*, tegemoet.
1756. *selfs*, zelfs.
1758. *en ghy*, en (staak) ook gij, D.i (uw vrezen).

TISIPHERNES.

Heer, houdt dese voor
De schoonste tempels, die de Liefde sich vercoor
Om eens voor al ten toon sijn heerlijckheit te stellen.
Gunt, heer, dat eewelijck elckander sij versellen,
En dat den hemel bindt, mijn Coning, niet en scheydt.
Dit loon eisch ick alleen van uw grootachtbaerheit,
Voor al de diensten die mijn leven haer oyt deede.

DAIFILO.

Ach eedel Prinsse!

CONING.

Nu stelt u gemoedt in vrede.
Ach twijfelt langer niet, mijn kindren! niet soo blindt
En ben jck of ick sie, dat sonderling bewindt
Der Goden besich is met u te samen hechten.

GRANIDA.

Ach onverdiende troost!

CONING.

Dochter u op wilt rechten,
En ghij Daifilo rijst.

DAIFILO.

Laet, Goden, het geluck,
In tegendeel van dit, met den voorgaenden druck

1759. *dese;* met een gebaar naar Gr. en D.
1763. *niet en scheydt*, scheid *gij* (met klem) dat niet.
1764. *uw grootachtbaerheit*, Uwe Majesteit; *eischen*, verzoeken.
1765. *haer*, terugwijzend op het grammatisch vrouwlijke *grootachtbaerheit*.
1768. *sonderling bewindt*, bijzondere bestiering.
1769. *u* is bezittelijk vnw. bij de substantivische infinitief *te samen hechten* (samenhechting, verbintenis).
1770. *troost*, uitkomst (vgl. vs. 1671)
1771. *het geluck*, de Fortuin.
1772. *in tegendeel van dit*, als tegenwicht (als „betaling'' onzerzijds) van de *vreugde* die nu ons *deel* is geworden (tevreden zijn met de *rampspoed* die ons te voren ten deel viel).

Vernoeghen, oft, en ist daermee niet te betaelen,
Laet het de rest op mij, niet op mijn Lief verhaelen;
Soo 't sijn can dat jck smaeck hetgeen sij niet en [smaeckt.
Ach Coning!

CONING.

Daifilo, mijn dochter is geschaeckt
Van wijsheit en versocht verstandt, die haer bereyden
Den alderhoochsten wech, en tot de Liefde leyden.
Sij liet om uwentwil het overladend rijck,
Besit het nu met haer voortaen min commerlijck;
Dits mijne, dits de wil der Goden wijs van rade.

DAIFILO.

Cleen souw de danckbaerheit, en lof van u genaede
O Coning bij mij sijn, indien dat jck verstondt
Datse verclaerbaer waer met menschelijcke mondt.
Des ick het minste niet bestaen mach wt te spreken.

CONING.

Een soon van Persen can 't aen genen staet gebreken,
Des, Tisiphernes, niet u heerschappij verlaet.
Wij dancken u dat ghij u selven, noch uw staet
Verschoont en hebt, om dees gelieven t'saem te veugen:
Ghij hiellept int verdriet, nu hellept int verheugen.
En ghij gelieven comt, verquickt u van u moeyt.

1773. *belaelen*, bevredigen.

1774. *de rest*, wat de Fortuin *verder* nog meent van ons te moeten eisen als prijs voor het grote geluk dat ons nu te beurt valt.

1775. als het mogelijk is dat ik (met wien zij zo zeer één is) iets kan ondervinden, lijden, dat zij niet lijdt, dat haar niet tegelijkertijd treft (vgl. vs. 497).

1777. *versocht*, ervaren, beproefd; *bereyden* (en leyden) op te vatten als verleden tijd.

1779. *overladend* (intr.), te zwaar drukkend (klemtoon op *over*).

1784. *verclaerbaer*, uit te spreken, onder woorden te brengen.

1785. Daarom kan ik het niet wagen daarvan ook maar het geringste uit te spreken.

1786. Een prins van Perzië mag het niet aan waardigheden ontbreken (dient een hoge rang te bekleden).

1791. *moeyt*, lijden.

TISIPHERNES.

Ick sie mijn wensch. Den Parth gevangen, en geboeyt
Vergeeve' jck sijn misdaet, wilt Daifilo vergeven.

DAIFILO.

Sijn voorgenomen moordt ons diende tot het leven,
Jae trouwen, jck vergeef 't; en Prinsse doet u sin.

GRANIDA.

Lof Goden wonderwijs!
Lof groote Liefd en Min!

REY VAN JOFFEREN.

Godt en Coning willen staeken
Der gelieven tegenspoet,
Liefd en Minne lof u gloedt
Die sij sonder smarte smaeken!

REY VAN HARDERINNEN.

Groote Goden, niet om raeken
Is de grondt van uw besluit,
't Was uw lust dit huwlijck maeken
Voert met jonst de bruiloft wt.

REY VAN JOFFEREN.

Liefd en Min aen een vertuyt,
Beyde siel en lichaem-mengers,
Heilighe' oppervrientschap-strengers
Salicht Bruidegoom, en Bruidt.

EINDT.

Al waelt het.
3
1605
1

1792. *ick .... wensch*, wat ik wenste is vervuld (zie vs. 1674).
1793. *will ....*, indien D. het wil vergeven.
1794. Zijn plan om ons te doden bracht ons het leven (dat wij wensten).
1795. *trouwen*, zie 163; *doet u sin*, handel, vorst, naar welgevallen (zie 1793).
Al (alles) *waelt het*, met dezelfde betekenis, als Hooft's gewone zinspreuk: *Veranderen can 't* (niets op aarde is bestendig).